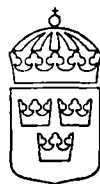

Regeringens proposition

1985/86: 99

om Sveriges Radios verksamhet m. m.

Prop.
1985/86: 99

Regeringen förelägger riksdagen vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 27 februari 1986 för de åtgärder eller de ändamål som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

Olof Palme

Bengt Göransson

Propositionens huvudsakliga innehåll

Avtalen mellan staten och företagen inom Sveriges Radio-koncernen löper ut den 30 juni 1986. I propositionen behandlas frågor som rör Sveriges Radios verksamhet under nästa avtalsperiod. Perioden föreslås omfatta sex år.

Den centrala målsättningen för verksamheten, dvs. att den skall stå i allmänhetens tjänst, förutsätts gälla även i framtiden. Det innebär bl. a. att företagets publicistiskt oberoende ställning måste garanteras.

I fråga om de grundläggande föreskrifterna för programverksamheten, som de återspeglas i radiolagen och gällande avtal, förutsätts inga större förändringar.

På vissa punkter bör koncernen få vidgade befogenheter för att smidigare kunna anpassa sig till en förändrad mediesituation. Sålunda bör Sveriges Radio själv få bestämma om nu riksdagsbundna frågor såsom t. ex. dem om sändningstidens längd samt om regional och lokal indelning.

Sveriges Television bör få ändra inriktningen av TV-kanalerna, så att distriktsverksamheten koncentreras till en kanal. Vidare bör inte regering och riksdag på samma sätt som hittills i detalj föreskriva hur den nya programsättningen skall tillämpas.

Samarbetet mellan riks- och lokalradion bör uppmuntras, och Sveriges Radio bör om man finner det påkallat kunna föreslå en mer radikal samordning.

Ett fjärde FM-nät bör etableras med början budgetåret 1987/88. Den nya kanalen avses i första hand tillgodose lokalradions behov.

Vikten av en omfattande frilansmedverkan och produktionsutläggning understryks. Vidare framhålls betydelsen av ett programutbud på svenska

språket; i den nya mediesituationen är det angeläget att slå vakt om den nationella kulturen.

I propositionen behandlas också verksamheten på invandrar- och minoritetsspråk. Verksamheten har expanderat kraftigt under avtalsperioden. Viss samordning bedöms nödvändig. Även vad gäller programverksamheten om och för handikappade bör moderbolaget få ett samordningsansvar.

Sveriges Radio bör även under nästa avtalsperiod vara organiserat som en koncern med ett moderbolag och fyra dotterbolag (programbolag). I administrativt och ekonomiskt hänseende bör moderbolaget ges en starkare ställning.

Bortsett från vissa klart avgränsade områden där moderbolaget har att utöva en viss samordning o. d., skall dotterbolagen som hittills åtnjuta programmässig självständighet.

Samtliga programbolag bör i de nya avtalen åläggas ett folkbildningsansvar. Bl. a. mot denna bakgrund bör det prövas om en del av utbildningsradions programproduktion kan samordnas med de övriga programbolagens. Inriktningen av utbildningsradions programverksamhet bör liksom hittills gälla förskola, ungdomsskola, högskola och vuxenutbildning. Användarinflytandet bör stärkas och olika möjligheter att öka självfinansieringen prövas.

Riktlinjer anges för planeringen av verksamheten under perioden. Koncernen föreslås få det fulla ansvaret för lokalförsörjning och fastighetsförvaltning, uppgifter som nu ligger på byggnadsstyrelsen. Möjligheten till lånefinansiering öppnas.

Den allmänna mottagaravgiften bör fr. o. m. den 1 juli 1986 höjas med 60 kr. till 708 kr. per år. Tilläggsavgiften för färg-TV bör ligga kvar på nuvarande nivå, dvs. 160 kr. per år.

Lag om ändring i lagen (1978:478) om avgift för innehav av
televisionmottagare

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1978:478) om avgift för innehav av
televisionmottagare skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*1 §¹

Den som innehar mottagare som är avsedd för mottagning av bildsändning med eller utan ljud (televisionmottagare) skall erlägga allmän mottagaravgift med 162 kronor per kalenderkvartal. Är mottagaren avsedd för färgmottagning av bildsändning med eller utan ljud skall innehavaren dessutom erlägga tilläggsavgift med 40 kronor per kalenderkvartal.

Den som innehar mottagare som är avsedd för mottagning av bildsändning med eller utan ljud (televisionmottagare) skall erlägga allmän mottagaravgift med 177 kronor per kalenderkvartal. Är mottagaren avsedd för färgmottagning av bildsändning med eller utan ljud skall innehavaren dessutom erlägga tilläggsavgift med 40 kronor per kalenderkvartal.

Skall avgift första gången erläggas under löpande avgiftsperiod, skall avgiften sättas ned till det belopp som svarar mot antalet kvarvarande dagar av perioden.

Avgift erläggs till myndighet som regeringen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

¹ Senaste lydelse 1985: 259

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 27 februari 1986

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Hjelm-Wallén, Peterson, Göransson, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Wickbom, Johansson, Hulterström, Lindqvist

Föredragande: statsrådet Göransson

Proposition om Sveriges Radios verksamhet m. m.

I Inledning

1.1 Bakgrund

Gällande riktlinjer för Sveriges Radios verksamhet lades fast av riksdagen år 1978 (prop. 1977/78: 91, KrU 24, rskr. 337).

Verksamheten regleras genom radiolagen (1966:755, omtryckt 1972:240, ändrad senast 1984:114, 1985:676 och 1986:2), radioansvarighetslagen (1966:756), förordningen (1967:226) om tillämpningen av radioansvarighetslagen samt förordningen (1978:482) med instruktion för radionämnden. I anslutning till riksdagens beslut år 1978 har vidare avtal träffats mellan staten och moderbolaget Sveriges Radio samt mellan staten och de i Sveriges Radio-koncernen ingående programbolagen beträffande programverksamheten. Avtalen löper ut den 30 juni 1986.

Med anledning av ett uttalande i tilläggsdirektiven (Dir. 1983:19) till massmediekommittén (U 1982:07) har Sveriges Radio AB den 15 november 1984 inkommit till regeringen med förslag rörande organisation m. m. av företagets verksamhet under nästa avtalsperiod. Till skrivelsen, som i fortsättningen kallas *initiativskrivelsen*, fogades en utredningsrapport med anledning av riksdagens beslut rörande utbildningsradioverksamheten hösten 1983 (prop. 1983/84:40 bil. 6, KrU 8, rskr. 90).

Delar av Sveriges Radios verksamhet har vidare behandlats av invandrarpolitiska kommittén (A 1980:04) i slutbetänkandet (SOU 1984:58) Invandrar- och minoritetspolitiken, av diskrimineringsutredningen (A 1978:06) i slutbetänkandet (SOU 1984:55) I rätt riktning, av en särskild utredare (U 1938:02) i betänkandet (Ds U 1984:18) Videogram för döva samt av taltidningskommittén (U 1982:05) i skrivelser och i betänkandet (Ds U 1985:7) Nyhetsförmedling till begåvningshandikappade.

Med stöd av regeringens bemyndigande tillkallade jag den 11 januari 1985 sex personer att ingå i en beredningsgrupp¹ inom utbildningsdeparte-

¹ Riksdagsledamöterna Georg Andersson, Anders Björck och Ingemar Eliasson, byrådirektionen, f. riksdagsledamoten Eva Hjelmström, riksdagsledamoten Catarina Rönnung samt författaren, f. riksdagsledamoten Per-Olof Sundman.

mentet med uppgift att behandla frågor som rör förberedelserna för en ny avtalsperiod för Sveriges Radio-koncernen. I gruppen har ingått representanter för de partier som är företrädare i riksdagen.

Vid beredningen av detta ärende har jag vidare särskilt samrått med cheferna för utrikes-, försvars-, kommunikations-, finans- och utbildningsdepartementen samt med statsråden Gradin och Lindqvist i de frågor där deras ansvarsområden berörs.

1.2 Kort historik

Sveriges Radios föregångare AB Radiotjänst började sända radioprogram i Sverige år 1925. Företaget ägdes av två konsortier bildade av pressen och radioindustrin.

Vägledande för hur rundradiorörelsen organiserades i Sverige var i första hand erfarenheterna från Storbritannien. Radion betraktades som ett företag i allmänhetens tjänst; den skulle i princip stå fri gentemot staten och andra maktcentra, men staten skulle utöva en kontrollerande verksamhet och ytterst garantera den ekonomiska basen genom att radion finansierades genom licensavgifter.

Alltifrån starten reglerades verksamheten genom avtal mellan staten (först företräd av telegrafstyrelsen, sedan av regeringen) och företaget.

Tanken att radion skulle fungera som ett företag i allmänhetens tjänst – eller för att använda det engelska uttrycket "public service" – innebar att programföretaget skulle låta verksamheten präglas av bl. a. saklighet och opartiskhet. Ett annat krav på programverksamheten var att den skulle präglas av mångsidighet och kvalitet. Radion skulle vara ett medium både för information och underhållning. I de ursprungliga åliggandena för Radiotjänst ingick även att främja folkupplysning och folkbildningsarbete.

En grundförutsättning var således att programverksamheten skulle garanteras stor frihet. Någon förhandsgranskning fick inte förekomma.

Ända fram till år 1955 utnyttjades endast en radiokanal. Antalet sändningstimmar ökade dock successivt. År 1955 började en successiv utbyggnad av en andra radiokanal. Efter riksdagsbeslut år 1962 började man sända melodiradio och snart etablerades det nuvarande program tre.

År 1956 fick Radiotjänst efter en viss försöksverksamhet ensamrätt att även sända TV-program i Sverige. I det sammanhanget beslöt riksdagen att utöka antalet intressenter i företaget. Ett antal folkrörelser tillkom som ny ägargrupp. I samband härmed (år 1957) ändrades företagets namn till Sveriges Radio AB. Enligt riksdagens beslut år 1966 (prop. 1966: 136, SU 163, rskr. 388) etablerades fr. o. m. årsskiftet 1969/70 en andra TV-kanal. I anslutning till 1966 års beslut ändrades fördelningen av aktieinnehavet i Sveriges Radio till det nu gällande, nämligen pressen 20%, näringslivet 20% och folkrörelserna 60%.

År 1975 fattade riksdagen beslut om reguljär lokalradioverksamhet (prop. 1975: 13, KrU 6, rskr. 82).

Ett år senare fattade vidare riksdagen beslut om att ett särskilt dotterbolag till Sveriges Radio skulle bildas för utbildningsprogramverksamhet (prop. 1975/76: 110, UbU 1976/77: 8, rskr. 46). Det nya företaget utgjorde

en sammanslagning av vissa enheter inom Sveriges Radio samt den verksamhet som bedrevs inom ramen för den statliga TRU-kommittén (kommittén för television och radio i utbildningen).

I enlighet med riksdagens förut nämnda beslut år 1978 omorganiserades Sveriges Radio år 1979 till en koncern med moderbolaget Sveriges Radio AB samt dotterbolagen Sveriges Television AB, Sveriges Riksradio AB, Sveriges Lokalradio AB och Sveriges Utbildningsradio AB.

Under innevarande avtalsperiod har en rad massmediepolitiska beslut fattats som direkt eller indirekt rör Sveriges Radios verksamhet. Det gäller permanentningen av närradion (prop. 1984/85: 145, KrU 22, rskr. 387), radio- och TV-sändningar i kabelnät (prop. 1984/85: 199, KU 37, rskr. 398 och KU 1985/86: 7, rskr. 74) samt sändningar av finländska TV-program över Storstockholm (prop. 1985/86: 54, KrU 12, rskr. 86). Vidare har under hösten 1985 regeringarna i Finland, Island, Norge och Sverige kommit överens om nordiska radio- och TV-sändningar via Tele-X-satelliten under en treårig försöksperiod. Sändningarna skall inledas hösten 1987. En särskild utredare (U 1985: 02) har i uppdrag att försöka belysa i första hand hur pressens villkor skulle förändras genom reklam i svensk TV m. m. och väntas inom kort lägga fram sin rapport. En av chefen för utrikesdepartementet tillkallad särskild utredare (UD 1985: 01) har uppdraget att komma med förslag till inriktning av och organisation för Sveriges Radios utlandsprogram och väntas också lägga fram sina förslag om någon tid.

1.3 Radiolagen

Radiolagen föreskriver bl. a. att de företag som regeringen bestämmer, (programföretag) har rätt att sända radioprogram¹ i rundradiosändning från sändare här i landet (5 § första stycket). Varje programföretag avgör ensamt vilka radioprogram som skall förekomma i rundradiosändning som företaget anordnar. Härvid skall programföretaget iaktta bestämmelserna i lagen, vars utgångspunkt är att företagets rätt skall utövas opartiskt och sakligt. Därvid skall beaktas att en vidsträckt yttrandefrihet och informationsfrihet skall råda i rundradion. Vidare gäller att programföretag i programverksamheten skall hävda det demokratiska statskicketets grundidéer samt principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet.

För granskning av radioprogram som förekommit i rundradiosändning finns radionämnden. Myndighet eller annat allmänt organ får inte i förväg granska eller föreskriva förhandsgranskning av radioprogram och inte heller förbjuda en sändning på grund av dess innehåll.

Enligt en särskild lag, lagen (1978: 478) om avgift för innehav av televisionsmottagare (ändrad senast 1985: 259) skall den som innehar TV erlagga

¹ Med *radioprogram* förstås enligt radiolagen såväl ljudradio- som televisionsprogram (TV-program). I den följande framställningen används dock begreppen *ljudradio* och *radio* synonymt. Med *riksradio*, *lokalradio*, *närradio*, avses således olika former av ljudradioverksamhet. På samma sätt avser *riks-TV* och *regional-TV* olika former av televisionsverksamhet. Begreppet *radio- och TV-verksamhet*, slutligen, används synonymt med *rundradioverksamhet*.

allmän mottagaravgift samt tilläggsavgift för färgmottagare. Avgiften erläggs till myndighet som regeringen bestämmer. I förordningen (1978: 484) om mottagare för radiosändning eller trådsändning anges att avgiften skall erläggas till televerket.

1.4 Radioansvarighetslagen

Radioansvarighetslagen innehåller särskilda regler om vem som är straffrättsligt ansvarig och vem som kan åläggas att utge skadestånd för vissa brott i ljudradio- och TV-program som sänds med stöd av 5 § första stycket radiolagen. En förutsättning för ansvar är att det brott som föreligger är ett yttrandefrihetsbrott, dvs. ett sådant brott som om det begås genom tryckt skrift är ett tryckfrihetsbrott. För varje program skall det finnas en programutgivare. Denne är i princip ensam ansvarig för yttrandefrihetsbrott i programmet och – jämte programföretaget – skyldig att ersätta uppkommen skada. Mål om yttrandefrihetsbrott i radioprogram upptas av Stockholms tingsrätt och handläggs på samma sätt som tryckfrihetsmål.

1.5 Avtalen mellan staten och företagen inom Sveriges Radio-koncernen

Enligt radiolagen skall det mellan varje programföretag och staten träffas avtal som närmare reglerar hur företagets sändningsrätt skall utövas.

För närvarande gäller avtal dels mellan staten och det icke sändande moderbolaget Sveriges Radio AB (SR), dels mellan staten å ena sidan och å den andra vart och ett av programföretagen Sveriges Television AB, Sveriges Riksradio AB, Sveriges Lokalradio AB och Sveriges Utbildningsradio AB. Avtalen trädde i kraft den 1 juli 1979 och gäller t. o. m. den 30 juni 1986.

Avtalet mellan staten och moderbolaget föreskriver att moderbolaget skall svara för att koncernens rundradioverksamhet kan bedrivas självständigt i förhållande till staten. I avtalet anges moderbolagets åligganden på följande sätt.

SR skall

- ha ett övergripande ansvar för koncernens långsiktiga planering och därvid svara för samordningen av programföretagens planeringsinsatser,
- svara för bedömningar av medieutvecklingen i förhållande till den långsiktiga planeringen,
- samordna planeringen av större investeringar inom koncernen,
- svara för analys av koncernens samlade ekonomi,
- inge anslagsframställning för koncernen efter avvägningar mellan anslagsäskanden från programföretagen,
- fördela av staten tilldelade medel mellan företagen inom koncernen,
- besluta om överföring av överskott mellan koncernens olika delar och mellan olika budgetår samt vid behov lyfta förskott på kommande års anslag inom ramen för beviljad dragningsrätt,
- ange allmänna ramar för programföretagens sändningstid samt besluta

om den närmare fördelningen och placeringen av sändningstider om programföretagen inte själva kan enas.

- svara för samordning av koncernens kontakter med televerket och byggnadsstyrelsen.
- svara för samordning av koncernens kontakter med internationella organisationer.
- besluta om riktlinjer för koncernens gemensamma personalpolitik samt
- i egenskap av huvudman för koncernens beredningsplanering svara för därav betingade uppgifter.

Avtalen mellan staten och programbolagen upptar i första hand bestämmelser om programverksamheten. Inledningsvis föreskrivs i varje avtal att bolaget skall se till att verksamheten bedrivs och utvecklas på ett rationellt sätt och att de medel som står till förfogande används med iakttagande av god hushållning.

Sveriges Riksradio och Sveriges Television skall enligt sina resp. avtal så allsidigt som möjligt ta till vara det programstoff och de möjligheter i övrigt som landets olika delar erbjuder. Programverksamheten skall bedrivas med beaktande av resp. mediums centrala ställning i samhället, dess betydelse för den fria åsiktsbildningen och för kulturens utveckling.

Programmen skall enligt avtalen ge kunskaper och upplevelser, förmedla erfarenheter samt skänka god underhållning. De skall utformas så att de genom kvalitet, tillgänglighet och mångsidighet i skälig omfattning tillgodoser skiftande behov och intressen hos landets befolkning. Även mindre gruppers intressen skall i görlig mån tillgodoses. Vidare skall programutbudet i sin helhet utformas så att det tar hänsyn till olika förutsättningar hos befolkningen och präglas av en mångfald av olika åsikter och meningsriktningar.

Dessa allmänna föreskrifter preciseras sedan i avtalen genom att det sägs att programföretagen skall stimulera till debatt kring viktigare samhälls- och kulturfrågor, granska myndigheter, organisationer och företag som har inflytande på beslut som rör medborgarna samt spegla verksamheten inom sådana organ och inom andra sammanslutningar och föreningar. Företagen skall också främja konstnärlig och kulturell förnyelse samt bedriva skapande verksamhet med konstnärliga uttrycksformer, bevaka och granska händelser och utveckling på kulturlivets olika områden, i skälig omfattning tillgodose olika intressen för bl. a. religion, kultur och vetenskap, ta särskild hänsyn till språkliga och etniska minoriteter samt ta särskild hänsyn till olika grupper av handikappade. Företagen får inte mot vederlag medge kommersiell reklam i program eller programinslag.

Samtliga programföretag skall beriktiga felaktig sakuppgift när det är påkallat.

Avtalet mellan staten och Sveriges Lokalradio föreskriver att lokalradio skall producera och på annat sätt anskaffa och producera ljudradio-program för lokal sändning. I avtalet anges vidare vilka lokalradioområden som skall finnas. Programverksamheten skall ha lokal inriktning. I huvudsak anges samma föreskrifter som för riksradiation och televisionen när det gäller programmets inriktning.

Enligt avtalet mellan staten och Sveriges Utbildningsradio skall utbild-

ningsradion producera och på annat sätt anskaffa och sända ljudradio och televisionsprogram avsedda att tas emot såväl i hela landet som för regional och lokal sändning. Verksamheten skall främst avse utbildningen i förskola, ungdomsskola, högskola och vuxenutbildning. Programmen skall med beaktande av utbildningsradions särskilda uppgifter utformas så att de genom kvalitet, tillgänglighet och mångsidighet i skälig omfattning tillgodoser olika utbildningsbehov och intressen hos landets befolkning.

Även utbildningsradion skall i sin programverksamhet ta särskild hänsyn till olika grupper av handikappade samt till språkliga och etniska minoriteter.

Avtalen innehåller bestämmelser om förfarandet vid tvister om avtalens tolkning, vid brott mot avtalen samt när avtalen upphör att gälla. I sistnämnda fall träder bolagen omedelbart i likvidation varvid deras behållna tillgångar – utöver aktiekapitalet – tillfaller staten.

Mellan staten och moderbolaget har vidare träffats ett särskilt avtal om verksamheten i koncernen vid krig och krigsfara.

1.6 Rundradiorörelsen

Vid sidan av programverksamheten, som alltså handhas av Sveriges Radio-koncernen, berörs rundradioverksamheten av televerket som svarar för avgiftsuppbörd och avgiftskontroll samt distribution av radio- och TV-program, av byggnadsstyrelsen som har ansvar för projektering och uppförande av större byggnader för Sveriges Radio-koncernen, av radionämnden som efterhandsgranskar programverksamheten samt av riksgäldskontoret som förvaltar fondmedel härrörande från mottagaravgifter.

1.7 Sveriges Radios organisation

Regeringen utser ordföranden och ytterligare sex ledamöter i moderbolagets styrelse. Fem ledamöter utses av aktieägarna. Enligt lagen (1976: 351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar utses också två ledamöter och två suppleanter bland arbetstagarerna. Moderbolagets styrelse utser ledamöterna i dotterbolagens styrelser. I tre av styrelserna i dotterbolagen finns det nu ett personsamband mellan dotterbolag och moderbolag så att en ledamot i dotterbolagsstyrelsen också sitter med i moderbolagets styrelse. Detta samband saknas dock sedan några år vad gäller lokalradion.

Styrelsernas roll i programföretagen gäller framför allt resursdimensionering och medelstildelning. Styrelserna skall däremot i princip inte ingripa i det löpande programarbetet.

- *Sveriges Television* är under företagsledningen organiserat i två programenheter (TV 1 och TV 2) med inbördes olikartad organisatorisk uppbyggnad samt en självständig distriktsorganisation med produktionskontor på tio orter. Den verkställande direktören har främst administrativa och ekonomiska befogenheter.
- *Riksradiion* består av ett antal programenheter i Stockholm samt en distriktsorganisation med produktionskontor på tio orter.

- *Lokalradion* består av 24 lokalradiostationer och 44 underredaktioner på andra ställen i resp. område samt en central förvaltning i Stockholm.
 - *Utbildningsradion*, slutligen, har dels redaktioner i Stockholm, dels regionala ombud på ett tiotal platser ute i landet.
- Distriktsorganisationen framgår av figurerna på s. 11–12.

1.8 Radionämnden

Radionämnden har till uppgift att övervaka att Sveriges Radios programbolag utövar sin rätt i fråga om rundradiosändningar opartiskt och sakligt och i övrigt i enlighet med de bestämmelser som anges i avtalen mellan staten och bolagen. Nämnden är en statlig myndighet som består av ordförande och ytterligare sex av regeringen utsedda ledamöter jämte suppleanter.

Nämndens övervakning sker genom efterhandsgranskning av program som har sänts i radio och TV. Granskningen sker efter anmälan mot ett visst program eller på nämndens eget initiativ.

Chef för nämnden är en direktör, till vilken nämnden får överlämna att avgöra ärenden eller grupper av ärenden som inte är av sådan beskaffenhet att prövningen bör ske vid sammanträde med nämnden.

Radionämnden har ingen befogenhet att döma ut straff eller skadestånd. Enligt avtalen mellan staten och programbolagen kan emellertid regeringen – om det finns skäl att anta att ett programbolag i väsentlig mån har brutit mot avtalet – påkalla utredning i frågan och även säga upp avtalet om utredningen ger anledning till det.

1.9 Finansiering

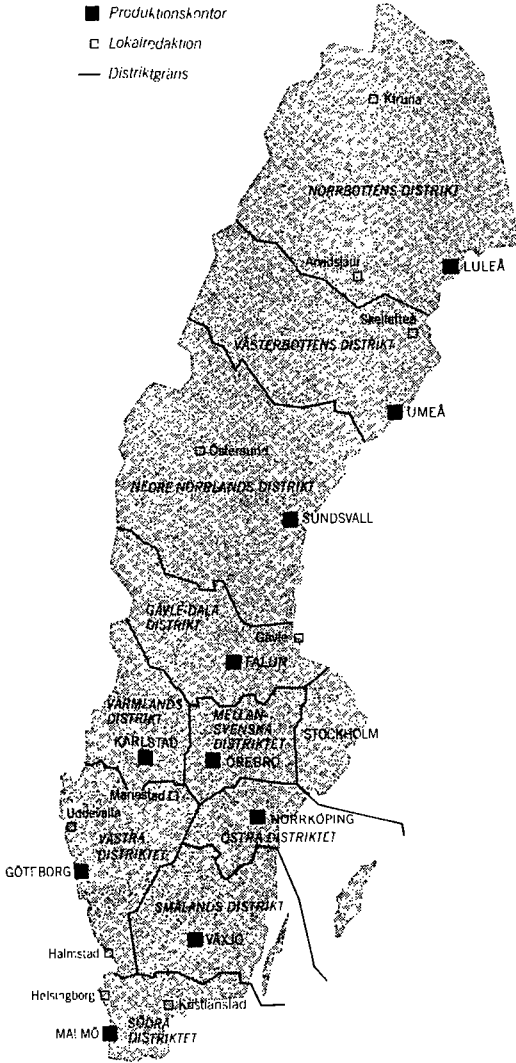
Sveriges Radios och televerkets drifts- och investeringsutgifter samt byggnadsstyrelsens investeringsutgifter i samband med den allmänna programverksamheten bestrids med avgiftsmedel. Investeringarna avskrivs omedelbart i sin helhet. Även radionämndens verksamhet bekostas med avgiftsmedel.

Riksdagen beslutar årligen hur stora avgiftsmedel som skall ställas till förfogande för de med verksamheten förenade utgifterna. Eventuella överskott fonderas i den s. k. radiofonden för att kunna användas under kommande år, om de löpande intäkterna inte förslår till att täcka utgifterna. Avgiftsmedlen fonderas hos riksgäldskontoret.

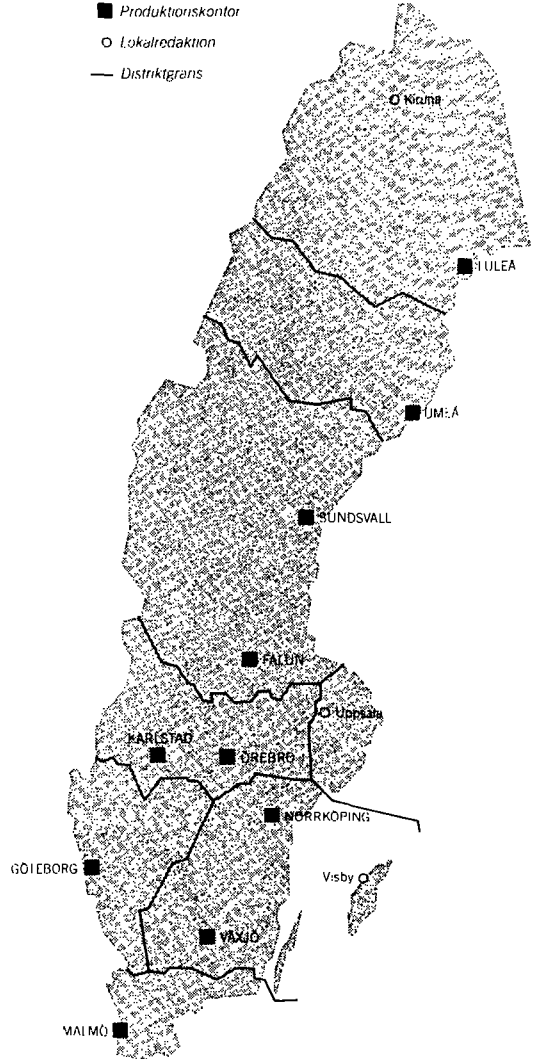
Programverksamheten för utlandet finansieras med skattemedel genom anslaget D 2. Sveriges Riksradios programverksamhet för utlandet under utrikesdepartementets huvudtitel. Fram t. o. m. budgetåret 1984/85 skattefinansierades även Sveriges Utbildningsradios verksamhet. Fr. o. m. innevarande budgetår bestrids utgifterna för utbildningsprogramverksamheten med avgiftsmedel.

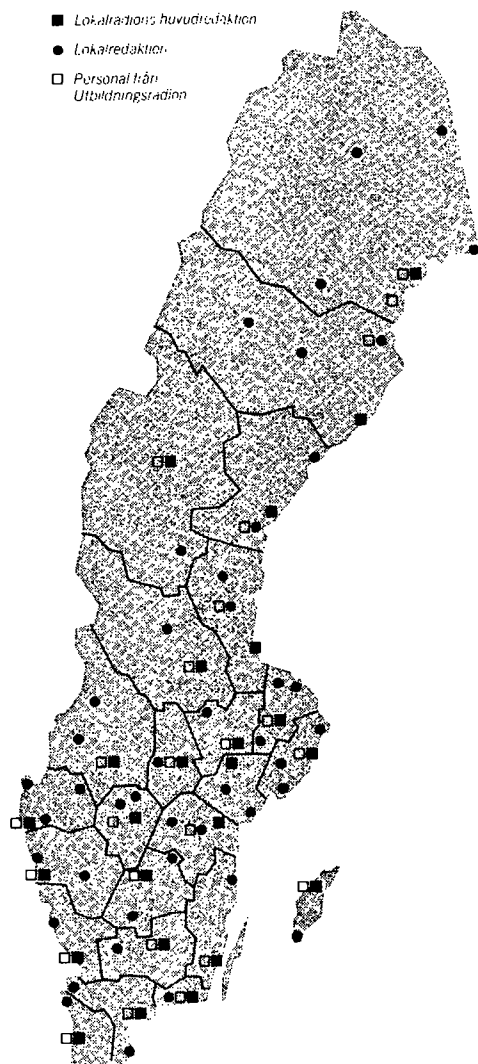
Nuvarande mottagaravgift utgör för hushåll med svart-vit mottagare 648 kr. per år (allmän mottagaravgift). För hushåll med färg-TV-mottagare gäller en särskild tilläggsavgift av 160 kr. per år. Hushåll som endast har ljudradiomottagare behöver inte erlägga någon mottagaravgift.

RIKSRADIONS
DISTRIKTSORGANISATION

TELEVISIONENS
DISTRIKT

- Lokalradios huvudredaktion
- Lokalredaktion
- Personal från
Utbildningsradion

- Radio Norrboten
- Luleå (UR), Gällivare, Arvidsjaur, Pajala,
- Laparanga, Piteå (UR)
- Radio Västerbotten
- Umeå, Skellefteå (UR), Storlien, Lövånger
- Radio Västernorrland
- Härnösand, Sundsvall (UR), Örnkölsvik
- Radio Jämtland
- Östersund (UR), Svåg
- Radio Gävleborg
- Gävle, Ljusdal, Bollnäs (UR)
- Radio Dalarna
- Luleå (UR), Mora
- Radio Värmland
- Karlstad (UR), Torsby, Arvika
- Radio Uppland
- Uppsala (UR), Trerik, Östhammar, Enköping
- Radio Stockholm
- Sto., Åholm (UR), Norrtälje,
- Nynäshamn, Radio Södertälje
- Lokalredaktion med eget sändningsområde
- Radio Örebro
- Örebro (UR), Karlskoga
- Radio Västmanland
- Västerås (UR), Fagersta
- Radio Sörmland
- Åkershög, Nyköping, Katrineholm
- Radio Östergötland
- Norrköping, Linköping (UR), Motala
- Radio Gotland
- Västby (UR), Burgsvik
- Radio Blekinge
- Karlshamn (UR), Karlshamn
- Radio Kristianstad
- Kristianstad (UR), Simrishamn, Ängelholm
- Radio Malmöhus
- Malmö (UR), Helsingborg
- Radio Kalmar
- Kalmar (UR), Västervik
- Radio Kronoberg
- Växjö (UR), Ljungby
- Radio Jönköping
- Jönköping (UR), Värnamo, Tranås
- Radio Göteborg
- Sjöharad
- Göteborg (UR), Radio Sjöharad (Boras,
- Lokalredaktion med eget sändningsområde)
- Stenungsund
- Radio Västlad
- Uddevalla (UR), Västervik, Amäl, Strömstad
- Radio Skaraborg
- Skövde, Mariestad, Lidköping, Våra (UR)
- Radio Halland
- Halmstad (UR), Värberga
- Radio Älvsjö
- Stockholm

Antalet allmänna mottagaravgifter uppgår för närvarande till 3,2 miljoner och antalet tilläggsavgifter till nära 3,0 miljoner.

Den samlade medelstilleldningen budgetåret 1985/86 till den avgiftsfinansierade rundradioverksamheten framgår av tabell 1.1.

Tabell 1.1 Avgiftsfinansierad rundradioverksamhet budgetåret 1985/86 (milj. kr.)

Prop. 1985/86: 99

<i>Televerket</i>	
Investeringskostnader	95,3
Driftskostnader	304,0
<i>Byggnadsstyrelsen</i>	100,0
<i>Sveriges Radio</i>	
Drifts- och investeringskostnader (prisläge 1983/84)	1 952,3
<i>Radionämnden</i>	1.752

Intäkterna till fonden beräknas under budgetåret uppgå till ca 2,6 miljarder kr.

Behållningen i fonden vid utgången av juni 1985 var 22,4 milj. kr. Fondens beräknas i juli 1986 uppvisa ett underskott på i runda tal 110 milj. kr.

De medel som för budgetåret 1985/86 anvisats över statsbudgeten till Sveriges Radios utlandsprogram uppgår till 33,6 milj. kr.

1.10 Verksamhetens omfattning

Distributionsnätet

För distribution av ljudradioprogram finns tre rikstäckande FM-nät (P 1, P 2 och P 3). Samtliga FM-nät är anpassade för stereosändningar. Sändarnäten för TV 1 och TV 2 täcker för närvarande 99,8% resp. 99,6% av befolkningen.

Enligt internationella överenskommelser förfogar Sverige över sändningsfrekvenser för ytterligare två landstäckande FM-nät samt två landstäckande markbundna TV-nät. Sveriges Radio och televerket har lagt fram förslag om etablerandet av det fjärde FM-nätet.

Enligt riksdagens beslut hösten 1985 skall en outnyttjad frekvens användas för distribution av finska televisionssändningar över Mälardalen.

För sändning av P 1 utanför Sverige och utlandsprogram finns sändare på långvåg, mellanvåg och kortvåg. Den äldre långvågssändaren i Motala täcker närområdet kring Sverige och en ny mellanvågssändare i Sölvesborg täcker en stor del av Europa. För täckning av områden på större avstånd finns kortvågsstationerna i Hörby och Karlsborg.

Apparatinnehav

Praktiskt taget varje hushåll beräknas ha en eller flera radiomottagare. Av landets samtliga hushåll beräknas 96% ha TV, därav 80% färg-TV.

Programproduktion och sändningsvolym

I riksdagens beslut år 1978 angavs vissa riktlinjer för verksamheten under perioden fram till budgetåret 1985/86. Perioden har sedermera genom riksdagsbeslut år 1981 (prop. 1980/81: 100, KrU 22, rskr. 175) utsträckt till att gälla fram t. o. m. budgetåret 1988/89.

1978 års beslut innebar i fråga om programproduktion och sändningsvolym bl. a. följande. Sändningstiden och produktionssammansättningen för televisionen skulle i stort sett vara oförändrad. Distriktens andel av riksprogrammets allmänproduktion skulle emellertid utökas till ca 40%. Vidare skulle ett reprisblock på försök införas på dagtid. Särskilda insatser förutsattes göras för handikappade och språkliga minoriteter. Regionala nyhetssändningar skulle byggas ut över hela landet.

Beträffande riksradiön förutsattes ingen egentlig ökning av sändningstiden förutom en marginell ökning betingad av vidgad service till språkliga minoriteter. Kvalitetsförbättringar förutsattes även i riksradiöns fall. Distriktens andel av riksprogramproduktionen förutsattes liksom i televisionens fall öka till ca 40%.

För lokalradios del förutsattes att verksamheten skulle få en fastare form. Ingen egentlig ökning av sändningstiden beräknades utöver den som fastslogs i 1975 års lokalradiobeslut.

I 1981 års beslut fastställdes reformutrymmet för fullföljande av 1978 års beslut till 2,3% per år t. o. m. budgetåret 1988/89. Vidare har Sveriges Radio sedan dess (utbildningsradion sedan år 1980) ålagts ett rationaliseringskrav motsvarande 2% per år.

Riksradiobolaget sänder under budgetåret 1985/86 i genomsnitt 54 timmar per dag, varav 17 timmar i P 1, 16 timmar i P 2 och 21 timmar i P 3. Radioprogram från utbildningsradion står för ytterligare ca 2 timmar per vecka i P 2 och lokalradion förfogar över sammanlagt tre timmar i P 3.

Programmets fördelning budgetåret 1984/85 efter innehåll i programkanal framgår av tabell 1.2, som bygger på uppgifter från Sveriges Radios årsredovisning verksamhetsåret 1984/85.

Tabell 1.2 Riksradiöns program fördelade efter innehåll och kanal verksamhetsåret 1984/85 (timmar per vecka)

Innehåll	Programkanal			Summa
	P 1	P 2	P 3	
Nyheter	21	2	7	30
Sport	1	1	14	16
Program på minoritetsspråk	0	30	—	30
Vetenskap	11	1	0	12
Samhälle	24	1	0	25
Aktualiteter	2	—	—	2
Fritid	2	1	3	6
OBS-Kulturkvarten	2	—	—	2
Efter åttio	4	—	—	4
Kultur	19	1	0	21
Religion	7	0	0	7
Teater	6	0	0	6
Seriös musik	6	64	2	71
Underhållning och lätt musik	6	5	101	112
Barnprogram	0	0	5	5
Ungdomsprogram	0	0	11	11
Övriga program	1	1	0	2
Övrigt	5	3	3	11
Total sändningstid	118	110	146	374

Utlandsprogrammet utgör en avdelning inom riksradien. Verksamheten är till skillnad från Sveriges Radio i övrigt skattefinansierad. Den totala sändningsvolymen uppgår till nästan 24 000 timmar per år på sammanlagt sju språk.

Sveriges Televisions rikssändningar innevarande budgetår uppgår till ca 98 timmar per vecka. Härav utgörs ca 19 timmar av repriser.

Andelen egenproducerade originalprogram (egen produktion) av första-sändningarna beräknas till nästan 52%. Resten utgörs av inköpta originalprogram av både svensk och utländsk härkomst (främmande produktion).

Programmets fördelning efter innehåll och programkanal framgår av tabell 1.3 som bygger på uppgifter från Sveriges Radios årsredovisning verksamhetsåret 1984/85.

Tabell 1.3 Televisionens rikssändningar fördelade efter innehåll och kanal verksamhetsåret 1984/85 (timmar per vecka)

Innehåll	Programkanaler		Summa
	Kanal 1	Kanal 2	
Religiös förkunnelse	1	—	1
Kultur	4	5	9
Politik, samhälle	4	4	9
Sportevenemang	7	6	13
Övrig sport	1	1	2
Natur och biologi	2	1	3
Musik	3	3	6
Teater	3	4	7
Biograffilm	3	4	6
Barn och ungdom	5	6	12
Nyheter	4	5	9
Underhållningsmagasin	3	0	3
Nöjesprogram	5	7	12
Språkliga minoriteter	4	1	5
Övrigt	1	1	1
Regionala sändningar	—	6	6
Hallå	0	0	1
Total sändningstid	51	54	105

Under verksamhetsåret 1984/85 omfattade de distriktsproducerade riksprogrammen i radio omkring 5 100 timmar. De två största distrikten, Södra och Västra, svarade tillsammans för 46% av programmen. Tabell 1.4 ger vissa uppgifter om distriktsproduktionen.

Tabell 1.4 Riksradios distriktsproduktion verksamhetsåret 1984/85 (timmar per vecka)

Programområden	Distrikt											Summa	7
	Södra	Västra	Småland	Östra	Mellansvenska	Värmland	Gävle-Dala	Nedre Norrland	Västerbotten	Norrbotten	LRAB		
Nyheter inkl. nyh. morgon	17	12	4	3	4	4	6	3	7	2	4	63	6
Sport	13	25	11	7	6	15	103	9	10	1	2	200	24
Program på minoritetsspråk	6	—	—	—	—	—	—	—	—	98	—	105	7
Vetenskap	67	87	22	29	18	78	—	—	6	22	6	335	52
Samhälle	85	63	48	27	30	48	23	75	115	89	21	624	48
Fritid	—	110	—	33	94	46	—	—	5	11	—	299	96
OBS-Kulturkvarten	121	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	121	100
Efter åtta	—	195	—	—	—	—	—	—	—	—	—	195	100
Kultur	122	73	121	54	13	9	15	12	40	26	32	515	48
Religion	57	17	11	12	18	6	15	29	16	9	—	189	49
Teater	57	29	—	9	1	—	—	2	2	8	—	107	32
Seriös musik	256	86	—	—	42	56	2	5	56	28	4	535	15
Underhålln. och lätt musik	498	214	80	8	121	115	84	117	74	91	12	1412	39
Barnprogram	9	6	—	6	—	1	3	2	19	11	2	59	23
Ungdomsprogram	43	13	90	78	3	3	10	—	7	28	0	275	49
Övriga program	30	0	0	0	—	0	0	—	—	—	1	33	100
Övrigt	11	6	3	2	2	1	1	2	3	4	—	35	
Summa	1 392	936	389	268	351	382	263	255	352	432	82	5 101	
Timmar per vecka	27	18	8	5	7	7	5	5	7	8	2	98	

Särskilda regionala nyhetssändningar i TV förekommer inom följande regioner, nämligen Smålandsdistriktet (Växjö), Östra distriktet (Norrköping), Södra distriktet, Västra distriktet, gemensamt över Gävle-Daladistriktet och Nedre Norrlandsdistriktet samt gemensamt över Västerbottens- och Norrbottensdistrikten. Sändningar planeras för ytterligare en region bestående av Mellansvenska distriktet och Värmlandsdistriktet. Längden av programmen är 15 minuter.

Skillnaden mellan TV-distrikten är stor såväl när det gäller den totala programproduktionen som vad avser det utrymme som ges åt olika programområden. Av tabell 1.5 framgår fördelningen mellan distrikten totalt och inom olika programområden under verksamhetsåret 1984/85.

Tabell 1.5 Televisionens distriktsproduktion verksamhetsåret 1984/85 (timmar per vecka)

Programområden	Distrikt										Summa	Andel egen produktion (%)
	Södra	Vastra	Småland	Östra	Mellan-svenska	Värm-land	Gävle-Dala	Nedre Norr-land	Väster-botten	Norr-botten		
Allmänt	0	0	—	0	0	0	—	—	0	0	2	6
Program för språkl. min.	—	0	—	1	—	—	—	0	—	4	4	6
Förkunnelse	9	8	3	2	2	1	2	2	2	3	34	79
Livsåskådning, religiöst magasin	3	6	1	0	2	—	1	1	—	—	14	75
Kultur	17	9	4	2	10	3	4	4	1	5	58	36
Politik, samhälle	11	24	5	4	6	7	10	15	11	1	92	51
Faktamagasin	19	1	2	1	—	—	1	—	—	0	24	25
Sportnyheter	5	5	1	2	2	1	3	1	0	0	19	28
Övrig sport	2	34	3	5	0	0	4	0	0	4	52	25
Naturvetenskap	8	6	1	1	6	1	—	18	—	5	45	79
Musik	15	7	2	6	7	—	1	5	2	2	46	40
Musik, andlig	0	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	24
Biofilm	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—
Teater	4	13	—	—	1	—	—	1	1	2	20	23
Teater för barn	6	2	—	—	—	—	2	—	9	2	21	35
Övriga barnprogram	35	4	6	2	1	9	1	2	1	3	67	43
Nyheter	14	12	4	3	3	3	5	3	4	5	55	14
Underhållningsmagasin	0	64	—	16	—	6	1	16	11	4	119	76
Nöjesmagasin	45	39	1	8	2	5	2	7	—	—	109	49
Summa	192	232	32	52	41	37	35	74	42	41	779	36
Timmar per vecka	4	5	1	1	1	1	1	1	1	1	15	

Lokalradions sändningstid per vecka och station under budgetåret 1984/85 beräknas till 21,5 timmar. Enligt riksdagsbeslutet om lokalradion skall programmen sändas i P 3, det enda sändarnät som kan brytas ned i lokala sändningar. De s. k. fönstertiderna uppgår till 2 timmar och 45 minuter.

Av tabell 1.6 framgår sändningstiderna för de enskilda stationerna och fördelningen av programinnehållet.

Tabell 1.6 Lokalradioprogrammens fördelning efter station och programinnehåll verksamhetsåret 1984/85 (timmar per vecka)

Lokalradioområde	Programkategori							Summa
	Nyheter	Fakta	Sport	Förstrolse- underhålln.	Levande musik	Grammofon- musik	Övrigt	
Blekinge	6	4	2	3	1	3	0	21
Dalarna	5	2	1	4	2	5	0	22
Gotland	5	3	1	3	1	4	1	21
Gävleborg	7	7	3	6	1	8	1	34
Göteborg	6	6	2	9	1	5	1	31
Halland	5	4	1	3	1	4	1	20
Jämtland	5	5	1	1	1	3	2	19
Jönköping	6	4	1	3	1	4	1	21
Kalmar	6	2	1	5	2	2	1	21
Kristianstad	5	6	1	4	2	5	2	25
Kronoberg	5	3	1	3	1	3	2	20
Malmöhus	6	6	3	6	0	11	2	36
Norrbottnen	6	8	0	1	1	3	0	23
Skaraborg	5	2	0	4	1	3	1	19
Stockholm	6	12	1	3	1	26	6	58
Sörmland	6	6	2	3	1	4	1	24
Trestad	5	4	1	3	1	4	1	21
Uppland	5	7	1	2	1	8	2	27
Värmland	5	4	1	2	1	5	0	19
Västerbotten	6	5	1	1	1	2	0	19
Västernorrland	5	3	1	3	2	2	1	19
Västmanland	5	5	1	4	1	4	1	21
Örebro	7	5	1	6	2	10	4	39
Östergötland	4	3	2	3	0	4	1	18
Södertälje	1	2	0	0	0	1	1	5
Sjuhärads	1	1	1	2	0	1	0	6
Summa	130	116	31	85	22	131	32	607
Genomsnittsstation	5	4	1	3	1	4	1	22

Under budgetåret 1984/85 sände Sveriges Utbildningsradio 459 timmar TV, 630 timmar i radions riksprogram och 209 timmar radio regionalt. Av nedanstående sammanställning framgår fördelningen på utbildningsområde samt på original, repris och återutsändning.

Tabell 1.7 Utbildningsradions sändningar verksamhetsåret 1984/85 (timmar)

	Första sändning	Repriser	Återut- sändning	Summa
<i>Television</i>				
Förskola	14	10	34	58
Skola	38	62	101	201
Högskola	4	10	14	27
Vuxenutbildning	52	42	79	173
Totalt	107	123	228	459
<i>Radio</i>				
Förskola	1	0	2	3
Skola	95	9	54	158
Högskola	7	24	28	60
Vuxenutbildning	104	101	183	387
Regional verksamhet	176	—	44	220
Totalt	383	135	310	828

Riksradios sändningstid på *minoritetsspråk* har mer än fördubblats under avtalsperioden. Under innevarande budgetår uppgår sändningstiden till drygt 34 timmar per vecka fördelade på samiska, finska, serbokroatiska, grekiska, turkiska, spanska och polska. Sändningarna på polska samproduceras med lokalradion. Ett stort antal lokalradiostationer sänder på grekiska, finska och serbokroatiska. Vissa stationer har vidare sändningar på spanska, turkiska och för assyrier/syrianer. Nordsamiska och tornedalsfinska sänds över Norrbotten. Över tre lokalradiostationer förekommer vidare sändningar på sydsamiska.

Sveriges Television sänder program på finska, serbokroatiska, grekiska och turkiska. I mindre utsträckning förekommer sändningar på polska, estniska och samiska.

Utbildningsradios invandrarsatsningar rör förskole-, skol- och vuxenutbildningsområdet. Insatserna omfattar hemspråksprogram, svenska och samhällsorientering för vuxna invandrare, svenska som andra språk i skolan samt invandrarkunskap.

I olika sammanhang har regering och riksdag gjort uttalanden av innebörd att programbolagen måste anlita utomstående medverkande i viss utsträckning samt även lägga ut produktionsuppdrag (det sistnämnda gäller framför allt Sveriges Television). Av följande sammanställningar framgår hur utläggning m. m. har skett under den senaste femårsperioden.

Tabell 1.8 Värdet av utomstående medverkan (milj. kr. i prisläge 1984/85)

	80/81	81/82	82/83	83/84	84/85
Utbildningsradion	8,7	6,1	6,3	5,9	5,6
Lokalradion	12,0	12,0	7,2	10,6	10,9
Televisionen	151,4	139,7	128,1	114,9	130,1
Riksradion	76,1	76,2	63,7	56,7	53,3

Tabell 1.9 Engagemang i svensk frilansproduktion m. m. (milj. kr.)

	Utläggning	Samproduktioner	Inköp	Summa (löpande priser)	Summa (prisläge 1984/85)
1980/81	17,5	4	2	23,5	37,1
1981/82	30,5	—	2,9	33,4	39,7
1982/83	30,1	7,0	1,0	38,1	44,6
1983/84	16,5	5,3	3,1	24,9	30,5
1984/85	19,3	11,1	11,6	42,0	42,0

1.11 Radio- och TV-publiken

Radio och television spelar för många människor en stor roll som fritidssysselsättning. Av följande sammanställningar gjorda av Sveriges Radios publik- och programforskningsavdelning framgår dels antalet radiolyssnare totalt och uppdelade på P 1, P 2 och P 3 samt tittarsiffrorna för vissa program i TV. Uppgifterna baseras på undersökningar genomförda under verksamhetsåret 1984/85.

Tabell 1.10 Radiolyssnandet totalt samt uppdelat på programkanal och veckodagar
Andel radiolyssnare (%):

	Programkanal			Totalt
	P 1	P 2	P 3	
Vardag	20	2	71	77
Lördag	11	1	64	68
Söndag	13	1	60	65
Genomsnitt	18	1	68	74

Lyssnartid (minuter):

	Programkanal			Totalt
	P 1	P 2	P 3	
Vardag	17	1	117	134
Lördag	8	1	99	108
Söndag	10	1	87	99
Genomsnitt	15	1	110	125

Tabell 1.11 TV-tittandet totalt samt uppdelat på kanal och veckodagar
Andel TV-tittare (%):

	Kanal		Totalt
	TV 1	TV 2	
Vardag	57	58	74
Fredag	39	71	75
Lördag	71	48	76
Söndag	55	69	78
Genomsnitt	56	60	75

Tittartid (minuter):

	Kanal		Totalt
	TV 1	TV 2	
Vardag	40	43	84
Fredag	22	96	117
Lördag	118	33	151
Söndag	37	84	121
Genomsnitt	48	55	104

Sammanställningen visar att av lyssnandet på radio dominerar lyssnandet på P 3 (melodiradio och lokalradio). Lyssnandet på P 2 (dvs. främst seriös musik) är mycket litet räknat i procent, men i absoluta tal uppgår P 2-publiken till drygt en halv miljon lyssnare per år. Det genomsnittliga radiolyssnandet är drygt en och en halv timme per dag.

Det genomsnittliga TV-tittandet ligger för närvarande också runt en och en halv timme per dag.

Barn (9–12 år) och pensionärer (65–79 år) ser betydligt mer på TV än genomsnittet.

1.12 Sveriges Radios omvärld

Under den innevarande avtalsperioden har Sveriges Radios omvärld förändrats radikalt.

Videogrammarknaden som i slutet av 1970-talet var ytterst begränsad har nu expanderat avsevärt. Ca 800 000 hushåll har redan videospelare och antalet väntas öka under de kommande åren. Videotittandet överträffar nu biografbesöken. Tillgänglig statistik pekar dock på att mindre än 10% av befolkningen ägnar sig åt att se på video en vanlig kväll, medan 75% ser på TV.

Fr. o. m. år 1986 är det möjligt att erhålla tillstånd för lokala kabelsändningar av ljudradio- och TV-program till allmänheten. Dessförinnan har viss försöksverksamhet bedrivits med såväl egensändningar som vidare-sändning av programkanaler från satelliter i s. k. fast trafik. Det är osäkert hur stor del av befolkningen som kommer att kunna nås av lokala kabelsändningar. För närvarande är troligen drygt 100 000 hushåll, dvs. ca 3% av landets TV-hushåll anslutna till kabel-TV.

I sammanhanget bör också uppmärksammas överenskommelsen mellan de nordiska länderna rörande Tele-X enligt vilken ett nordiskt program-samarbete per satellit kommer att inledas hösten 1987.

Slutligen kan beträffande viktiga förändringar noteras att närradion har byggts ut och fått fastare form. Närradions sändningstid är för närvarande tre gånger så stor som lokalradions men lyssnarsiffrorna är låga.

1.13 Initiativskrivelsen

I tilläggsdirektiven till massmediekommittén (Dir. 1983: 19) uttalades att Sveriges Radio AB borde vara oförhindrat att aktualisera och genomföra organisatoriska förändringar inom koncernen. I den mån förändringarna var av en sådan art att de krävde avtalsförändringar sade sig föredraganden räkna med att företaget skulle komma in till regeringen med förslag till sådana ändringar.

Inför den nya avtalsperioden har moderbolaget sammanställt ett antal förslag som överlämnades till regeringen i november 1984 (initiativskrivelsen).

I skrivelsen behandlas rundradioverksamhetens organisation under den nya avtalsperioden, avtalskonstruktion och avtalsperiodens längd, formerna för kompensation för kostnadsökning och andra finansieringsfrågor, utbildningsradioverksamhetens organisation och inriktning, ett fjärde FM-nät, televisionens organisation under kommande avtalsperiod (alternativ till nuvarande kanalkonstruktion) m. m.

Moderbolaget konstaterar att den nuvarande organisationen har garanterat programverksamhetens oberoende och integritet. Programbolagen har haft den självständighet som åsyftats. Däremot finner bolaget att, eftersom målsättningen är att samordning skall ske genom frivilliga och ömsesidiga överenskommelser mellan bolagen dikterade av ett gemensamt ansvarstagande för rundradion som helhet, har moderbolagets samordningsuppdrag blivit tämligen vagt formulerat. En utgångspunkt för den nuvarande orga-

nisationen är således att moderbolaget *inte* skall ha ett övergripande ekonomiskt ansvar och inte heller skall anknyta till programverksamheten i någon direkt mening.

Moderbolaget anser att för framtiden konkretion och klarhet bör eftersträvas beträffande ansvarsfördelningen. Detta samlade resultatansvar för rundradioorganisationen får emellertid inte innebära inskränkningar i den programmässiga självständigheten. Sveriges Radio framhåller att det bör utvecklas en företagsmässig dynamik av det slag som kan finnas i ett decentraliserat system.

Tre organisatoriska huvudalternativ, en enbolagsmodell, en flerbolagsmodell samt en modifierad koncernmodell, har prövats mot denna bakgrund.

Enbolagsmodellen innebär ett för riksradio, lokalradio och television samlat företag med *en* företagsledning. Utbildningsradion kan utgöra antingen ett fristående företag med andra huvudmän eller vara en del av den samlade verksamheten.

Flerbolagsmodellen innebär att tre företag bildas: ett för riksradien och ett för lokalradion samt ett företag för televisionsverksamheten. Utbildningsprogramverksamheten utgör också ett självständigt företag med egen sändningsrätt.

I *koncernmodellen*, slutligen, bibehålls den nuvarande koncernens organisatoriska struktur. Däremot preciseras ansvarsfördelningen mellan moderbolaget och dotterbolagen.

Inom moderbolagets styrelse försökte man nå en kompromiss mellan dem som förordade enbolagsmodellen och dem som förordade flerbolagsmodellen. Utgångspunkten för kompromissförhandlingarna var den modifierade koncernmodellen. Oenigheten rörde dels moderbolagets representation i dotterbolagens styrelser, dels den framtida avtalskonstruktionen mellan staten och koncernen. I den senare frågan hävdade majoriteten att ett enda avtal borde ingås, medan minoriteten önskade att staten liksom nu skulle ingå avtal med vart och ett av programbolagen.

Den modifierade koncernmodell som utgör styrelsens huvudförslag skall enligt förslaget utformas så att företagsmässiga oklarheter och svagheter inom organisationen tas bort. Moderbolagets huvuduppgift skall vara att övergripande samordna och utveckla en radio och TV i allmänhetens tjänst.

I moderbolagets uppgifter skall enligt förslaget ingå att fördela medel inom organisationen samt ansvara för en rationell användning av tillgängliga resurser. Koncernstyrelsen bör besluta om medelsfördelningen på grundval av verksamhetsplaner från programföretagen.

Ett klarare samband bör enligt förslaget etableras mellan koncernstyrelsen och dotterbolagsstyrelserna. Härigenom skapas förutsättningar för enhetliga bedömningar i sådana frågor som är av gemensamt intresse för koncernen.

Vidare skall frågor som innebär mediepolitiska ställningstaganden av principiell natur och anvisningar om hur verksamheten på lång-sikt skall utvecklas inom givna ramar ske i koncernstyrelsen.

Sammantaget innebär förslaget i förhållande till nuvarande ordning att koncernstyrelsens beslutskompetens preciseras.

I en *reservation* anför styrelsens minoritet att man i och för sig som en kompromiss stöder en bevarad koncernorganisation. Man anser emellertid att majoritetens förslag innehåller vissa förändringar i kompetens- och befogenhetsfördelningen mellan moder- och dotterbolagen i centraliserande riktning vilket man inte kunnat biträda. Denna förskjutning av beslutskompetensen innebär enligt reservanternas en faktisk urholkning av dotterbolagens programmässiga självständighet. Av den anledningen motsätter man sig också majoritetens förslag om ett enda avtal mellan staten och Sveriges Radio och anser vidare att programbolagen skall tillförsäkras rätt att själva besluta om sin långsiktiga planering och verksamhetsinriktning inom ramen för resurstilldelningen.

Vidare förordar minoriteten en förlängning av nuvarande avtal med ett par år.

Ett antal ledamöter reserverar sig till förmån för en undersökning av om utbildningsradion kan få nya huvudmän och placeras utanför koncernen.

I ett särskilt yttrande i vilket personalrepresentanterna instämmer föreslår styrelsens ordförande att Sveriges Radio-koncernen ombildas till stiftelse. I ett annat särskilt yttrande föreslår en styrelseledamot att Sveriges Radio inför programråd.

2 Utgångspunkter

Alltsedan Radiotjänst för drygt 60 år sedan inledde reguljära radiosändningar i Sverige har etermediernas verksamhet och organisation reglerats genom avtal med staten. Avtalens löptid har i allmänhet varit åtta till tio år. Inför de nya avtalsperioderna har en avstämning gjorts. Några förändringar i inriktning eller organisation av verksamheten har som regel inte vidtagits under pågående avtalsperiod.

Nu gällande avtal löper ut den 30 juni 1986. Avtalen grundas i allt väsentligt på 1978 års riksdagsbeslut om radions och televisionens verksamhet under perioden 1978/79–1985/86. Beslutet innebar avsevärda ambitionshöjningar. En regional utbyggnad skulle ske, så att distriktens andel av riksprogramproduktionen för radio och TV skulle öka från ca 30 till ca 40%. Dessutom skulle de regionala nyhetssändningarna i TV byggas ut. Vidare innebar beslutet att en kvalitetsförbättring skulle göras. Denna satsning skulle innefatta bl. a. ökad frilansmedverkan och en ökad andel gestaltande produktion. Sändningstiden i TV skulle vara i stort sett oförändrad bortsett från en försöksverksamhet med dagblock med repriser. Slutligen innebar beslutet vidgad programservice till språkliga och etniska minoriteter samt vissa handikappgrupper. Lokalradioverksamheten fick också resurser för för att kunna ges fastare former.

Enligt riksdagens beslut år 1981 skulle reforminsatserna fördelas över en längre period; förverkligandet sköts fram från budgetåret 1985/86 till budgetåret 1988/89. Samtidigt preciserades planeringsvillkoren för verksamheten.

Stora delar av reformprogrammet enligt 1978 års beslut har nu genomförts. Jag vill särskilt nämna regionaliseringen, såväl vad gäller andelen

distriktsproducerade program i rikssändningarna som utbyggnaden av lokalradion och de regionala nyhetssändningarna i TV. En kraftig satsning har vidare gjorts för att tillgodose vissa publikgruppers behov. När det gäller de åsyftade allmänna kvalitetsförbättringarna har intentionerna ännu inte kunnat infrias till fullo. Fristående producenter och medverkande på frilansbasis har t. ex. inte kunnat engageras i önskvärd utsträckning. Det nyssnämnda reprisblocket har ännu inte införts.

1978 års beslut innebar vidare att den dåvarande organisationen av Sveriges Radio stöptes om. Organisationen har nu funnit sin form, men det finns vissa oklarheter i samordning och ansvarsfördelning.

De avstämningar som gjorts inför en ny avtalsperiod har i allmänhet verkställts på grundval av förslag från parlamentariskt sammansatta utredningar. Sålunda föregicks 1966 års beslut om bl. a. en andra TV-kanal av en stor utredning (1960 års radioutredning). Till grund för beslutet år 1978 – i vilket verksamheten under innevarande avtalsperiod regleras – låg ett betänkande av 1974 års radioutredning. Inför den avtalsperiod som nu förestår har ett delvis annat tillvägagångssätt valts. Sveriges Radio har beretts tillfälle att redovisa sina överväganden och förslag. Detta underlag – initiativskrivelsen – har jämte annat material sedan bedömts av en parlamentarisk beredningsgrupp, bestående av representanter för samtliga riksdagspartier.

Denna förändring av arbetssättet skall ses mot bakgrund av den nya mediasituationen. Det är ingen överdrift att påstå, att under de 60 år, som förflutit sedan radiosändningarna startade i Sverige, har inget skede präglats av så kraftiga förändringar som den nu löpande avtalsperioden. Utvecklingen ställer krav på beredskap som svårligen kan tillgodoses inom ramen för det traditionella utredningsväsendet.

Snabba förändringar kommer med stor sannolikhet att prägla massmedievärlden även under de närmaste åren. Det är därför viktigt att Sveriges Radio får en flexibel organisation och ökade möjligheter att själv fatta strategiska beslut. När det gäller sådana överväganden beträffande etermedierna som även framgent måste hänskjutas till regering och riksdag, bör förändringsbesluten inte nödvändigtvis föregås av ett flerårigt utredningsarbete i anslutning till att nya avtal skall slutas. Ett mera successivt förändringsarbete är att föredra, och Sveriges Radio bör under löpande avtalsperiod i högre grad än vad som tidigare varit fallet väcka förslag till förändringar som man anser påkallade.

Sveriges Radios omvärld har alltså förändrats radikalt sedan det nu gällande avtalet ingicks. Tack vare en allt mera utvecklade medieteknik håller televisionen på att bli ett globalt medium. Den nya distributionstekniken innehåller också utvecklingsmöjligheter för radiomediet. Den ensamrätt som tidigare var grundförutsättningen för Sveriges Radios verksamhet har luckrats upp, på så sätt att det nu blivit möjligt för många TV-hushåll att vid sidan av Sveriges Radios program också ta emot utländska satellitdistribuerade program liksom lokalt producerade kabel-TV-program. Vid sidan av lokalradion har också närradion byggts ut.

De centrala målen för radio- och televisionsverksamheten som den nu bedrivs av Sveriges Radio kan sammanfattas i begreppet *public service*,

eller, för att använda en vedertagen svensk översättning, radio och television i allmänhetens tjänst.

Public service-begreppet, som härstammar från Storbritannien och vars främsta exponent är BBC, har präglat synen på rundradion i Sverige alltsedan starten. Det stod då klart att den relativa bristen på frekvenser skulle omöjliggöra full etableringsfrihet av samma slag som gällde och gäller för pressen. I stället eftersträvades ett system för radio- och senare TV-verksamhet som tillförsäkrade alla medborgare ett kvalificerat utbud, oavsett bostadsort.

Den grundläggande komponenten i public service-verksamheten är integriteten, dvs. den publicistiskt oberoende ställningen. En radio och television i allmänhetens tjänst skall i sin programverksamhet stå fri i förhållande till såväl staten som de stora organisationerna och andra maktcentra.

Under olika skeden i radions och televisionens historia i Sverige har verksamheten haft en skiftande inriktning. Något schematiskt kan de första decennierna sägas ha präglats av folkbildningsambitioner, medan etermediernas roll i nyhetsförmedling och opinionsbildning var huvudtemat i 1966 års beslut. Beslutet år 1978 förde in de kulturpolitiska målen i riktlinjerna för etermedieverksamheten. Gemensamt har dock varit den fria och oberoende ställningen för programföretaget liksom kravet att tillhandahålla ett kvalificerat och mångsidigt utbud.

Den nya mediesituation, som vi nu kan skönja, innebär inte att public service-idén och det allmänna ansvar som följer med denna har spelat ut sin roll.

Innehållet i det utbud som via satellitsändningar kommer att kunna tas emot i Sverige kommer att vara anpassat för en publik i många länder och blir av det skälet ofta utslätat. Där kommer förmodligen att i mycket liten omfattning finnas program som är ett uttryck för nationell kultur och särart. Ett programutbud som utgår från svenska förhållanden kan knappast påräknas. Satellitsändningar kommer inte inom överskådlig tid att kunna tas emot av alla hushåll i landet. Tillgång till satellit-TV kan alltså inte till någon del ersätta ett nationellt radio- och TV-utbud.

Enligt min mening är de grundläggande principerna för public service-verksamheten fortfarande giltiga. Det råder också en bred enighet om att det skall finnas en stark public service-organisation även i framtiden. I den nya mediesituationen behövs en garant för en programverksamhet som står i allmänhetens tjänst.

Förutsättningarna för verksamheten vid vår public service-organisation, Sveriges Radio, är dock inte längre desamma som i en faktisk monopolsituation. På vissa punkter, som jag kommer att gå närmare in på i det följande, kan uppdraget behöva preciseras. Mot den bakgrunden kan också organisatoriska förändringar behöva vidtas. Det bör vidare övervägas i vad mån rollen som public service-företag behöver renodlas, när det gäller bl. a. utbildningsverksamhet.

I 1978 års proposition, som alltså utgör basen för nu gällande avtal med programföretagen inom Sveriges Radio-koncernen, angav min företrädare som ansvarigt statsråd, dåvarande chefen för utbildningsdepartementet,

vissa nyckelord för verksamheten. Dessa var kvalitet, integritet, mångfald och decentralisering. Jag tycker att de är en god utgångspunkt för en diskussion av verksamheten även under den kommande avtalsperioden.

Vad först beträffar *kvalitet* bör det enligt min mening betonas att mycket av programutbudet i svensk radio och television är av hög standard, internationellt sett. Det gäller att värna om den kunskap och kreativitet som har utvecklats och i den internationellt inriktade mediesituation som nu råder slå vakt om ett vitalt utbud på det svenska språket.

När det gäller krav på *integritet* i rundradiosammanhang är det en fråga om oberoende på flera olika nivåer. Dels gäller det den publicistiskt oberoende ställning som organisationen bör ha i förhållande till staten och olika maktgrupperingar i samhället, dels gäller det programskaparnas integritet i förhållande till etermedieföretagens ägare och styrelser. Inom båda fälten finns det en väl etablerad tradition i Sverige.

Integriteten får å andra sidan inte innebära att programskaparna avskärmar sig från lyssnarna och tittarna. Kontakterna med publiken är givetvis mycket viktiga för ett public service-företag.

Mångfalden kan översättas i krav på rundradioorganisationen av olika slag. Ett sådant är kravet på mångfald i opinionsbildningen, så att yttrandefriheten och möjligheten att uttrycka sig konstnärligt på olika sätt ges vida ramar inom public service-företaget. Det sker bäst genom ett decentraliserat beslutsfattande i programfrågor. Lika viktigt är det att det finns en mångfald av produktionskällor. Jag tar i det följande upp frågan om utomstående medverkan i programproduktionen liksom frågan om utläggning av produktionsuppdrag. Det är ytterst viktigt att rundradioföretagets sändningsmonopol inte resulterar i ett produktionsmonopol. Ytterligare en aspekt av mångfalden är den som tar sig uttryck i en geografiskt spridd produktion. Jag föreslår i det följande att målsättningen; att ca 40% av allmänproduktionen i radio och TV skall ske regionalt, skall ligga fast. Till andra aspekter på decentraliseringen återkommer jag i det följande vid mina överväganden av vissa organisatoriska frågor.

I de överläggningar inom moderbolaget som föregick initiativskrivelsen spelade *organisationsfrågan* en stor roll. Efter ingående diskussioner där olika modeller prövats stannade man för en kompromiss, innebärande att koncernen skall bestå. Det är viktigt att nå en bred enighet i Sveriges Radio-frågorna. Jag anser det därför motiverat att arbeta vidare med den modell som utgjort huvudalternativet i initiativskrivelsen. Jag kommer vidare att föreslå vissa förändringar inom ramen för koncernmodellen som syftar till att – i huvudsaklig överensstämmelse med vad moderbolagets styrelse förordar – försöka komma till rätta med oklarheter i nuvarande organisation och därvid dra nytta av gjorda erfarenheter samt att stärka moderbolaget. Min strävan är att dessa förändringar skall stärka koncernens integritet och avlasta regering och riksdag en del beslut rörande verksamheten. Den nya organisationen bör ge Sveriges Radio bättre möjligheter att hävda sig i den nya mediesituationen.

Jag förutsätter inga egentliga förändringar av moderbolagets ägarstruktur. Bolagets ägare, dvs. näringslivet (20%), pressen (20%) och folkrörelserna (60%), fungerar som en slags garant för etermediernas integritet i

förhållande till olika påtryckningsgrupper och staten. Det är att märka att ägarna inte deltar i de löpande finansieringsbesluten och att förhållandena således skiljer sig avsevärt från vad som gäller för kommersiellt arbetande aktiebolag. Ägarnas inflytande består främst i att delta i styrelsearbetet. Av ledamöterna i moderbolagets styrelse utses sex jämte ordföranden av regeringen och fem av ägarna.

Förstärkningen av moderbolagets befogenheter rör de administrativa och ekonomiska områdena. Jag föreslår vidare att moderbolaget får ett samordningsansvar för programverksamheten inom vissa, klart avgränsade områden, bl. a. vad avser invandrar- och minoritetsspråk. I övrigt vill jag betona dotterbolagens programmässiga självständighet, vilket också framgår av den avtalskonstruktion som jag kommer att föreslå. När det sedan gäller den av tradition starka redaktionella integriteten i programbolagen i förhållande till bolagens styrelser förutsätter jag inga förändringar jämfört med nuläget.

Jag förutsätter ingen förändring i sammansättningen av styrelserna i moderbolaget och dotterbolagen, utom – vilket jag återkommer till senare – vad avser utbildningsradion.

Både i Sveriges Radios initiativskrivelse och i det efterföljande beredningsarbetet har det funnits olika meningar om *tidpunkten då ett nytt avtal bör slutas*.

Det har förts fram förslag om att nuvarande avtal skulle förlängas ett par år i avvaktan på att man bättre skulle kunna överblicka utvecklingen på massmedieområdet. Man har därvid pekat på dels osäkerheten beträffande satellitutbudets omfattning och karaktär, dels frågor som aktualiseras för Sveriges Radios del i det fall ensamrätten upphör och t. ex. en tredje programkanal i TV etableras vid sidan av koncernen. Ett annat argument har varit att reklamfinansiering bör utredas först. Reklamfinansieringsfrågan hör intimt samman med frågan om etableringen av fristående medie företag vid sidan av Sveriges Radio.

En förlängning av avtalen torde emellertid inte utgöra någon lösning härvidlag. Sveriges Radios omvärld, både den del som kan påverkas av mediepolitiska beslut och den del som utvecklas fritt, kommer att vara stadd i en kontinuerlig förändring. Det räcker med att erinra om vad som skett under innevarande avtalsperiod och de planer som hittills redovisats beträffande europeiska och nordiska satelliter och olika finansieringskällor.

Vad gäller argumentet att ett ställningstagande till reklamfinansieringsfrågan bör avvaktas vill jag erinra om att TV-reklameffektutredningen inom kort kommer att presentera sina bedömningar. Därefter vidtar en omfattande remissomgång. Det vore enligt min mening orimligt att låta ställningstaganden till Sveriges Radios framtid anstå till dess att konsekvenserna av reklam i etermedierna belysts från alla håll. Min utgångspunkt är att Sveriges Radios verksamhet skall finansieras på samma sätt som hittills, dvs. med mottagaravgifter.

Förändringarna inom massmediesektorn gör att mediepolitiken under ett antal år framåt måste präglas av stor flexibilitet och en beredskap att möta nya situationer. Sveriges Radios verksamhet och de principer som styr

dess inriktning kommer även framgent att vara ett viktigt inslag i mediepolitiken. På samma sätt som mediepolitiken i sin helhet måste präglas av flexibilitet är det enligt min mening väsentligt att också Sveriges Radioorganisationen har möjligheter att möta och anpassa sig till förändringar i omvärlden som ställer nya krav på företaget. Detta bör vara en utgångspunkt för de nya avtalen mellan staten och företaget.

Jag anser att staten skall sluta avtal med moderbolaget samt, vad avser förutsättningarna för själva programverksamheten, med programbolagen. Avtalens löptid bör vara sex år.

En särskild utredare har i uppdrag (Dir 1984: 49) att belysa framtiden för Sveriges Radios utlandsprogram (UTP). I uppdraget ingår att överväga omfattning och inriktning av verksamheten vid UTP. Vidare skall utredaren bl. a. bedöma om ett särskilt avtal bör träffas för UTP:s verksamhet. Utredarens förslag kommer enligt vad jag har erfarit att läggas fram senare i vår för att därefter remissbehandlas.

I avvaktan på ställningstaganden med anledning av utredarens förslag bör ingen ändring ske av UTP:s ställning som avdelning inom riksradiobolaget. Gällande avtalsbestämmelser om verksamheten bör tills vidare återfinnas även i det nya avtalet.

3 Programverksamheten

3.1 Inledande synpunkter

I det följande tar jag huvudsakligen upp frågor där en ändring krävs i förhållande till nuvarande avtalsbestämmelser eller vad som i övrigt uttals av regering och riksdag och då främst i 1978 års proposition inför den nu gällande avtalsperioden.

Enligt min mening bör inte de grundläggande föreskrifterna i radiolagen om programverksamhetens utformning ändras. Vidare bör bestämmelserna i gällande avtal (med några kompletteringar) återfinnas i avtalen för nästa period. Det nu sagda gäller framför allt kravet på opartiskhet och saklighet i programverksamheten och på att programverksamheten i sin helhet skall präglas av skälig balans mellan olika åsikter och intressen. Avtalsbestämmelser med innebörd att programbolagen skall bedriva programverksamheten med beaktande av resp. mediums centrala ställning i samhället samt dess betydelse för den fria åsiktsbildningen och för kulturans utveckling kommer jag också att förorda. Det samma gäller bestämmelser av typen att programmen skall ge kunskaper och upplevelser, förmedla erfarenheter samt skänka god underhållning.

En grundläggande tanke bakom mina resonemang är, som har antytts i det föregående, att public service-uppdraget innefattar en skyldighet att förse hela befolkningen med ett mångsidigt utbud.

Jag vill i detta sammanhang även beröra några frågor som behandlades utförligt i 1978 års proposition och som fortfarande har aktualitet.

I 1978 års proposition (s. 195) anförde min företrädare att det är angeläget att man i programverksamheten iakttar varsamhet vid speglingen av

bruket av olika gifter, t. ex. *alkohol*. Jag delar denna uppfattning. Radions och televisionens genomslagskraft medför att ett stort ansvar vilar på programföretagen. Det är därför viktigt att program som speglar bruk och missbruk av alkohol och droger inte förhärliigar detta och på så sätt bidrar till en falsk bild av verkligheten. I likhet med min företrädare anser jag emellertid att särskilda avtalsbestämmelser med denna innebörd inte behöver införas.

I 1978 års proposition (s. 194) berörs vidare utförligt debatten om *våldsinslag i TV-program samt vilka praktiska slutsatser man bör dra därav*.

TV-program får som bekant inte förhandsgranskas av myndighet. Det är inte heller möjligt att stänga ute barn under en viss ålder. Med dessa utgångspunkter konstaterade min företrädare att ansvaret för vilka TV-program som barnen bör se vilar helt på hemmen. Han underströk också att det är viktigt att programsättningen i televisionen samverkar med hemmens strävanden att skydda barnen.

Min företrädare konstaterade vidare att radion och televisionen har skyldighet att informera om det våld som förekommer i verkligheten. Därvid bör självfallet en viss återhållsamhet i framställningssättet iakttas vid sändningar som äger rum på tider då barn kan förutsättas ta del av programmen. Man bör också ta hänsyn till de risker som följer av att flera program som skildrar våld sänds nära inpå varandra. Den ökning av underhållningsvåldet som hade ägt rum i biograffilm och kommersiellt producerade TV-program borde inte återspeglas i den svenska televisionens programutbud.

Dessa principer äger fortfarande giltighet och har stöd i de allmänna reglerna för programverksamheten. Några särskilda föreskrifter behövs därför inte.

Under den gångna avtalsperioden har programbolagen på olika sätt tagit fasta på ett uttalande i 1978 års proposition (s. 194 f.) om att man skall verka för *jämställdhet mellan könen*. Bl. a. har en rad studier gjorts av mansbilden och kvinnobilden i olika medier. Jag utgår från att principen om jämställdhet mellan kvinnor och män också i fortsättningen kommer att avspeglas i programverksamheten.

I detta sammanhang vill jag även ta upp frågan om rasdiskriminering. *Diskrimineringsutredningen* har i sitt slutbetänkande (SOU 1984: 55) I rätt riktning, berört Sveriges Radios roll vad gäller fördomar och diskriminering på etnisk grund. Där framförs önskemål om att statsmakterna genom ett uttalande fastställer att Sveriges Radios programbolag har att ansvara för att programutbudets långsiktiga effekter aktivt motverkar invandrarfientlighet och rasism samt att detta skrivs in i de nya avtalen med staten.

Radionämnden har i sitt remissvar på betänkandet anfört att radiolagens bestämmelse om att ett programföretag i programverksamheten skall hävda det demokratiska statsskickets grundidéer samt principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet, innefattar en skyldighet för bolaget att verka för att rasfördomar och invandrarfientlighet bekämpas. Nämnden har vidare framhållit att lagbestämmelsen innebär att programföretagen har ett övergripande ansvar för hela programutbudet av det slag som utredningen önskar. Enligt radio-

3.2 Sändningstider

Mitt förslag: Hittillsvarande av riksdagen beslutade riktlinjer beträffande sändningstidens längd och förläggning bör upphävas. Det bör i stället ankomma på bolagen inom koncernen att besluta i dessa frågor.

Bakgrund till mitt förslag: I 1978 års proposition (s. 184 f.) anges hållpunkter för sändningstidsutvecklingen för television och riksradio. Vidare görs vissa uttalanden om TV-sändningarnas förläggning i tiden bl. a. vad avser reprisblock. Lokalradions sändningstid bestäms ytterst av de i lokalradiobeslutet år 1975 angivna s.k. fönstertiderna. För alla tre bolagen gäller att de många år kunnat öka sändningstiden utöver vad som budgeterats vid medelstilleddningen.

Enligt gällande avtal mellan staten och Sveriges Radio AB skall moderbolaget ange allmänna ramar för programföretagens sändningstid samt besluta om den närmare fördelningen och planeringen av sändningstider om programbolagen inte själva kan enas.

Skälen för mitt förslag: Beslut rörande sändningstider och närbesläktade frågor bör med fördel kunna fattas av programbolagen själva. Härigenom blir det bl. a. möjligt att smidigare anpassa sig till en förändrad mediesituation. Moderbolaget skall fördela medlen så att resp. programbolag kan prestera en sändningsvolym som svarar mot dess avtalsförpliktelser. Liksom hittills skall moderbolaget bestämma i dessa frågor när programbolagen inte kan enas. Jag utgår från att några drastiska ändringar inte sker i förhållande till nuläget; sändning kommer alltså tills vidare att ske i båda TV-kanalerna och i de tre nuvarande radiokanalerna samt i den fjärde radiokanal varom jag återkommer senare (avsnitt 3.3.2).

3.3 Programsättningsprinciper

3.3.1 Programsättningsprinciper i TV

Mitt förslag: Nuvarande programsättningsprinciper i televisionen får ersättas med en modell som innebär att distriktsproduktionen koncentreras till en kanal. Förutsättningen härför bör vara att rationaliseringsvinster kan uppnås samt att verksamheten fyller grundläggande krav på kvalitet, mångfald och intern konkurrens. Härutöver bör statsmakterna inte utfärda några detaljerade riktlinjer.

Bakgrund till mitt förslag: Den svenska modellen för två TV-kanaler med i princip samma uppdrag går tillbaka på 1966 års beslut. I samband

med att en andra TV-kanal startades infördes ett system med "stimulerande tävlan" som förutsatte två resursmässigt likställda kanaler. Syftet med konstruktionen var att åstadkomma en intern konkurrens inom ramen för sändningsmonopolet. En annan viktig bevekelsegrund var önskan att sprida beslutsfattandet.

1966 års modell modifierades endast marginellt i samband med 1978 års beslut. En sådan förändring var att Centralredaktionen upphörde. Samtidigt beslutades att distriktens resurser skulle öka under den förestående avtalsperioden. Just ökningen av distriktsproduktionens volym har på sitt sätt undergrävt den ursprungliga kanalmodellen.

I en skrivelse som bifogas Sveriges Radios initiativskrivelse redovisar Sveriges Television alternativ till den nuvarande modellen. Bakgrunden till detta var de krav som ställs på televisionen i en ny mediasituation liksom vissa förhållanden i distriktsorganisationen m. m. som har gjort den ursprungliga modellen svårhanterlig.

De alternativ som redovisas förutsätts bl. a. minska den administrativa överbyggnaden, dra ner dubbleringen av redaktioner och medverka till en bättre planering av distriktens samlade programutbud. Det konstateras nämligen att tio helt självständiga distrikt skapar problem när det gäller samplaneringen av det totala programutbudet. Det förhållandet att de två kanalerna har samma uppgifter har även lett till en dubblering av redaktionerna i Stockholm. Denna dubblering kräver för att fungera betydande ekonomiska resurser, påpekar Sveriges Television. Det är vidare enligt förslaget svårt att gentemot distrikten uppnå en rationell programstyrning.

De alternativ som Sveriges Television redovisar är dels en modell med en Stockholmskanal och en rikskanal, dels en publik-TV-modell.

Alternativet med *Stockholmskanal/rikskanal* förutsätter att huvuddelen av produktionsenheterna i Stockholm bildar Stockholmskanalen. Rikskanalen bildas av befintliga distrikt samt ett elfte distrikt som byggs upp för Stockholms och Uppsala län.

Planeringen av distriktens produktion som skall sändas i rikskanalen förutsätts bli mera styrd än vad fallet är i nuvarande system. Rikskanalen förutsätts sålunda sända regionalt material. I sammanhanget framhålls att förutsättningarna förbättras för att tillgodose kraven på att svenskt kulturliv ute i landet speglas i televisionen.

Publik-TV-modellen bygger å sin sida på BBC:s organisationsmodell, dvs. att två sändande enheter inom ett sammanhållet bolag har uppdraget att komplettera varandra. Produktionen sker i specialiserade produktionsenheter, och den ena kanalen förutsätts ha en underhållande karaktär medan den andra är mera informativ.

Sveriges Television förespråkar för egen del alternativet med Stockholmskanal/rikskanal. Man anser att den garanterar en hög grad av decentralisering och dessutom ger goda möjligheter till ett rationellt resursutnyttjande. Samtidigt framhålls vikten av att företagsledningen ges handlingsfrihet att genomföra och ge sina enheter fastställda organisationer och ledningssystem. Genomförandet kan inte ske omedelbart utan bör ske under en 2-3-årig övergångsperiod.

Moderatbolaget, som har kommenterat förslaget, förutsätter att televisio-

nens interna organisationsfrågor kommer att kunna lösas inom koncernen med iakttagande av avtalets innebörd och med beaktande av publikens behov, kravet på kreativ stimulans i programarbetet och god hushållning i olika avscenden inkl. utnyttjande av den tillgång som den egna distriktsorganisationen utgör. Enligt moderbolagets mening bör de redovisade modellerna ligga till grund för de fortsatta övervägandena.

Skälen för mitt förslag: Systemet med två stockholmsbaserade, resursmässigt likställda TV-kanaler med samma uppdrag som skall verka i "stimulerande tävlan" kom till i en radikalt annorlunda mediesituation. De tunga produktionsresurserna fanns i Stockholm, och distriktens bidrag till allmänproduktionen i riksprogrammet var mindre än 25%. Stor vikt fästes vid att skapa betingelser för en intern konkurrens och för ett decentraliserat beslutsfattande med hänsyn till Sveriges Radios sändningsmonopol.

I initiativskrivelsen har enligt min mening välgrundade motiv redovisats för en omprövning av det system för TV-kanalernas programverksamhet som riksdagen relativt detaljerat beslutade om för tjugo år sedan. Distriktens andel av allmänproduktionen i TV:s riksprogram är nu runt 40% och distriktens självständiga ställning i förhållande till kanalledningarna i Stockholm skapar oklarhet och risker för dubbelarbete. Det finns också programområden som för närvarande bevakas av redaktioner i både TV 1 och TV 2, och där en samordning skulle kunna ske utan förfång för grundläggande krav på kvalitet och mångfald. Den förändrade mediesituationen aktualiserar också frågan om behovet av intern konkurrens.

De modeller som diskuterats inom Sveriges Radio är tämligen skissartade men torde beröra alla väsentliga omständigheter i sammanhanget. Modellerna har debatterats ingående inom koncernen.

Jag har tidigare som en allmän målsättning angett att beslut i vissa frågor rörande Sveriges Radio bör flyttas till koncernen. Denna bör ges möjlighet att på ett smidigt sätt anpassa sig till en snabbt förändrad mediesituation. Mot den bakgrunden vore det i och för sig naturligt att hänskjuta frågor rörande programsättningen till Sveriges Radio och förutsätta att endast de allmänna avtalsföreskrifterna utgör ramen för ett eventuellt förändringsarbete. Programstrukturen i TV är dock en så betydelsefull fråga att riksdagen bör ta ställning till den.

Jag är medveten om att den modell med en Stockholmskanal och en rikskanal som förordas av Sveriges Television är att betrakta som en skiss som måste bearbetas ytterligare med hänsyn bl. a. till de nya, relevanta omständigheter som kan ha tillkommit sedan skissen framlades för ett och ett halvt år sedan.

Att nu utan vägledande uttalanden hänskjuta en så viktig fråga som programsättningsprinciperna i TV till Sveriges Radio, skulle dock på ett allvarligt sätt kunna försena en lösning. En fullständig handlingsfrihet för koncernen i denna fråga kan paradoxalt nog motverka syftet att ge Sveriges Radio bättre möjligheter att anpassa sig till en förändrad mediesituation. Just osäkerheten om det i framtiden kommer att finnas TV-företag vid sidan av public service-organisationen kan göra denna obenägen att över huvud taget tills vidare initiera någon förändring.

Med det förbehåll jag angett i det föregående beträffande det material

som redovisats vill jag därför förorda att modellen med en Stockholmskanal och en rikskanal läggs till grund för de fortsatta övervägandena om en förändring av programstrukturen i TV. Det ligger ett stort värde i att distriktsresurserna samordnas bättre. Om påtagliga vinster kan erhållas härigenom samtidigt som kraven på kvalitet och mångfald upprätthålls, bör alltså modellen genomföras. Ett system för intern konkurrens bör även framgent upprätthållas. Strävanden bör vara att på sikt uppnå resursmässig likställdhet mellan kanalerna.

Mer detaljerat än vad jag nyss har angett bör riksdagen inte reglera programsättningen i TV. Väsentliga förändringar skall även i fortsättningen underställas regering och riksdag.

När det slutligen gäller beslutsnivån inom koncernen är det naturligtvis rimligt att moderbolaget i stor utsträckning överlåter den närmare utformningen till Sveriges Television, där ju också kompetensen finns. Moderbolaget har att granska modellerna från rationaliseringssynpunkt och med tanke på hur eventuella förändringar påverkar de övriga bolagens verksamhet.

3.3.2 Programsättningsprinciper i radio

Mitt förslag: Programsättningen i radiokanalerna bör även under den kommande avtalsperioden fastställas inom Sveriges Radio. Ett fjärde FM-nätet bör i huvudsak förbehållas lokalradion. Om Sveriges Radio räknar med att det behövs ett resurstillskott för programproduktion för att det fjärde FM-nätet skall kunna tas i anspråk, bör principerna för programsättning i radio i sin helhet underställas regering och riksdag för prövning.

Bakgrund till mitt förslag: Programsättningen i de tre radiokanalerna beslutas sedan gammalt inom Sveriges Radio. Sålunda har riksradien själv bestämt den nuvarande renodlingen av utbudet i P 1, P 2 och P 3. Om riksradien inte kan enas med lokalradion och utbildningsradion om dispositionen av kanalerna bestämmer moderbolaget.

I olika sammanhang har frågan om en fjärde radiokanal tagits upp under den senaste tioårsperioden. Förslag av 1974 års radioutredning om införandet av en fjärde kanal behandlades av min företrädare i 1978 års proposition (s. 185). Han konstaterade att ett eventuellt införande i framtiden av P 4 i sig inte behövde innebära att sändningstiden skulle öka totalt sett, utan främst att möjligheterna skulle kunna förbättras att i radion på god sändningstid tillgodose olika rimliga programönskemål.

Under de senaste åren har man inom Sveriges Radio intensivt diskuterat hur ett eventuellt FM 4-nät skulle användas. Lokalradion har framhållit att man behöver en egen kanal för att slippa vara bunden av de s. k. fönstertiderna i P 3. I Malmö, Göteborg och Örebro genomfördes under våren 1985 s. k. fullskaleförsök. Det finns olika åsikter om huruvida minoritets- och utbildningsprogram skall hänföras till den nya kanalen.

I initiativskrivelsen föreslår moderbolaget att ett FM 4-nät etableras och att det i allt väsentligt ställs till lokalradions förfogande. I en särskild skrivelse i januari 1986 föreslås att statsmakterna fattar ett principbeslut om att bygga ett fjärde FM-nät avsett att disponeras av lokalradion. En samlad bedömning av rundradions planer och behov avseende FM 4 vill moderbolaget redovisa senare, i anslagsframställningen för budgetåret 1987/88.

Skälen för mitt förslag: Programsättningen i riksradians tre kanaler har hittills beslutats av programbolagen utan inblandning från riksdag eller regering. Jag anser inte att denna ordning bör ändras nu.

Beträffande FM 4 vill jag först hänvisa till vad jag anförde i frågan i 1985 års budgetproposition (prop. 1984/85: 100 bil. 10 s. 572), nämligen att behovet av ett fjärde FM-nät är påkallat främst för att ge ökad flexibilitet åt lokalradion. De nuvarande fasta sändningstiderna i P 3 medför problem av olika slag.

Som jag kommer att redovisa i det följande vid min redogörelse för medelsberäkningarna för nästa budgetår har jag räknat med att utbyggnaden av FM 4-nätet skall kunna påbörjas budgetåret 1987/88. Jag har därvid utgått från att ianspråktagandet av den nya kanalen liksom eventuella resursbehov för att fylla den tid som tidigare disponerades av lokalradion i riksradians program 3 skall kunna klaras inom oförändrade medelsramar.

Sveriges Radio har i sin nyligen ingivna skrivelse i FM 4-frågan konstaterat att det finns anledning att inom koncernen göra noggranna och förutsättningslösa bedömningar av vilken struktur radiokanalerna bör ha på både kort och längre sikt i samband med ett eventuellt införande av FM 4. Jag delar denna uppfattning. Om programbolagen inte kan enas blir det således moderbolaget som får avgöra. Utöver de ekonomiska förutsättningarna och vad jag nyss har anført om att den fjärde kanalen i första hand bör förbehållas lokalradion bör regering och riksdag inte ge några riktlinjer. Om däremot ett reallt tillskott av resurser skulle bedömas erforderligt för att man skall kunna utnyttja det fjärde nätet, utgår jag från att programsättningen i radio i sin helhet underställs regering och riksdag för prövning.

3.4 Folkbildningsansvaret

Mitt förslag: Ett folkbildningsansvar bör åvila samtliga programbolag inom public service-organisationen. En föreskrift med denna innebörd bör ingå i de avtal rörande programverksamheten som skall slutas inför nästa avtalsperiod.

Skälen för mitt förslag: Jag kommer senare att behandla frågor om utbildningsradions ställning och verksamhet (avsnitt 5.1). I det sammanhanget redovisar jag skälen för detta förslag.

3.5 Svenska och utländska program

Mitt förslag: I de nya avtalen med dotterbolagen bör framhållas betydelsen av ett mångfasetterat utbud på svenska språket och av att verk av svenska upphovsmän/eller med svenska utövare framförs i radio och TV. Det bör ankomma på moderbolaget att noga följa utvecklingen härvidlag.

Bakgrund till mitt förslag: Ca 40% av den totala sändningstiden i TV utgörs av från utlandet inköpta program. Av sändningstiden för utländsk produktion i svensk TV står program från USA för cirka en tredjedel och brittiska program för en knapp femtedel. Musikutbudet i radio och TV är till övervägande del av utländskt ursprung. I melodiradion uppskattas den svenska andelen av utbudet för närvarande till cirka en tredjedel av den totala sändningstiden. Det har varit en aktiv strävan att stärka den svenska andelen och att ge mer utrymme till folkmusik m. m.

I initiativskrivelsen framhåller *Sveriges Radio* att kraven kommer att öka på en svensk programproduktion för radio och TV i syfte att bevara den nationella kulturens särart och kvalitet i ett skede där utbudet av utländskt och internationellt programmaterial till den svenska publiken kommer att öka kraftigt. *Sveriges Radio* framhåller att koncernen redan nu är den största producenten inom en rad viktiga kulturområden såsom teater, musik och underhållning, vilket har betydelse för dem som medverkar i programskapandet och för publiken. Hur företagen inom *Sveriges Radio*-koncernen skall kunna utöva sitt kulturpolitiska ansvar i avsikt att stärka svensk kultur är enligt *Sveriges Radio* inte minst en fråga om resurser.

I liknande riktning uttalar sig bl. a. *Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd* (KLYS) i en skrivelse och kräver att 70% av programtiden skall bestå av svenskproducerat material och att under de bästa sändningstiderna det svenska materialet skall dominera. Liknande resonemang förs beträffande musikutbudet i radio. KLYS är också av den uppfattningen att behovet av utländskt material i televisionens sändningar minskar på grund av det internationaliserade utbudet via bl. a. satellit.

När det gäller musikutbudet i riksradion har en rad organisationer inom musikområdet, bl. a. *Svenska tonsättares internationella musikbyrå* (STIM) och *Svenska gruppen av the International Federation of Producers of Phonograms and Videograms* (IFPI), framfört synpunkter om behovet av att stärka den svenska andelen och att eventuellt tillgripa kvotering.

Radionämnden har prövat anmälningar rörande bl. a. utbudet av svensk musik och musik med svensk text i radions P 3. Nämnden har inte funnit att företaget har brutit mot radiolagen eller avtalet med staten i detta hänseende.

Skälen för mitt förslag: I likhet med *Sveriges Radio* anser jag att den nationella kulturen i radio och TV måste främjas.

Jag är däremot inte beredd att förorda någon typ av kvotering. I många

länder regleras visserligen andelen inhemsk produktion och även hur mycket utländskt material som får sändas på bästa sändningstid. Det finns emellertid enligt min mening stora risker för att en kvotering i termerna svenskt-utländskt skulle kunna leda till en stelbent organisation och rentav motverka det avsedda syftet. Däremot anser jag att moderbolaget bör få ett bevakningsansvar i detta hänseende. Det bör ankomma på moderbolaget att följa utvecklingen på samma sätt som förutsätts ske när det gäller medverkande utifrån (jfr. avsnitt 3.6) och att vidta åtgärder i samband med medelsfördelningen, om t. ex. det svenska inslaget i musikutbudet skulle tendera att minska.

I sammanhanget förtjänar det också att understrykas att kvalitetskriteriet givetvis skall gälla både för det svenska och för det utländska materialet. Jag är också angelägen om att framhålla att strävandena att stärka det inhemska utbudet i radio och TV inte får utmynna i isolationism gentemot omvärlden. I public service-företagets uppgift måste ingå att presentera ett värdefullt och varierat utländskt programmaterial. Hänsyn bör även tas till att Sverige numera är ett mångkulturellt samhälle, vilket innebär att språkliga minoriteters särskilda behov bör uppmärksammas.

I det följande kommer hithörande frågor även att beröras när det gäller samspelet mellan public service-företaget och kulturlivet i stort (avsnitt 3.12) liksom när det gäller åtgärder för att garantera medverkan av utomstående resp. utläggning av produktion (nästa avsnitt).

3.6 Utomstående medverkan, produktionsutläggning m. m.

Mitt förslag: Moderbolaget Sveriges Radio bör verka för att omfattningen av *frilansmedverkan* håller en hög och jämn nivå i programproduktionen. För att främja *produktionsutläggning* av TV-program bör moderbolaget försöksvis pröva kvotering av medelstilldelningen till Sveriges Television.

Bakgrund till mitt förslag: Vikten av att fristående utövare av konstnärlig, publicistisk, vetenskaplig och därmed jämställd verksamhet skall få medverka i radio och TV har understrukits i många olika sammanhang. 1974 års radioutredning behandlade frågan ingående. I 1978 års proposition om Sveriges Radio (s. 183) instämde min företrädare i utredningens uppfattning att i första hand konstnärlig verksamhet är ett viktigt frilansområde, men därutöver framhöll han också vikten av frilansmedverkan från vetenskapsmän, publicister och opinionsbildare. I detta sammanhang slog han också fast att det är av vikt att helt eller delvis lägga ut produktionsuppdrag.

Det konstaterades vidare i 1978 års proposition att den då låga andelen frilansmedverkan i stor utsträckning berodde på att medelsanvisningarna till Sveriges Radio reallt hade minskat. Vidare konstaterades att lagstiftningen om anställningsskydd kan ha inneburit hinder för en ökad frilansmedverkan i programproduktionen.

Föredraganden ansåg liksom 1974 års radioutredning att det inte var

nödvändigt att genom kvotering försöka garantera en viss omfattning av frilansmedverkan.

Några år senare återkom han till frågan om frilansmedverkan. Han anförde (prop. 1979/80: 100 bil. 12 s. 83) att om den konstaterade låga andelen av resurser som satsats på frilansmedverkan inte ökades, fanns det anledning att överväga möjligheterna att kvotera driftsmedlen, för att på så sätt garantera en rimlig omfattning av sådan medverkan.

Även riksdagens kulturutskott har understrukit vikten av en ökad frilansmedverkan i radio och TV (KrU 1979/80: 24 s. 14 f).

Av den sammanställning som jag har redovisat (tabell 1.8) i inledningen framgår att andelen utomstående medverkande har sjunkit under senare år. Detta beror troligen till största delen på att de rörliga programmedlen har minskat. En viss återhämtning kan dock noteras för det senaste året.

Enligt ett avtal som har träffats mellan programbolagen i koncernen och SIF-klubben vid Sveriges Radio – det s. k. mångfaldsavtalet – får företagen i programverksamheten anställa vissa kategorier medverkande för begränsad tid, s. k. visstidsanställning. Detta innebär att reglerna i lagen om anställningsskydd inte blir tillämpliga på dessa. Förutsättningarna för denna rätt är dels att anställningen sker för att öka mångsidighet och variation i programutbudet, dels att den sammanlagda anställningstiden inte överstiger tolv månader under en tvåårsperiod.

Utläggningar av produktion av TV-program sker i varierande omfattning. Någon motsvarighet förekommer inte i nämnvärd utsträckning i de andra programbolagen. Här är det fråga om fria filmare, samt produktionsbolag av varierande storlek inom video- och filmsektorn, som i viss omfattning försörjer sig som leverantörer av material till televisionen. Besläktad med utläggning av produktioner är verksamhet med samproduktioner och vad som kan betecknas som inköp från fria producenter. I sistnämnda fall produceras programmen helt utanför Sveriges Television och erbjuds sedan företaget för inköp.

För uppgifter om omfattningen hänvisar jag till inledningen (tabell 1.9).

Föreningen Oberoende Fria Filmare (OFF) har i en skrivelse hemställt att 2% av televisionens medel skall avsättas för produktionsuppdrag till fria filmare. Föreningen anser vidare att man bör skilja på utläggningar till fria filmare och på produktionsbolag. Det rör sig enligt föreningen om två olika aspekter av mångfaldskravet: i ena fallet självständiga konstnärliga uttrycksformer, i det andra snarare mångfald beträffande produktionsförfarandet. OFF menar att den fria filmen fyller alldeles speciella uppgifter för en vidgad debatt och yttrandefrihet och för en självständig konstnärlig hållning.

Skälen för mitt förslag: Motiven för att sträva efter en hög nivå av frilansmedverkan och utläggning av produktionsuppdrag är det kulturpolitiska ansvar som man har rätt att kräva av ett public service-företag. När det gäller produktionsutläggning, samproduktioner och inköp av färdiga TV-produktioner, bör det kulturpolitiska ansvaret också anses innefatta att public service inte är liktydigt med ett produktionsmonopol. Ekonomiska skäl kan också tala för en begränsning av public service-företagets egen produktionsapparat och för inköp av tjänster utifrån.

När det gäller kvotering av utomstående medverkan i programproduktionen är jag i likhet med min företrädare tveksam. Kvotering skulle kunna innebära en styrning av inriktningen. Det är dock angeläget att moderbolaget noggrant följer utvecklingen och ser till att programbolagen lämnar en mycket mer klagörande redovisning av omfattningen av utomstående medverkan än vad som för närvarande sker. Vidare bör moderbolaget vid den årliga medelstilldelningen sträva efter att öka de rörliga programmedlen.

Jag har i det föregående redogjort för det s. k. mångfaldsavtal som slutits mellan programbolagen inom Sveriges Radio-koncernen och en av de fackliga organisationerna. Så länge ett sådant avtal gäller anser jag det inte motiverat att överväga modifieringar av lagen om anställningsskydd för att underlätta engagemang av frilansmedarbetare.

När det å andra sidan är fråga om Sveriges Televisions utläggning av produktionsuppdrag, samproduktioner och inköp av färdiga program producerade av filmare m. fl. bosatta i Sverige, finner jag övervägande skäl tala för att pröva kvoteringsinstrumentet. Moderbolaget bör sålunda vid sin medelstilldelning föreskriva att omfattningen av produktionssamarbetet med producenter utanför Sveriges Television skall ligga på minst den nivå som gällde för budgetåret 1982/83, dvs. runt 45 milj. kr. i 1984/85 års penningvärde.

Kvoteringen bör uttryckas i belopp eller procent av televisionens budget, och alltså inte i sändningstid.

Med utläggning bör i detta sammanhang jämföras olika former av produktionssamarbete med utomstående producenter.

Jag har förståelse för kravet på att de fria filmarna anlitas i dessa sammanhang. Många av dem bidrar genom bl. a. gestaltande produktioner, dokumentärfilm och konstnärlig kortfilm till TV-medietets förnyelse. Men jag anser inte att det vore principiellt riktigt att regering och riksdag så i detalj uttalar sig för en viss producenttyp eller genre. Över huvud taget bör en spridning av uppdragen eftersträvas.

Jag förutsätter att erfarenheterna av försöksverksamheten efter några år redovisas för regeringen.

3.7 Regionalt producerade program i televisionens och radions rikssändningar

Min bedömning: Ca 40% av programmen i radions och televisionens rikssändningar bör produceras utanför Stockholm. Det distriktsproducerade programutbudet skall, liksom hittills, både ta till vara och spegla det egna områdets särprägel och egenart och på ett mera allmänt sätt bidra till mångfalden i programmen i radio och TV. En viss specialisering på olika programområden i distrikten är acceptabel av ekonomiska skäl, men risken för att specialiseringen kan leda till ensidighet i bevakningen av vissa frågor bör uppmärksammas.

Bakgrund till min bedömning: Riksradios och televisionens distriktsverksamhet har under de senaste 20 åren byggts ut kraftigt. Enligt riksdagens beslut år 1966 skulle minst en tredjedel av programmen produceras regionalt. Enligt 1978 års beslut sattes målet till ca 40% av allmänproduktionen i radions och televisionens rikssändningar. Härtill kommer distriktens bidrag till nyhetsprogrammen i radio och TV, samt de regionala nyhetssändningarna i TV. Vid en total bedömning av expansionen i regionerna bör man också beakta tillkomsten av lokalradion.

40-procentmålet har nu i stort sett uppnåtts av riksradien. Televisionen beräknas uppnå nivån under verksamhetsåret 1987/88.

I inledningen redovisas statistik rörande distriktsproduktionen budgetåret 1984/85. Av materialet kan bl. a. slutsatsen dras att både televisionens distrikt och distrikten inom riksradien producerar program av alla kategorier. Endast Södra och Västra distrikten (Malmö resp. Göteborg) omspanner dock var för sig samtliga kategorier. I princip har dessa båda distrikt resurser för att producera på alla områden, fast i mindre skala än vad som gäller för Stockholm.

Övriga distrikt är mycket olika dimensionerade. En tendens som kan utläsas i materialet är att distrikten har specialiserat sig på vissa programområden, en specialisering som motiverats av ekonomiska skäl och stundom av de särskilda resurser som finns att tillgå inom resp. distrikt.

I genomsnitt 30–40% av den samlade distriktsproduktionen i riksradien och TV har regional anknytning, dvs. använder regionalt material etc. Variationerna är dock betydande från ett distrikt till ett annat, och det är uppenbart att de mindre distriktens produktion har en starkare regional anknytning än Malmös och Göteborgs.

Nyhetsprogrammen i TV 1 och TV 2 har på senare år använt inslag producerade i de mindre distrikten i ökad utsträckning. Före år 1979 svarade Göteborgs- och Malmö-distrikten för den övervägande delen av distriktsinslagen i TV:s nyhetssändningar. I dag producerar de åtta mindre distrikten totalt mer än Malmö och Göteborg tillsammans.

Analysen av publiken till distriktsprogrammen i TV visar att distriktsprogrammen ofta har haft en större dragningskraft än programmen producerade av redaktionerna i Stockholm.

Skälen för min bedömning: En vital regional verksamhet är väsentlig i radio- och TV-sammanhang, eftersom det i public service-begreppet ligger ett ansvar för att programproduktionen öser ur många olika källor. Programmen får t. ex. inte i alltför stor utsträckning spegla huvudstadens kultur och debatt. Den kraftiga utbyggnaden av den regionala programproduktionen för rikssändningar ser jag som ett av de mest positiva inslagen i utvecklingen under senare år. Som en biprodukt har på många håll ett fruktbart samarbete utvecklats mellan det lokala kulturlivet och riksradios och televisionens distriktskontor.

Den av riksdagen angivna målsättningen med 40% distriktsproduktion hör ingå i riktlinjerna för verksamheten även under nästa avtalsperiod.

I andra frågor som rör distriktsverksamheten anser jag emellertid att koncernen bör ha en större frihet än vad som hittills varit fallet. Det gäller regionala TV-sändningar, samarbetet mellan lokalradion och riksradien,

eventuella ändringar av TV-distriktens ställning med hänsyn till kanalstrukturens förändringar i televisionen m. m.

Som jag har nämnt tidigare finns det en tendens hos vissa distrikt att specialisera sig på vissa programtyper. Exempel härpå är livsåskådningsfrågor, miljöfrågor och bevakning av vissa andra samhällsområden. Jag har full förståelse för att en sådan specialisering kan vara motiverad av ekonomiska skäl och med hänsyn till sammansättningen av producentkåren i vissa distrikt. Jag är dock angelägen om att programbolagen uppmärksammar risken för att specialiseringen kan leda till en ensidighet i urval och behandling av de aktuella ämnena.

3.8 Regionala TV-sändningar

Mitt förslag: Regionala nyhetssändningar i TV bör anordnas i hela landet. Det bör ankomma på moderbolaget att efter samråd med Sveriges Television bestämma om sändningstidens längd och områdesindelning.

Bakgrund till mitt förslag: Regionala nyhetssändningar i TV inleddes på försök i början av 1970-talet. I 1978 års beslut regleras utbyggnaden av verksamheten över hela landet med angivande av vilka områden de olika distrikten bör omfatta. Under innevarande budgetår inleds regionala nyhetssändningar över det sjunde området som består av Mellansvenska distriktet (Örebro) och Värmlandsdistriktet (Karlstad). Sedan återstår endast Stockholmsregionen.

Skälen för mitt förslag: I linje med mina förslag att flytta beslut från regering och riksdag till Sveriges Radio-koncernen anser jag att koncernen i fortsättningen bör ha frihet att bestämma omfattningen av och områdesindelningen för de regionala sändningarna i TV. Intentionerna i 1978 års beslut bör emellertid fullföljas. Beslut i dessa frågor bör fattas av moderbolaget efter samråd med televisionsbolaget.

3.9 Samarbetet mellan riks- och lokalradion

Min bedömning: Moderbolaget bör verka för ett utökat samarbete mellan riksradien och lokalradion såväl vad gäller programverksamheten som i tekniska och administrativa frågor, där detta är motiverat från ekonomisk synpunkt och där bolagens skilda uppdrag inte lägger hinder i vägen. Om det framstår som motiverat att fördjupa samverkan och eventuellt slå samman båda programbolagen, bör moderbolaget under avtalsperioden vara oförhindrat att lägga fram förslag härom till regeringen.

Bakgrund till min bedömning: I 1978 års proposition (s. 173 f.) uppehåller sig min företrädare utförligt vid behovet av samverkan mellan riksradien och lokalradion. Lokalradion bör bl. a. i flera avscenden kunna lämna

direkta bidrag till riksradiion i form av färdiga program och annan medverkan. Många av de program som i framtiden förekommer inom lokalradiion bör enligt vad föredraganden förmodar vara av sådant intresse att det förtjänar spridning även utanför det enskilda lokalradioområdet. Möjligheten av att upprätta en programbank för lokalradioprogram som kan sändas i riksprogrammen nämns också.

I flera budgetpropositioner under avtalsperioden och i utskottsbetänkanden med anledning härav har samarbetet mellan riks- och lokalradiion varit uppe till diskussion. Man har i dessa sammanhang bl. a. efterlyst "kostnadsreducerande samsamarbetsformer".

År 1982 slöts det första samsamarbetsavtalet mellan riksradiion och lokalradiion. Detta avtal har sedermera avlösts av andra avtal. Gällande avtal reglerar vilka tider lokalradiion får disponera i FM 3-nätet för sändningar från lokalradiostationerna. Vidare behandlas upphovsrättsfrågor av gemensamt intresse och programsamarbete på nyhetssidan. Programsamarbete avhandlas i fråga om program på flera minoritetsspråk, och möjligheterna att sända lokalradioprogram i rikssändningar och riksradioprogram på lokalradiotid regleras. Vidare tas tekniskt samarbete, lokalsamarbete och personalsamarbete m. m. upp.

Inom Sveriges Radio-koncernen har en intern utredning gjorts om samsamarbetsfrågorna. Utredningen, som koncernledningen låtit utföra, konstaterar att riksradiion har utvecklats under lång tid och givits viktiga och kostnadskrävande kulturpolitiska uppgifter, vilket har lett till dagens programverksamhet och resursbehov. Lokalradiion å andra sidan har byggts upp med andra förutsättningar. För att kunna utvecklas som planerat inom rimlig tid har produktionen där måst organiseras till så låga kostnader som möjligt. Mot den bakgrunden finner man att en hopslagning av de båda verksamheterna i en gemensam organisation radikalt skulle påverka programproduktion, bemanningsnormer och särart.

Vidare konstateras att riksradiions och lokalradiions samarbete inom ramen för nuvarande förutsättningar i stort tagit till vara de besparingsmöjligheter som finns. Det gäller både tekniskt samarbete och programsamarbete. Beträffande lokalerna konstateras att gjorda kontraktsåtaganden m. m. i samband med lokalradiions start gjort att bara begränsade vinster kan göras genom samlokalisering på de totalt elva orter där både lokal- och riksradiion har kontor.

Skälen för min bedömning: De förhoppningar som uttrycktes år 1978 beträffande ett omfattande programmässigt samarbete mellan riks- och lokalradiion har inte kunnat infrias. Till stor del beror det på att produktionen utvecklats i så olika banor i riks- och lokalradiion. Det har vidare inte saknats tendenser till revirtänkande. Jag finner för egen del ingen anledning att nu förorda någon ändring av de båda bolagens uppdrag. Däremot anser jag att bolagen noga bör följa utvecklingen och på alla sätt försöka få till stånd ett samarbete när så är motiverat av ekonomiska skäl och där detta inte rubbar förutsättningarna enligt det uppdrag som resp. bolag har.

Skulle moderbolaget finna att det av ekonomiska skäl vore motiverat att ändra programbolagens uppdrag, för att därigenom kunna åstadkomma

3.10 Verksamhet på invandrar- och minoritetsspråk

Mitt förslag: Sveriges Radio-koncernens åtaganden när det gäller programverksamhet på invandrar- och minoritetsspråk bör preciseras. Moderbolaget förutsätts göra avvägningar mellan olika medier och programbolag med utgångspunkt från en för koncernen gemensam målsättning. Detta bör framgå av de avtal staten sluter med programbolagen angående programutbudet. Nuvarande resursnivå för program på invandrar- och minoritetsspråk förutsätts i stort vara oförändrad. Möjlighet till omprövning av språkval bör finnas.

Bakgrund till mitt förslag: Enligt avtalen med staten har programbolagen en skyldighet att ta särskild hänsyn till språkliga och etniska minoriteter. Bakom denna bestämmelse ligger uttalanden i 1978 års proposition samt kulturutskottets uttalande i samband härmed (prop. 1977/78: 91 s. 196–197, KrU 1977/78: 24 s. 51–52). Av dessa uttalanden framgår bl. a. att det ansågs angeläget att förstärka insatserna på området och att flera program borde produceras för invandrare på deras språk. Kulturutskottet markerade för sin del att programföretagen borde ägna särskild uppmärksamhet åt att studera och sätta sig in i den situation som medlemmar av olika språkliga minoritetsgrupper befinner sig i när det gäller att ta del av programmen i radio och TV. Vidare ansåg utskottet att programmen borde breddas till innehållet och sändas på flera språk samt att programmen skulle vara både avsedda för och handla om invandrare från skilda länder.

Den nuvarande omfattningen av programverksamheten för språkliga minoriteter inom Sveriges Radio framgår av inledningen (s. 19).

Uttalandena i samband med 1978 års beslut om Sveriges Radio har legat till grund för ett antal beslut av radionämnden. Nämnden har prövat en rad anmälningar rörande förmenta brister i bevakningen av språkliga och etniska minoriteters intressen. I flera fall har radionämnden fällt programbolagen. Det gäller bl. a. lokalradions skyldighet att sända program avsedda för den assyrisk/syrianska befolkningsgruppen i Stockholmsområdet och i Södertälje samt televisionens och riksradios skyldighet att sända program på polska – även tillämpligt för lokalradion i storstadsområdena. Således har verksamheten på minoritetsspråk inom Sveriges Radio till en del byggts upp som en följd av upprepade fällningar i radionämnden.

I 1978 års proposition underströk min företrädare att det med hänsyn till samernas egenskap av ursprungsbefolkning och etnisk minoritet i Sverige finns särskilda skäl för att program på samiska bör förekomma i större utsträckning än vad som i och för sig motiveras av samernas antal.

Svenska samernas riksförbund har i en skrivelse hemställt att resurserna för programproduktion för samer förs samman till en redaktion inom Sveriges Radio. Denna redaktion bör enligt förbundet åtnjuta samma självständighet som distrikten inom riksradien.

I sitt betänkande (SOU 1984:58) Invandrar- och minoritetspolitiken behandlar *invandrapolitiska kommittén* Sveriges Radios roll i sammanhanget. Kommittén anser att ett övergripande mål för hela koncernen bör utarbetas. För programverksamheten på invandrarpråk bör klarare riktlinjer utvecklas, som bl. a. medger kontinuerliga sändningar på etablerade större grupper språk samt tillfälliga sändningar på mindre grupper språk, exempelvis i samband med perioder av nyinvandring. Kommittén anser att ett kontinuerligt samråd bör ske med invandrarverket, kulturrådet samt representanter för språkgrupperna. Vidare anser kommittén att en sådan organisation måste skapas inom koncernen att beslut om den totala verksamheten på invandrarpråk i framtiden kan fattas i ett sammanhang och att beslut på delområden inte kan fattas utan att helheten vägs in. Någon minskning av de sammantagna resurserna för minoritetsspråksprogrammen bör inte ske, utan snarare en ökning med hänsyn till att nya språkgrupper fortlöpande tillkommer.

Även för det totala programutbudet anser kommittén att målet bör preciseras med tanke på att utbudet skall betjäna alla befolkningsgrupper, spegla alla grupper förhållanden och intressen samt motverka invandrarfientliga attityder. Förslag redovisas till förbättringar och till ett handlingsprogram för Sveriges Radio i invandrapolitiska sammanhang. Kommittén lägger särskild tonvikt vid Sveriges Radios roll som förmedlare av nyheter och allmän samhällsinformation till invandrare.

Remissopinionen med anledning av invandrapolitiska kommitténs överväganden rörande Sveriges Radio stöder i stora drag kommitténs slutsatser. Flera instanser, däribland *skolöverstyrelsen*, konstaterar att bristen på flexibilitet i informationen är stor. Vissa traditionella invandrargrupper gynnas från informationssynpunkt medan andra och nya invandrargrupper inte får tillräcklig samhällsinformation. *Sveriges Radio* och *Tjänstemännens Centralorganisation* motsätter sig bestämt förslagen om ett institutionaliserat samråd med invandrargruppernas organisationer, invandrarverket m. fl. Från många håll stöder man förslaget att Sveriges Radios ansvar avseende invandrare preciseras i kommande avtal. En sådan uppfattning har bl. a. *radionämnden*, *invandrarverket* och Sveriges Radio. Sveriges Radio påpekar att en flexibel anpassning till immigrationen är eftersträfvansvärd men innebär praktiska och ekonomiska samt arbetsrättsliga komplikationer.

Skälen för mitt förslag: Även de nya avtal som skall slutas rörande programverksamheten bör innehålla en föreskrift om att särskild hänsyn skall tas till språkliga och etniska minoriteter. Till skillnad från vad som är fallet för närvarande bör det emellertid ankomma på moderbolaget att samordna insatserna på minoritets- och invandrarpråk.

Vid en internationell jämförelse har Sveriges Radios service på invandrar- och minoritetspråk ganska stor omfattning. Det är dock nödvändigt att precisera riktlinjerna för verksamheten och underlaget för prioriteringar i ett trängt kostnadsläge. Därom ger de upprepade fällningarna i radionämnden besked liksom remissopinionen med anledning av invandrapolitiska kommitténs betänkande.

Utgångspunkten för Sveriges Radios bedömningar bör alltså vara en i

förhållande till nuläget i stort sett oförändrad medelsram för verksamhet på invandrar- och minoritetsspråk. Moderbolaget bör så långt det är möjligt med hänsyn till de komplikationer som lagstiftningen om anställningskydd innebär och som Sveriges Radio redovisat i sitt remissvar, kunna omfördela resurserna mellan dotterbolag och språkgrupper och därmed skapa utrymme för de grupper som i framtiden kan komma att resa anspråk på program. Nyinflyttade grupper kan emellertid inte automatiskt påräkna service på det egna språket med hänvisning till verksamheten för vissa andra redan etablerade invandrargrupper. Moderbolaget bör också ta vederbörlig hänsyn till att de olika gruppernas behov kan förändras med tiden. För vissa grupper, som är etablerade sedan länge i vårt land, är program som syftar till att bevara den kulturella och etniska identiteten av större betydelse än information och upplysningar om det svenska samhället.

Moderbolagets nya uppgift att göra avvägningar mellan olika medier bör föranleda att avtalen mellan staten och programföretagen utformas så att radionämnden i sin granskningsverksamhet kan beakta Sveriges Radiokoncernens samlade programutbud på olika invandrar- och minoritetsspråk.

Jag vill inte förorda ett mer institutionaliserat samrådsförfarande mellan å ena sidan vissa myndigheter och invandrargrupperna samt Sveriges Radio å den andra. Denna min ståndpunkt bör dock inte hindra Sveriges Radio att utveckla former för publikkontakter m. m. med just invandrargrupperna.

Jag anser liksom min företrädare att det finns särskilda skäl som motiverar programservice på samiska i större utsträckning än vad som motiveras av samernas antal. Moderbolaget får i linje med vad jag nyss har anfört pröva huruvida produktionen av sameprogram bör sammanföras på det sätt som samernas organisationer föreslagit.

Av de språkliga minoriteterna intar även den finskspråkiga gruppen en särställning. Dess rätt till programservice i radio och TV måste anses ha en delvis annan karaktär än övriga invandrargrupper med hänsyn till såväl de historiska banden mellan Sverige och Finland som gruppens storlek.

3.11 Handikappfrågor

Mitt förslag: Liksom i gällande avtal bör programföretagen åläggas att ta särskild hänsyn till olika grupper av handikappade. Moderbolaget bör få ett samordningsansvar, som bl. a. innebär att programverksamheten om och för olika grupper av handikappade bör bedömas som en helhet med beaktande av de olika mediernas möjligheter. Detta bör framgå av de avtal staten sluter med programbolagen angående programutbudet.

Bakgrund till mitt förslag: I gällande avtal mellan staten och Sveriges Radios programbolag föreskrivs bl. a. att bolagen skall ta särskild hänsyn till olika grupper av handikappade. Vidare sägs att programmen skall

utformas så att de genom kvalitet, tillgänglighet och mångsidighet i skälig omfattning tillgodoser skiftande behov och intressen hos befolkningen. Även mindre gruppers intressen skall enligt avtalen i görlig mån tillgodoses.

I 1978 års proposition om Sveriges radio uttalades (s. 196 f.) att det var angeläget att Sveriges Radio förstärkte sina insatser för att göra programverksamheten mer tillgänglig för handikappade. I sammanhanget nämndes textsättning av TV-program och angelägenheten av att programföretagen försökte nå olika grupper av handikappade med adekvat programinformation.

Under den gångna avtalsperioden har en kraftig ökning skett av textsättningen av TV-program. Budgetåret 1985/86 uppgår de textsatta programmen (svensktalade program) till cirka fyra timmar per vecka.

Inom utbildningsradion har verksamheten med program för och om olika grupper av handikappade expanderat. Bl. a. har insatserna ökat för teckenspråksproduktion.

I samband med riksdagens behandling av budgetpropositionerna har under avtalsperioden regelmässigt motioner väckts rörande Sveriges Radios åtaganden för olika grupper av handikappade. Återkommande krav har gällt ökad programtextning, programinformation för synskadade, utgivning av programtidningen på kassett, möjligheter för synskadade att ta del av textremsan i TV, ökad teckenspråksproduktion samt ökat inflytande för handikappades organisationer i kontakterna med programbolagen.

Kulturutskottet har med anledning av motionerna framhållit vikten av att man på olika sätt försöker förbättra lyssnar- och tittarsituationen för olika grupper av handikappade. Utskottet har dock i sammanhanget erinrat om programföretagens självständiga ställning i fråga om programverksamheten. Utskottet har utgått från att programföretagen skall kunna inhämta synpunkter från de handikappades egna organisationer. Riksdagen har beslutat i enlighet med utskottets förslag.

I betänkandet (Ds U 1984: 18) *Videogram för döva* föreslår utredningsmannen att både televisionen och utbildningsradion regelbundet och i ökad omfattning skall textsätta TV-program med såväl konventionell metod som text-TV samt att bolagen skall sända program på teckenspråk för såväl barn som vuxna. Enligt utredarens förslag bör det framgå av de nya avtalen att programföretagen är skyldiga att göra programmen tillgängliga för handikappade.

Remissopinonen stöder över lag utredningens förslag. Hit hör bl. a. socialstyrelsen, statens handikappråd, statens kulturråd samt talboks- och punktskriftsbiblioteket. Sveriges Radio anser däremot att det inte finns anledning att i ett nytt avtal med staten rörande programverksamheten skärpa formuleringarna beträffande utbildningsradions skyldighet att göra program tillgängliga för döva och hörselskadade. Inte heller anser Sveriges Radio att det särskilt bör markeras i avtalet att Sveriges Television har skyldigheter när det gäller att sända program för döva och hörselskadade. De nuvarande avtalsbestämmelserna om att särskild hänsyn skall tas till handikappade är tillfyllest. I sammanhanget påpekar Sveriges Radio att televisionsbolaget avser att så långt tillgängliga resurser tillåter fortsätta

den kraftiga utbyggnaden av programtextning och text-TV som syftar till att göra flera program tillgängliga för döva och hörselskadade i Sverige.

Sveriges Dövas Riksförbund (SDR) har i en särskild skrivelse bl. a. erinrat om att riksdagen år 1980 fastslog de dövas rätt till tvåspråkighet. Förbundet framhåller att de barndomsdövas möjligheter att förstå svenska texter är mycket ojämna. Eftersom de döva har teckenspråket som första språk är televisionens möjligheter i sammanhanget av stort intresse. Teckenspråket kan ju bara förmedlas med rörlig bild. SDR föreslår att en försöksverksamhet med nyhetssändningar på teckenspråk inleds i TV.

Radionämnden har tidigare prövat en anmälan mot Sveriges Television i frågan från SDR men därvid funnit att televisionen inte brutit mot avtalsbestämmelserna härvidlag.

Taltidningskommittén har i en särskild skrivelse och i betänkandet (Ds U 1985: 7) Nyhetsförmedling till begåvningshandikappade, vilket nu är ute på remiss, anfört att Sveriges Radio på flera områden gjort betydande insatser för olika grupper av handikappade, framför allt genom utbildningsradions verksamhet. Behovet av program är dock betydligt större än produktionen, konstaterar kommittén, och inte minst gäller detta program för utvecklingsstörda. Taltidningskommittén anser det angeläget att det i fortsättningen görs fler program som är anpassade till utvecklingsstörda och andra handikappade. Ett klarare angivande av Sveriges Radios ansvar för handikappade bör göras i det kommande avtalet mellan staten och Sveriges Radio, anser kommittén.

I samma riktning uttalar sig *Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna* (FUB).

Handikappförbundens centralkommitté (HCK), slutligen, har i en skrivelse till utbildningsdepartementet uttalat att det är angeläget att Sveriges Radio gör sitt utbud tillgängligt för olika grupper av handikappade bl. a. genom större satsningar på textade och teckentolkade program samt text-TV för både synskadade och döva/hörselskadade. Programinformation bör finnas att tillgå på kassett, i punktskrift och i stor stil. HCK kräver vidare att staten i de kommande avtalen med Sveriges Radio ger klarare direktiv och specificerar skyldigheterna att anpassa programutbudet till handikappades behov.

Skälen för mitt förslag: Med Sveriges Radios centrala ställning som förmedlare av information och förströelse följer ett stort ansvar för att handikappades intressen tillgodoses.

Som har framgått av det föregående ställs krav på Sveriges Radio av olika art från handikappade. Sammanfattningsvis går anspråken ut på att programmen i större utsträckning än nu skall göras tillgängliga. Vidare önskar man program som belyser handikappaspekter på olika frågor samt program om handikappades situation.

I fråga om dessa senare önskemål vill jag framhålla att det självfallet ligger inom programföretagens ansvar att uppmärksamma och belysa handikappades situation.

Kravet på ökad tillgänglighet avser bl. a. textning med tanke på döva och hörselskadade. Barndomsdöva ställer också krav på program (framför allt nyhetssändningar) på teckenspråk.

Synskadade önskar programinformation även i andra former än den som för närvarande framställs av koncernen på punktskrift. Man önskar vidare att möjligheterna vidgas att göra radioprogram tillgängliga som talböcker. Ett annat önskemål är att det pågående utvecklingsarbetet för att göra TV-text tillgänglig för synskadade bör intensifieras. FUB har önskemål om nyhetsprogram som är särskilt anpassade för begåvningshandikappade.

Genom att hörselhandikappade inte kan ta del av innehållet i etermediernas utbud riskerar de att bli ännu mer isolerade. Som public service-företag måste enligt min mening Sveriges Radio ta sitt ansvar härvidlag. Det är positivt att andelen textade svensktalade program kunnat öka under den gångna avtalsperioden. Jag räknar med att programtextningen kommer att öka även under de kommande åren. Naturligtvis måste också åtgärder härutöver övervägas kontinuerligt i syfte att förbättra den visuella förståelsen i övrigt av programmen.

I årets budgetproposition (prop. 1985/86: 100 bil. 10 s. 518 f.) behandlar jag frågor rörande stöd till videoproduktion för döva. Jag konstaterar där bl. a. att videotekniken gjort det möjligt för döva att kommunicera över tid och rum på teckenspråket, dövas eget språk. En kraftig ökning föreslås av de statliga satsningarna på området. Med hänsyn till att riksdagen fastslagit teckenspråkets ställning som dövas eget språk bör det enligt min mening övervägas om inte detta motiverar särskild nyhetsservice på teckenspråk.

Frågan om vidgade möjligheter att göra radioprogram tillgängliga som talböcker har bl. a. upphovsrättsliga aspekter. Dessa övervägs för närvarande enligt vad jag erfarit inom upphovsrättsutredningen. Det är angeläget att koncernen medverkar till att denna viktiga fråga kan lösas.

När det gäller programverksamheten för och om handikappade anser jag, slutligen, det motiverat att ge moderbolaget ett visst samordningsansvar. Det bör således ankomma på Sveriges Radio både att bevaka att handikappades situation uppmärksammas i den allmänna programverksamheten och – om det bedöms nödvändigt – samordna insatserna för olika grupper. Ett exempel på ett område där samordning bör kunna prövas är insatserna för programinformation, ett annat utvecklingsarbetet med bl. a. syntetiskt tal och textning. Sammanvägningen av krav på särskilt anpassad nyhetsverksamhet bör också göras av moderbolaget. I samband med de årliga anslagsframställningarna bör moderbolaget redovisa en plan för insatser inom handikappområdet.

Avtalen mellan staten och programföretagen bör utformas så att radio-nämnden i sin granskningsverksamhet kan beakta att moderbolaget vid utövandet av sitt samordningsansvar i något avseende kan ha fördelat ansvaret för visst slag av service för handikappade mellan olika programbolag.

Min bedömning: Programbolagen bör liksom hittills i avtalen med staten åta sig att bevaka och granska händelser och utveckling på kulturlivets olika områden samt i samspel med det övriga kulturlivet stimulera och förmedla olika kulturaktiviteter. Även övriga förpliktelser av kulturpolitisk innebörd i nuvarande avtal bör gälla framöver. Samarbetet med filmbranschen bör fortsätta.

Bakgrund till min bedömning: I 1978 års proposition (s. 197 f.) gjorde min företrädare en genomgång av de olika sätt varpå etermedierna kan samarbeta med det övriga kulturlivet. Rent allmänt betonas i propositionen etermediernas kulturansvar mera än vad som skett i tidigare riksdagsbeslut om rundradioverksamheten. Bland de områden som särskilt nämns är samarbetet med teaterinstitutionerna. Vidare tas frågor upp om etablering av en fast teaterensemble i TV, samarbetet med filmbranschen, TV:s betydelse i bildkonsten samt olika aspekter på musikverksamheten i radio.

Kulturrådet har i en särskild skrivelse föreslagit att en fond upprättas, vars avkastning skall användas för att främja överföring av scenföreställningar till TV-mediet. Alternativt föreslås ett årligt anslag. I årets budgetproposition (prop. 1985/86: 100 bil. 10 s. 386) föreslår jag att kulturrådet skall få ett anslag om 2,3 milj. kr. (engångsanslag) för att arbeta med denna typ av samverkansprojekt.

Regeringen har vidare under år 1985 ställt 0,5 milj. kr. till kulturrådets disposition för samverkansprojekt inom radieringsområdet.

Samarbetet mellan filmbranschen och Sveriges Television har under avtalsperioden funnit fastare former. I en särskild överenskommelse som är knuten till 1982 års film- och videoavtal förbinder sig Sveriges Television att under den tid då nämnda avtal är i kraft dels erlagga ett visst årligt belopp för användning enligt bestämmelserna i avtalet, dels satsa ett visst årligt belopp på förvärv av visningsrätt till svenska långfilmer samt på samproduktion av svenska långfilmer.

Den utbyggda distriktsverksamheten i radio och television har liksom lokalradioverksamheten medfört fördjupad samverkan med det lokala och regionala kulturlivet. På många håll finns nu ett fruktbart samarbete mellan regionala teater- och musikensembler och radions och televisionens distriktskontor. Lokalradions spegling av det lokala musiklivet, både det professionella och amatörmusicerandet, bör också nämnas i sammanhanget.

Skälen för min bedömning: Vad först angår samarbetet med teaterinstitutionerna – en fråga som under avtalsperioden varit uppe till diskussion ett flertal gånger (senast i behandlingen av budgetpropositionen 1984/85: 100 bil. 10 s. 40, KrU 10, rskr. 196) – är det min förhoppning att de gamla låsningarna nu är på väg att försvinna. De samverkansprojekt som kulturrådet nu planerar bör kunna medverka härtill. Samarbetet är ytterst angeläget av kulturpolitiska skäl.

Den fasta ensemblen vid televisionen har nu fungerat i sju år. Meningar-

na om det lämpliga i att ha en fast ensemble är delade. Jag vill för egen del inte ta ställning i denna fråga utan bara understryka att det ankommer på företaget att ensamt avgöra frågan om ensemblens fortsatta existens. Denna min ståndpunkt innebär givetvis inte att jag menar att produktionen av TV-teater skall minska.

Under avsnittet om svensk och utländsk programproduktion har jag tagit upp frågan om utbudet av svensk musik i radio och television.

Sammanfattningsvis vill jag understryka att ett ökat samspel mellan Sveriges Radio och kulturlivet bör kunna leda till att andelen svenska program ökar. Som jag har framhållit i ett annat sammanhang är frilansmedverkan och produktionsutläggning viktigt från denna synpunkt. Lika viktigt är det att Sveriges Television och den svenska filmbranschen fortsätter sitt samarbete.

3.13 Ansvar för språkvård

Mitt förslag: Det nya avtalet med moderbolaget bör innehålla en föreskrift av innebörd att bolaget skall ha ett ansvar för att olika åtgärder för språkvård samordnas inom koncernen.

Bakgrund till mitt förslag: I 1978 års proposition (s. 195 f.) berör min företrädare etermediernas betydelse för språkvården. Han anför där bl. a. att radio och television har ett stort ansvar för den språkliga kulturen. Språkbehandlingen i radio och TV måste sålunda tillmätas stor betydelse med hänsyn till mediernas genomslagskraft.

Inom riksradien finns för närvarande en språkkonsult som också biträder de andra programbolagen.

Skälen för mitt förslag: Även jag anser att etermedierna har ett stort ansvar för språkvården. Ett ökat engagemang i språkvårdsfrågor och i språkutvecklingen på sikt är en självklar angelägenhet för Sveriges Radio i den nya mediasituationen. Moderbolaget bör ha till uppgift att samordna programbolagens åtgärder härvidlag.

3.14 Nordiskt radio- och TV-samarbete

Min bedömning: Sveriges Radio-koncernen bör svara för de svenska programmen i det planerade nordiska radio- och TV-samarbetet med hjälp av Tele-X-satelliten. Avtalen mellan staten och koncernens företag bör utformas så att detta kan ingå i företagets uppgifter.

Bakgrund till min bedömning: Företrädare för regeringarna i Finland, Island, Norge och Sverige träffade den 25 november 1985 i Nordiska ministerrådet en överenskommelse om användning av Tele-X för en treårig försöksverksamhet med programsamarbete. Enligt överenskommelsen skall verksamheten ta sin början hösten 1987. Samarbetet skall ses som ett

steg mot ett permanent radio- och TV-samarbete i Norden via satellit. Beslut om fortsatt samarbete, som skall grundas på erfarenheterna från försöksverksamheten, skall fattas senast två år efter det att försöksverksamheten har inletts, dvs. under år 1989.

Samarbetet under försöksperioden skall omfatta två TV-kanaler med program från de medverkande ländernas nationellt verkande radioföretag. Den ena kanalen skall främst inriktas på nyhets- och aktualitetsprogram och den andra på kultur- och underhållningsprogram. Programmen skall översättas till grannlandsspråk i så stor omfattning som möjligt inom fastställd kostnadsram.

I överenskommelsen anges ramar för de gemensamma kostnaderna samt hur kostnaderna skall fördelas mellan länderna. Under försöksperioden skall alternativa intäktsmöjligheter utredas och värderas.

Danmark har inte deltagit i beslutet. Den danska regeringen har emellertid meddelat att den under början av år 1986 vid en passande tidpunkt är beredd att inleda förhandlingar om en eventuell dansk medverkan i försöksverksamheten.

I en bilaga till överenskommelsen preciseras riktlinjerna för samarbetet ytterligare. Där sägs bl. a. att gällande nationell programpolitik skall ligga till grund för sändningarna och att de enskilda företagen självständigt skall svara för sin del av sändningarna. Varje land skall på lämpligt sätt fastställa att det ingår i de nationella och rikstäckande rundradioföretagens uppgifter att delta i samarbetet.

Varje enskilt lands radioföretag skall svara för att de program som ingår i samarbetet är rättsenliga och får sändas till övriga länder. Resp. företag är i det sammanhanget ansvarigt för att nödvändiga avtal ingås med rättighets-havare. Eventuella kostnader för förvärv av rättigheter förutsätts bli täckta nationellt.

På anmodan av Nordiska ministerrådet utarbetar de nationella radioföretagen i Finland, Island, Norge och Sverige för närvarande förslag till detaljerade riktlinjer för verksamheten. Förslagen skall föreligga senast den 30 april 1986.

Radiolagsutredningen (U 1985:05) har fått i uppdrag att föreslå de förändringsändringar som behövs med hänsyn till den planerade försöksverksamheten. Förslagen skall föreligga i sådan tid att ändrade regler kan träda i kraft den 1 juli 1987.

Skälen för min bedömning: Det är mycket glädjande att det långvariga utredningsarbetet om nordiskt radio- och TV-samarbete nu har gått över i en praktisk förberedelsefas. Genom den överenskommelse som har träffats har de organisatoriska och ekonomiska förutsättningar lagts fast utifrån vilka detaljerna i samarbetsprojektet skall utformas. Jag har gott hopp om att även Danmark skall komma med i samarbetet, som då kommer att omfatta samtliga nordiska länder.

Innan sändningarna kan komma i gång måste ett omfattande och komplicerat förberedelsearbete genomföras med många parter inblandade. Bl. a. måste den nationella lagstiftningen i resp. land anpassas till de nya förutsättningarna. Radioföretagen och televerken i de medverkande länderna måste bygga upp former för det löpande samarbetet. Avtal måste träffas

med rättighetshavarnas organisationer. Återstående finansieringsfrågor måste lösas.

Prop. 1985/86: 99

Vissa frågor är av den arten att riksdagens medverkan erfordras. Förslag till beslut kommer att läggas fram så snart underlag föreligger. Jag räknar med att frågan om finansiering av de kostnader som skall betalas nationellt, liksom frågan om medelsanvisning till de samnordiskt finansierade kostnaderna, kommer att behandlas i budgetpropositionen 1987. Förslag till ändrad lagstiftning bör kunna läggas fram våren 1987.

Redan nu bör det emellertid göras klart att det kan ingå i uppgiften för företagen i Sveriges Radio-koncernen att delta i försöksverksamheten. Bestämmelser med den innebörden bör därför tas in i avtalen mellan staten och de berörda företagen.

4 Organisationen

4.1 Inledning

För en beskrivning av rundradiorörelsens och Sverige Radios nuvarande organisation hänvisas till inledningen (avsnitt 1.6 och 1.7).

Utgångspunkten för mina förslag i det följande är att inga större förändringar skall göras av organisationen av rundradiorörelsen i stort, medan en viss precisering av befogenheterna är angelägen vad avser Sveriges Radio-koncernen.

4.2 Rundradiorörelsen

Min bedömning: Hittillsvarande arbetsfördelning mellan televerket och Sveriges Radio-koncernen vad gäller distribution och produktion av radio- och TV-program bör bestå.

Bakgrund till min bedömning: Rundradioverksamheten är i vårt land uppdelad på sidoordnade parter, nämligen Sveriges Radio-koncernen och televerket. Sveriges Radio-koncernen svarar för programverksamheten medan televerket ansvarar för anläggning och drift av distributionsnät samt inkassering av TV-avgifter. Avgiftsuppbörden är samordnad med inkasseringen av telefonavgifter. Eventuella överskott av avgiftsmedel fonderas i radiofonden för att kunna användas under kommande år, om de löpande intäkterna inte förslår för att täcka utgifterna.

Riksgäldskontoret fonderar eventuellt överskott.

Byggnadsstyrelsen har ansvar för projektering och uppförande av större byggnader för Sveriges Radio, som dock i egen regi får göra byggnadsinvesteringar i det fall byggnadskostnaden inte överstiger 2 milj. kr.

I initiativskrivelsen föreslås att byggnadsansvaret i dess helhet överläts till Sveriges Radio oavsett byggnadernas storlek.

År 1980 föreslog TV-avgiftsutredningen (TVAU) att avgiftsinkasseringen skulle brytas ut från televerket och förläggas till en särskild myndighet. Sveriges Radio har sedermera på uppdrag av regeringen och efter att ha

sett över bl. a. TVAU:s förslag lämnat förslag om en ny uppboordsorganisation. Frågan bereds för närvarande inom regeringskansliet.

I initiativskrivelsen ifrågasätts om inte Sveriges Radio bör få ett samlat övergripande ansvar för radiofonden.

Sveriges Radio och televerket har i en gemensam arbetsgrupp utrett organisationen av det markbundna sändarnätet vad avser bl. a. investeringsbeslut och driftsfrågor inom rundradiorörelsen. Utredningsrapporten – som ännu inte har behandlats av Sveriges Radios styrelse – belyser olika alternativ för ökad samordning.

Skälen för min bedömning: Jag finner inte anledning att föreslå någon ändring i nuvarande arbetsfördelning mellan televerket och Sveriges Radio i fråga om distribution och produktion av radio- och TV-program. Jag förutsätter att samordningen kan ske på ett smidigt sätt.

Till frågan om avgiftsuppbördens organisation avser jag att återkomma i ett senare sammanhang. Beträffande byggnadsstyrelsens roll och fondfrågan återkommer jag i det följande (avsnitt 7).

4.3 Sveriges Radios organisation

4.3.1 Ägarstruktur och associationsform

Min bedömning: Moderbolaget bör liksom hittills vara ett aktiebolag. Bolaget bör ägas av pressen (20%), näringslivet (20%) och folkrörelserna (60%). Ingen ändring förutsätts i fråga om ägarnas befogenheter.

Bakgrund till min bedömning: Nuvarande ägarsammansättning är historiskt betingad. Som framgått av inledningen hade Sveriges Radios föregångare, AB Radiotjänst, pressen och näringslivet som ägare. I mitten av 1950-talet utvidgades ägarkretsen med folkrörelserna. Den senaste förändringen av ägarandclarna gjordes i samband med 1966 års beslut, då folkrörelserna fick 60% av aktierna, medan näringslivets och pressens innehav minskade till 20% för resp. grupp.

Ägarnas roll och befogenheter i Sveriges Radio skiljer sig väsentligt från det som är gängse i ett kommersiellt verksamt aktiebolag. Det som ägarna ansvarar för och beslutar om i ett vanligt bolag är bl. a. frågor om bolagets inriktning och former för verksamheten, finansiering av riskkapital, val av styrelse och revisorer, ansvarsfrihet för styrelse och verkställande direktör, vinstutdelning, fastställande av resultat- och balansräkningar och disposition av bolagets tillgångar.

I Sveriges Radio är aktieägarnas uppgifter av ett annorlunda slag. Följande omständigheter bör särskilt uppmärksammas. Besluten om Sveriges Radio-koncernens verksamhet och inriktning fattas inte av ägarna utan av regering och riksdag. Ändringar i bolagsordningar skall godkännas av staten. Ägarna utser endast de tolv ledamöter som, förutom verkställande direktören och personalrepresentanterna, bildar moderbolagets styrelse. Ägarna deltar inte i löpande finansieringsbeslut och svarar inte heller för

finansieringen av verksamheten. Tillgångarna disponeras inte av ägarna. Vid en eventuell likvidation tillfaller tillgångarna staten.

Ägarna saknar således ett reellt inflytande över finansiella beslut och förutsätts inte ha något egentligt ekonomiskt intresse i verksamheten. I egenskap av företrädare för stora samhällsgrupper förutsätts dock aktieägarna vaka över att verksamheten sköts på ett ekonomiskt riktigt sätt. Den främsta uppgiften för ägarna är av ideellt slag; de har åtagit sig ägarskapet för att kunna fungera som ett slags garant för att rundradioverksamheten sköts på ett sätt som överensstämmer med allmänhetens intresse. Alltsedan starten av rundradioverksamheten har det ansetts ligga ett värde i att det finns en motvikt mot det statliga inflytandet. Genom att lägga det formella ägandet på andra, bidrar staten till en spridning av inflytandet över rundradioverksamheten. Samtidigt har det hela tiden förutsatts att ägarna lika lite som staten får inkräkta på den publicistiska självständigheten.

Den nuvarande konstruktionen skall alltså ses som ett medel att garantera Sveriges Radios integritet och oberoende. Ägargrupperna betraktas som företrädare för olika samhällssektorer. Även den starka spridningen mellan olika ägare inom resp. grupp anses motverka risken för maktkoncentration.

Såväl Sveriges Radio som dess föregångare har varit aktiebolag. En annan tänkbar *associationsform* som tid efter annan aktualiserats är stiftelseformen. Det har senast skett i ett särskilt yttrande fogat till Sveriges Radios initiativskrivelse av styrelsens ordförande med instämmande av personalrepresentanterna.

Skälen för min bedömning: Den parlamentariska beredningen har samrått med ägargrupperna i denna fråga. Ägargrupperna har förklarat sig beredda att kvarstå som ägare till Sveriges Radio även under nästa avtalsperiod.

Från samtliga ägargrupper har i och för sig erinringar framförts mot den alltför svaga ställning som de anser sig ha i nuvarande organisation. Bl. a. har föreslagits att ägarna borde få utse majoriteten av ledamöterna samt ordföranden i moderbolagets styrelse.

Jag är medveten om att aktiebolagsformen inte är helt lämpad som företagsform för Sveriges Radio. Jag är emellertid inte beredd att nu föreslå en övergång till en annan associationsform. I praktiken torde den nuvarande förvaltningsformen inte innebära att någons rätt träds för när på ett otillfredsställande sätt. Konstruktionen måste ses mot bakgrund av att ägarna endast erlagt ett mycket ringa belopp för sitt aktieinnehav och inte gjort några finansiella åtaganden därutöver. Ett inflytande för aktieägarna i ekonomiska frågor skulle givetvis förutsätta ett betydande ekonomiskt engagemang och risktagande från deras sida. Detta är emellertid inte aktuellt bl. a. av det skälet att deras funktion, som jag tidigare anförts, är av ideell natur.

I initiativskrivelsen önskade också en klar majoritet av moderbolagets styrelseledamöter oförändrad associationsform. Som vissa av dem närmare utvecklat vore det olyckligt med ytterligare en stor organisatorisk förändring i ett läge då Sveriges Radio behöver arbetsro för att genomföra pågående reform- och rationaliseringsprogram.

Vad gäller stiftelseformen förtjänar vidare framhållas att den för närvarande inte är närmare lagreglerad, att ett lagstiftningsarbete pågår samt att den i Sverige hitintills aldrig utnyttjats för verksamhet av tillnärmelsevis Sveriges Radios omfattning.

Det finns ett klart värde i att viktiga samhällsområden finns företrädade inom Sveriges Radio och känner sitt ansvar för rundradions integritet. Ägarnas inflytande är mera knutet till det praktiska styrelsearbetet än till bolagsstämman. Jag anser att Sveriges Radio härigenom kan tillföras värdefulla erfarenheter och synpunkter. Däremot är jag inte beredd att föreslå någon ändring i styrkeförhållandet mellan de av staten utsedda representanterna och de av bolagsstämman utsedda ledamöterna i moderbolagets styrelse.

Tid efter annan har synpunkter framförts som ifrågasätter pressens roll som ägare. Det har hänvisats till att huvuddelen av tidningarna har politisk anknytning och att fördelningen därvidlag inte svarar mot den partipolitiska ställningen i riksdagen. Vidare har farhågor för koncentrationstendenser inom massmediebranschen framförts. På sistone har även uppmärksamheten riktats mot att olika pressföretag engagerat sig i kabel-TV-verksamhet.

För egen del anser jag det emellertid vara av stort värde att pressen är representerad bland ägarna av Sveriges Radio. Jag är bl. a. övertygad om att pressens företrädare kommer att tillföra företaget värdefulla synpunkter på integritetsfrågor av gemensamt intresse. Om det skulle visa sig att enskilda ägare inom pressgruppen riskerar att komma i intressekonflikt med Sveriges Radio, t. ex. på grund av engagemang i kabel-TV-sammanhang, utgår jag ifrån att dessa inte låter sig nomineras till styrelseposter inom koncernen. Om tidningsvärlden som helhet kraftigt skulle öka sitt engagemang inom kabel-TV eller annan med Sveriges Radio direkt konkurrerande verksamhet bör emellertid pressens roll som ägare tas upp till förnyat övervägande.

Det har inte saknats förslag om en utökning av folkrörelsegruppen. Gruppen innefattar visserligen inte alla organisationer som kan betraktas som folkrörelser men trots detta får de nuvarande ägarna anses representativa. Detta är enligt min mening det väsentliga i sammanhanget, och jag är mot denna bakgrund inte beredd att nu ta initiativ till att bredda ägandet på folkrörelsesidan.

I 1978 års proposition om Sveriges Radio (s. 202 ff.) uppehöll min företrädare sig vid ägarnas roll som samtalspartners med programbolagen i vad som förutsattes bli regelbundet återkommande träffar i programfrågor. Avsikten var att utveckla en form av publikkontakt på detta sätt. Som jag närmare kommer att redogöra för vid min behandling av publikkontaktarna (avsnitt 6.1) har emellertid inte rekommendationerna i 1978 års proposition följts helt i denna del.

4.3.2 Styrelsernas roll inom Sveriges Radio-koncernen

Prop. 1985/86: 99

Min bedömning: Hittillsvarande gränsdragning mellan å ena sidan ledning och å andra sidan löpande förvaltning inom programbolagen i Sveriges Radio-koncernen bör upprätthållas även i fortsättningen. Det innebär att det ankommer på styrelserna i de olika företagen att leda verksamheten medan de verkställande direktörerna skall svara för den löpande förvaltningen.

Bakgrund till min bedömning: Styrelserna i programbolagen har det slutliga ansvaret för bolagens programverksamhet, bl. a. att den står i överensstämmelse med det avtal som tecknas med staten. Härav följer att det givetvis är styrelserna som fastställer mål och långsiktiga planer samt beslutar om grundläggande prioriteringar, t. ex. beträffande avvägningen mellan olika programtyper. Styrelserna bör emellertid inte ingripa i det löpande programarbetet. Till uppgifterna på det administrativa/ekonomiska området hör att besluta om resp. företags anslagsframställning, budget, planering samt viktigare utnämningar.

Skälen för min bedömning: Min bedömning ansluter till en gammal tradition i Sveriges Radio-sammanhang. Jag vill bl. a. hänvisa till vad min företrädare anförde i 1978 års proposition (s. 169 f.) om Sveriges Radio rörande vikten av att gränsdragningen mellan ledning och löpande redaktionell verksamhet görs särskilt strikt i publicistiska företag. Detta hindrar givetvis inte att man inom styrelserna kan diskutera programverksamheten i stort och erfarenheterna av olika satsningar.

4.3.3 Sveriges Radio organiseras i form av en koncern

Min bedömning: Sveriges Radio bör även under kommande avtalsperiod utgöra en koncern i form av aktiebolag. Dotterbolagen skall vara helt ägda av moderbolaget.

Bakgrund till min bedömning: De i det föregående skisserade grunddragen i Sveriges Radios uppbyggnad vad avser ägarsammansättning, associationsform och styrelsernas roll bygger på en lång tradition, varom enighet råder. I och med 1978 års beslut om Sveriges Radio tillkom emellertid ytterligare ett element, varom meningarna var mycket delade. Det gällde omvandlingen av det dåvarande Sveriges Radio AB till en koncern med ett moderbolag och skilda programbolag för televisionen, riksradiation, lokalradiation och utbildningsradiation. Programbolagen fick en betydande självständighet i förhållande till moderbolaget. Meningsskiljaktigheterna kring 1978 års organisation går igen i Sveriges Radios initiativskrivelse som refererats i det föregående och som huvudsakligen rör organisationsfrågorna. Även om det kan sägas föreligga en grundläggande enighet om att ansvarsfördelningen bör preciseras och att moderbolaget bör ges ökade befogenheter att hävda ett övergripande ansvar, finns det delade meningar om huruvida

detta går att förena med kravet på programmässig självständighet för dotterbolagen.

Skälen för min bedömning: Av initiativskrivelsen framgår att det i moderbolagets styrelse har funnits både de som önskar en återgång till den gamla ordningen med ett bolag och de som förordar att koncernöverbyggnaden slopas och att det i stället bildas fristående bolag för radio, TV och utbildningsprogramverksamhet. Även under beredningsarbetet har olika meningar kommit till uttryck.

Man har emellertid på ömse håll varit villig att kompromissa. Mot bakgrund av det angelägna i att ge Sveriges Radio arbetsro har det också ansetts mer rimligt att diskutera vilka förbättringar som kan åstadkommas inom ramen för nuvarande koncernmodell.

Också enligt min uppfattning skulle en ny stor omorganisation under en tid kunna verka förlamande på programverksamheten. Jag kommer i det följande att i stället föreslå vissa förändringar som syftar till att stärka moderbolaget gentemot dotterbolagen, huvudsakligen på det ekonomiska och administrativa området. Min målsättning är att förslagen skall leda till att organisationen bättre kan anpassas till de förändringar som förväntas på radio- och TV-området. I det sammanhanget vill jag göra följande principiella uttalande.

Här liksom när det gäller programverksamheten som sådan är det viktigt att slå vakt om Sveriges Radios *integritet*. Det är sålunda viktigt att rundradioorganisationen är stark nog att klara av både de inre spänningar som följer av skilda ambitioner inom de olika företagen och det yttre tryck som följer av konkurrens på olika villkor med ett lokalt, nationellt och internationellt massmedieutbud. Just möjligheten att snabbt kunna möta förändringarna i omvärlden är mycket viktig.

Lika angeläget är det att den nya organisationen skall kunna befrämja god hushållning med tilldelade resurser sett i ett helhetsperspektiv för koncernen. *Effektiviteten* måste på olika sätt stärkas, och det sker enligt min mening bäst genom att moderbolaget får kompetens och befogenheter att hävda övergripande effektivitetsmål och samordningsfördelar gentemot programbolagen.

Utgångspunkten för mina förslag i det följande är att den *programmässiga självständigheten* för dotterbolagen behålls ograverad. Från olika håll har farhågor yppats för att en förstärkning av moderbolaget i administrativt och ekonomiskt hänseende även skulle kunna öka moderbolagets inflytande över själva programproduktionen. Moderbolagets befattning med programfrågor bör emellertid enligt mitt förslag inskränka sig till vissa klart angivna områden, där det är starkt motiverat med en samordning av resurserna. Inte i något fall skall det vara fråga om att påverka utformningen av själva programmen.

Avsikten med mitt förslag är inte att lägga löpande förvaltningsuppgifter på moderbolaget. Jag räknar med att en viss personalförstärkning behövs för att moderbolaget skall kunna fullgöra sina nya uppgifter. Förstärkningen bör på sikt föranleda motsvarande minskning av administrativ personal inom dotterbolagen.

När jag i det följande anger hur jag anser att moderbolaget bör stärkas i

administrativt och ekonomiskt hänseende, blir det med nödvändighet allmänt hållet. Den närmare utformningen bör ankomma på koncernen. Det som anges i detta sammanhang liksom i det kommande avtalet skall snarast uppfattas som rambestämmelser.

4.3.4 Moderbolagets befogenheter

Mitt förslag: I administrativt och ekonomiskt hänseende bör moderbolaget ges en starkare ställning i det nya avtalet. Grundläggande därvidlag är att moderbolaget skall se till att verksamheten i koncernen som helhet bedrivs och utvecklas på ett rationellt sätt, och att de medel som står till förfogande används med iakttagande av god hushållning.

Bakgrund till mitt förslag: I inledningen (avsnitt 1.5) har redogjorts för moderbolagets befogenheter enligt gällande avtal samt synpunkterna härför som framförs i Sveriges Radios initiativskrivelse (avsnitt 1.13).

Skälen för mitt förslag: Jag har i det föregående angett varför jag anser att det övergripande ansvaret för *god hushållning* bör åvila moderbolaget. Vad jag anför innebär bl. a. att moderbolaget får större befogenheter att besluta om samordning av servicefunktioner och tekniska funktioner samt om lokalsamordning än vad som varit möjligt med hittillsvarande riktlinjer. Likaså bör moderbolaget kunna granska dotterbolagens ekonomiska förvaltning, vilket inte är formellt möjligt för närvarande.

Jag vill i detta sammanhang ytterligare understryka vikten av att rationaliserings- och effektiviseringsarbetet drivs vidare under den kommande avtalsperioden. Moderbolagets stärkta ställning innebär naturligtvis inte att dotterbolagen kan känna ett mindre ansvar för dessa frågor än hittills.

Sveriges Radios ansvar för att verksamheten bedrivs och utvecklas rationellt och att den präglas av god hushållning förutsätter vidare bl. a. att moderbolaget kan *följa medutvecklingen*. I detta sammanhang vill jag understryka vikten av att den information och det kunnande som finns inom dotterbolagen verkligen ställs till moderbolagets förfogande. Det får avgöras inom koncernen huruvida det är befogat att förstärka moderbolagets resurser för ändamålet eller om nuvarande decentraliserade bevakning är mest ändamålsenlig.

Samma bedömning bör göras i fråga om den *långsiktiga planeringen*. Det bör i det kommande avtalet anges att den bör bedrivas utifrån gemensamma utgångspunkter och samordnas i erforderlig omfattning.

Liksom för närvarande bör beslut om *större investeringar* föregås av samråd mellan koncernens olika bolag, och moderbolaget bör ha det yttersta ansvaret för att *möjligheterna till gemensamt utnyttjande* tas till vara.

Vad gäller gällande föreskrifter om *analys av koncernens ekonomi* m. m. och *anslagsframställning för koncernen* har jag inte förutsatt någon ändring jämfört med nuläget. Liksom hittills bör alltså moderbolaget inge anslagsframställning för hela koncernen, med bifogande av programbola-

gens anslagsframställningar. Medelsförvaltningen bör kunna samordnas och moderbolaget bör ha ansvar för samordning av finansierings- och medelsplaceringsfrågor.

Enligt gällande avtal beslutar Sveriges Radio endast om "riktlinjer för koncernens gemensamma personalpolitik". Jag anser att det inom moderbolagets ansvarsområde bör ligga att besluta om en för koncernen *gemensam personalpolitik* och om kollektivavtal beträffande löner och anställningsvillkor för koncernens personal. Lika väsentligt är det att slå fast att moderbolaget skall ha ansvar för huvudavtal med de olika *rättighetshavarsorganisationerna*, i de fall dessa avtal direkt eller indirekt berör verksamheten i mer än ett bolag. Någon sådan föreskrift finns inte i det nuvarande avtalet.

Liksom stipuleras i nuvarande avtal bör moderbolaget besluta om koncernens representation i arbetsgivarorganisation och övriga *externa samarbetsorganisationer*. Det gäller även kontakterna med *internationella organisationer*. Ställningstagandena i dessa instanser vad gäller principiellt eller ekonomiskt viktiga frågor bör utformas av moderbolaget.

Jag vill inte föreslå någon ändring i gällande bestämmelser att moderbolaget skall samordna kontakterna med *televerket*. Till frågan om kontakterna med byggnadsstyrelsen återkommer jag senare (avsnitt 7).

Detsamma gäller beslut om fördelning och placering av *sändningstid* om programföretagen inte själva kan enas samt *beredskapsplaneringen* inom koncernen.

I sammanhanget vill jag något beröra moderbolagets uppgift att *fördela av staten tilldelade medel*. Jag har i det föregående angett områden där Sveriges Radio bör kunna initiera eller föreslå strukturella förändringar. Mot denna bakgrund utgår jag från att det under kommande avtalsperiod kan bli aktuellt med resursöverföringar mellan bolagen. Jag utgår vidare – bl. a. mot bakgrund av att andelen utomstående medverkan i programproduktionen förutsätts öka – från att moderbolaget skall sträva efter att öka andelen rörliga programmedel.

Vad gäller *styrelserna* förutsätter jag att moderbolagets styrelse liksom hittills skall utse ordförande och tio ledamöter i var och en av dotterbolagens styrelser, medan två ledamöter jämte suppleanter bör utses av personalen. Verkställande direktören i resp. programbolag bör vara självskriven ledamot. Jag anser också att gällande regler innebärande att en ledamot samtidigt inte bör kunna sitta i flera av programbolagens styrelser och vidare att högst en av ledamöterna i styrelsen för ett programbolag får utses bland ledamöterna i moderbolagets styrelse bör bestå.

Det bör ankomma på moderbolaget att avgöra hur informationsutbyte och erforderligt samband mellan dotter- och moderbolagsstyrelser i övrigt skall säkerställas. Under den gångna avtalsperioden har informationsflödet från dotterbolag till moderbolag inte fungerat tillfredsställande. I och med att moderbolaget ges ökade befogenheter på vissa områden måste dessa brister avhjälpas.

Vad gäller sammansättningen av dotterbolagens styrelser finner jag inte anledning att uttala mig utom vad gäller utbildningsradion. Jag anser att moderbolaget även bör överväga att i större utsträckning än för närvaran-

de till utbildningsradions styrelse utse ledamöter bland personer med kunskaper och erfarenheter från utbildningsvärlden.

Sammanfattningsvis bör moderbolaget få i uppdrag att ta fram beslutsunderlag i vissa frågor åt regering och riksdag. Givetvis skall moderbolaget i dessa frågor agera efter samråd med berörda dotterbolag. Sveriges Radio får initiera strukturella förändringar på vissa andra områden utan regeringens och riksdagens prövning.

Jag har i det föregående, vid min genomgång av olika frågor som rör själva *programverksamheten*, berört de områden där moderbolaget bör få ett visst inflytande. Jag kommer i det följande vid min behandling av utbildningsradion även att beröra ytterligare några sådana områden.

Moderbolagets *programpolitiska bevakningsansvar och samordningsansvar* gäller vissa områden som bör anges klart i det nya avtalet. Moderbolagets uppgifter i detta hänseende gäller bevakning av frågor som rör förhållandet svenskt/utländskt inom programverksamheten, språkvården, medverkande av utomstående i programproduktionen, samarbetet mellan riks- och lokalradion, programverksamheten om och för handikappade samt minoritetsspråksservice. Moderbolaget förutsätts vidare se till att en godtagbar nivå av produktionsutläggning upprätthålls.

4.3.5 Lokal och regional indelning

Mitt förslag: Programbolagen bör till skillnad från vad som nu är fallet få bestämma om regional och lokal indelning av organisationen för riks- och lokalradion, televisionen samt utbildningsradion. Om en förändring av indelningen medför ökade kostnader för bolaget eller televerket bör moderbolaget resp. moderbolaget och televerket gemensamt besluta i frågan.

Bakgrund till mitt förslag: Sveriges Televisions distriktsorganisation är, liksom indelningen i lokalradioområden, riksdagsbunden. Sveriges Riksradios distriktsorganisation är inte lika detaljstyrd: i 1978 års beslut sägs enbart att det skall finnas minst fyra distrikt varav ett i Norrland. Om Sveriges Utbildningsradions regionala organisation gjordes uttalanden i samband med beslutet om utbildningsradion (prop. 1975/76: 110, UbU 1976/77: 8).

För en beskrivning av nuvarande indelning och organisation på den regionala och lokala nivån hänvisas till inledningen (avsnitt 1.6).

Skälen för mitt förslag: Jag har i det föregående redogjort för mina överväganden beträffande andelen regional produktion i radions och televisionens rikssändningar, regionala TV-sändningar samt för samarbetet mellan riks- och lokalradion.

Under kommande avtalsperiod bör det stå programbolagen fritt att, där så bedöms påkallat men med den begränsning jag strax skall nämna, ändra den regionala och lokala organisationen. Moderbolaget bör liksom i andra sammanhang ha ett samordningsansvar i frågor rörande samarbete mellan

två eller flera av programbolagen i en region eller på en viss produktionsort.

Om en förändring av den lokala eller regionala indelningen medför ökade kostnader för programbolaget eller televerket bör moderbolaget resp. moderbolaget och televerket gemensamt besluta i ärendet. Jag utgår därvid från att Sveriges Radio-koncernen inom ramen för tilldelade medel bestriker kostnader för den anpassning av sändarnätet som bedöms erforderlig i sammanhanget. Till denna fråga återkommer jag i samband med mina förslag till medelstildelning (avsnitt 9).

5 Utbildningsradion – ställning och verksamhet

5.1 Inledning

Riksdagen beslöt hösten 1983 (prop. 1983/84: 40 bil. 6, KrU 8, rskr. 90) att Sveriges Utbildningsradio (UR) skulle avgiftsfinansieras fr. o. m. budgetåret 1985/86. I detta sammanhang föreslogs också vissa strukturella förändringar av verksamheten. Riksdagen godkände vad som förordades beträffande avgiftsfinansieringen men begärde dessutom en översyn av verksamheten. Innan någon förändring av de organisatoriska förutsättningarna beslutades borde en redovisning av effekterna av vissa skisserade förändringar göras till riksdagen. Vidare uttalades att eventuella förändringar borde övervägas i samband med förberedelserna inför en ny avtalsperiod.

Sveriges Radio har i enlighet med vad riksdagen hemställt redovisat en översyn av utbildningsprogramverksamheten som fogats till initiativskrivelsen. Utredningen, som verkställts av moderbolagets verkställande direktör under medverkan av utbildningsradions ledning och i kontakt med avnämarna, kallas i fortsättningen *UR-utredningen*.

Enligt UR-utredningens förslag skall utbildningsprogramverksamheten också i fortsättningen vara sammanhållen organisatoriskt. Man avstyrker således en uppdelning av det nuvarande företaget på de andra programbolagen.

En nära samverkan föreslås däremot ske med annan programverksamhet inom koncernen i syfte att allmänna program skall kunna användas för utbildningsändamål i större omfattning.

Eterdistributionen av utbildningsprogram bör enligt förslaget användas även i fortsättningen. UR:s nuvarande TV-teknik bör enligt utredningen i princip avvecklas och utbildningsprogrammen produceras med teknik från Sveriges Television. I denna del har dock utbildningsradions ledning och styrelse anmält avvikande uppfattning. Vidare bör det enligt utredningen under en ny avtalsperiod säkerställas att utbildningsradion får rätt att utföra beställningsproduktion för externa intressenter (ej etersändning) och att utbildningsradions förlagsverksamhet inte hindras av nuvarande eller andra restriktioner.

Frågan om fortsatt huvudmannaskap för UR inom eller utanför Sveriges Radio-organisationen har behandlats endast översiktligt. Utredningen konstaterar att frågan ligger utanför ramen för dess direktiv.

I en särskild skrivelse betitlad "Den framtida utbildningsradion – uppdrag och villkor i en ny avtalsperiod" har *utbildningsradions styrelse* lagt synpunkter på programbolagets framtid. I skrivelsen konstateras att företaget av riksdagen givits ett utbildningsuppdrag, som skall genomföras inom ramen för en rundradio i allmänhetens tjänst. Verksamheten förutsätts en nära samverkan med utbildningsmyndigheter och utbildningsanordnare.

I skrivelsen diskuteras olika former för samverkan med utbildningssamhället och andra typer av användarinflytande.

Det föreslås att avtalet för utbildningsradioverksamheten utformas anorlunda än övriga avtal, eftersom verksamhetens inriktning i motsats till den allmänna programverksamheten är målbestämd.

Vidare analyseras i skrivelsen UR:s verksamhetsmässiga villkor, dvs. konsekvenserna av att ligga inom Sveriges Radio-koncernen vad gäller resurser, tjänster och samverkan inom rundradion. Beträffande frågan om tekniska produktionsresurser har UR som nämnts en annan uppfattning än utredningen. UR ifrågasätter de beräkningar som gjorts rörande de besparingseffekter som uppnås om UR inte längre har egen teknik.

Vad sedan gäller verksamhetsnivån för UR konstateras att moderbolagets styrelse i samband med medelstildelningen för budgetåret 1985/86 lagt fast en verksamhetsnivå för utbildningsradion som svarar mot cirka 5% av de medel som fördelas mellan programbolagen. UR anser att företaget bör få del av eventuella reformmedel som kan komma att tilldelas Sveriges Radio-koncernen i framtiden.

I skrivelsen påpekas att man under en lång följd av år varit nödsakad att skära ned sin verksamhet och sitt utbud som en konsekvens av rationaliserings- och besparingskrav. Man anger att vissa områden drabbas särskilt kännbart, bl. a. programmen för gymnasieskolan, teaterutbudet i skol-TV och minoritetsspråksinsatserna. En rad insatsområden har enligt UR blivit ofullständigt utvecklade och utbyggda.

Beträffande verksamhetens finansiering anser UR att det vore möjligt att finansiera den framtida utbildningsprogramverksamheten med såväl mottagaravgifter som skatter. Vid sidan av den årliga medelstildelningen bör UR få möjlighet ta emot anslag av allmänna medel för större samhälleliga utbildningsinsatser.

Innan jag närmare går in på UR:s verksamhet och det utredningsarbete som ägt rum, vill jag ge min syn på hur public service-begreppet bör tillämpas för utbildningsradion.

Jag kan då först konstatera att programverksamheten vid utbildningsradion består av två delar, nämligen dels program av traditionellt folkbildande slag, som funnits sedan rundradions start i Sverige, dels utbildningsprogram, dvs. program som producerats för att stödja eller komplettera olika utbildningsinsatser. Uppdelningen mellan folkbildningsprogram och utbildningsprogram är inte skarp, men det går enligt min mening ganska väl att skilja sådana program som – utan att primärt syfta till systematisk inlärning – är allmänbildande och kunskapsberikande, från program som ingår i olika former av utbildningssatsningar.

Både folkbildningsprogram och utbildningsprogram, som de definierats i

det föregående, har sedan länge sin givna plats inom public service-systemet. Jag vill erinra om att redan i det första avtalet med AB Radiotjänst föreskrevs att företaget skulle "befrämja folkbildning och folkkupplysning". Ett omfattande samarbete utvecklades mellan radion och folkbildningsorganisationerna. Reguljära skolradioprogram kom redan i slutet av 1920-talet och i början av 1960-talet startade skol-TV. Produktion av såväl folkbildningsprogram som kompetensgivande utbildningsprogram för olika utbildningsvägar ägde vidare rum inom ramen för den statliga TRU-kommitténs arbete. Enligt riksdagens beslut år 1976 fördes Sveriges Radios avdelningar för skolprogram och vuxenundervisning ihop med TRU-kommitténs resurser till ett särskilt dotterbolag inom Sveriges Radio.

Tendensen har alltmer blivit den att de övriga programbolagen inte ansett sig ha något folkbildningsansvar. Jag bortser då från det delvis mycket ambitiösa utbudet i riksradios P 1 och P 2.

För egen del anser jag det angeläget att betona att ett folkbildningsansvar måste anses åvila samtliga programbolag inom public service-organisationen. Detta har jag också föreslagit i det föregående (avsnitt 3.4).

Folkbildningsansvaret är således en naturlig del av public service-uppdraget, och det bör utövas på samma villkor som gäller för programverksamheten i övrigt.

När det sedan gäller uppgiften att producera och sända utbildningsprogram i ordets snävare bemärkelse förutsätter verksamheten, som utbildningsradions styrelse också påpekar i sin skrivelse, en nära samverkan med utbildningsmyndigheter och utbildningsanordnare för behovsanalys, urval av insatsområden och planering av insatser, användningsformer, information och åtgärder av betydelse för användningen och den pedagogiska effekten av insatserna.

Jag har mot den bakgrunden övervägt att föreslå att UR skulle lämna Sveriges Radio-koncernen och få en ny huvudman, vilket för övrigt även en minoritet inom moderbolagets styrelse förordar i en reservation till initiativskrivelsen. En utbrytning av UR ur koncernen skulle emellertid medföra risk för en splittring av resurserna som varken skulle gagna utbildningsvärlden eller Sveriges Radio-koncernen.

I likhet med utbildningsradions styrelse anser jag därför att UR:s uppdrag bör konkretiseras i det nya avtalet. Som styrelsen framhåller är utbildningsuppdraget i motsats till den allmänna programverksamhetens målbestämt. Därför måste behovsstyrning och inriktning på utbildning i samarbete med utbildningsmyndigheterna och utbildningsanordnarna klart markeras i avtalet. Verksamhetsnivån för UR bör av moderbolaget fastställas på grundval av en genomtänkt prioritering av de behov som fastläggs i samråd med utbildningsmyndigheter och utbildningsanordnare.

Den översyn av utbildningsradions verksamhet som företagits av Sveriges Radio lämnar ett i många stycken användbart underlag för en bestämning av UR:s framtida inriktning. Vissa frågor kräver emellertid ytterligare belysning. Vad som främst krävs är en bestämning av UR:s olika roller, nämligen som utbildningsanordnare, som producent av utbildningsmaterial och som distributör av utbildningsprogram. Det bör övervägas om UR:s verksamhet kan renodlas. Ett underlag för prioritering måste vidare tas

fram när det gäller de olika utbildningsområdena. Möjligheterna till ökad självfinansiering bör belysas i enlighet med vad jag skisserar i det följande.

De frågor som jag här redovisat kan innebära sådana väsentliga förändringar av UR:s verksamhet att de bör underställas regering och riksdag för beslut. Detta bör ske senast i samband med anslagsframställningen för budgetåret 1988/89.

I övrigt kommer jag i det följande att föreslå att beslut på vissa områden som för närvarande regleras av riksdagsuttalanden m. m. skall flyttas till koncernen.

5.2 Utbildningsprogramverksamhetens inriktning

Mitt förslag: Verksamheten med utbildningsprogram bör liksom hittills inriktas på de fyra utbildningsområdena förskola, ungdomsskola, högskola och vuxenutbildning. I högre grad än vad som gäller nu bör emellertid avvägningen mellan och inom dessa områden ske i kontakt med användarna. Moderbolaget bör pröva huruvida samordningsvinster kan erhållas t. ex. genom att sammanföra UR:s förskoleverksamhet med barnredaktionerna på TV 1 och TV 2. Med hänsyn till att i fortsättningen ett folkbildningsansvar bör åvila samtliga dotterbolag bör moderbolaget vidare överväga inriktningen av UR:s verksamhet med vuxenutbildning. Samtidigt bör utbildningsradion genom programövertagande och pedagogisk bearbetning göra delar av den allmänna programverksamheten tillgängligt för utbildningsändamål.

Bakgrund till mitt förslag: Gällande riktlinjer för UR:s verksamhet återfinns i 1976 års beslut om utbildningsradion samt i avtalet mellan staten och UR. Programproduktionen skall i första hand avse förskola, ungdomsskola, högskola och vuxenutbildning. Produktionen för förskola och vuxenundervisning skall prioriteras. Vidare skall utbildningsradion inom samtliga utbildningsområden ge stöd och stimulans till grupper med olika handikapp och till etniska och språkliga minoriteter samt övriga i utbildningsavseende eftersatta grupper.

UR-utredningen utgår från i princip oförändrat uppdrag. I den särskilda skrivelsen från UR betonas i likhet med utredningen att dimensioneringen av insatserna mellan och inom de aktuella utbildningsområdena skall ske i samarbete med berörda myndigheter och utbildningsanordnare.

Skälen för mitt förslag: Även jag anser att verksamheten bör inriktas på de nämnda fyra utbildningsområdena, varvid särskilda insatser bör göras för handikappade och för etniska och språkliga minoriteter samt andra från utbildningssynpunkt eftersatta grupper. Det är angeläget att kontakterna med användarna förstärks, så att underlag för nödvändiga prioriteringar kan tas fram. Jag återkommer till formerna för användarinflytandet i det följande. Vidare anser jag att moderbolaget skall kunna pröva om närbesläktade verksamheter i den allmänna programverksamheten kan föras samman med motsvarande inom UR om detta innebär möjligheter till besparingar.

5.3 Användarinflytande

Mitt förslag: I avtal bör föreskrivas att Sveriges Utbildningsradio skall tillse att användarna får möjlighet att framföra synpunkter och önskemål på utbildningsradioverksamheten.

Bakgrund till mitt förslag: Enligt gällande avtal skall UR ha fyra rådgivande kommittéer, en för varje utbildningsområde, knutna till sig. Ledamöterna utses av UR:s styrelse. Vidare bör samrådsavtal ingås med skolöverstyrelsen, universitets- och högskoleämbetet samt socialstyrelsen. Sådana avtal har emellertid inte träffats.

I sin skrivelse skisserar UR hur samråd kan utvecklas på olika områden.

Skälen för mitt förslag: Jag anser det inte motiverat att staten reglerar formerna för användarinflytandet. Det bör vara utbildningsradions sak att ta ställning till om de rådgivande kommittéerna fyller den avsedda funktionen och om de bör bestå liksom om det är ändamålsenligt att ingå samrådsavtal med bl. a. skolöverstyrelsen. Möjligheterna att kanalisera användarinflytandet via UR:s styrelse har jag berört i det föregående vid min behandling av moderbolagets befogenheter (avsnitt 4.3.4).

5.4 Förlagsverksamheten

Mitt förslag: UR:s förlagsverksamhet bör bedrivas enligt företags-ekonomiska principer; nu gällande av riksdagen föreskrivna restriktioner bör upphöra.

Bakgrund till mitt förslag: Enligt 1976 års beslut om UR skall utbildningsradions förlag producera enbart material som har direkt anknytning till programverksamheten. Förlagsverksamheten skall vara självbärande. Insatser för små målgrupper skall prioriteras. För att kunna leva upp till dessa målsättningar har förlaget under flera år gått med förlust och varit beroende av ett speciellt produktionsstöd. Under arbetsåret 1984/85 uppvissade förlaget emellertid ett överskott.

UR-utredningen föreslår att de nämnda restriktionerna hävs men att förlaget skall bära sina egna kostnader.

Skälen för mitt förslag: Jag finner starka skäl tala för att UR:s förlagsverksamhet får utformas utan nuvarande restriktioner.

Jag utgår därvid från att varje enskild produktion inte nödvändigtvis skall behöva bära sina egna kostnader, liksom från att det skall vara möjligt att ta emot produktionsstöd av allmänna medel så att angelägna förlagsprodukter kan produceras för små målgrupper.

5.5 Beställningsproduktion

Mitt förslag: Gällande restriktioner för UR:s beställningsproduktion bör upphöra.

Bakgrund till mitt förslag: I ökad omfattning har önskemål kommit från studieförbund m. fl om produktion av videogram som inte är avsedda för etersändning. UR-utredningen föreslår att gällande inskränkningar i UR:s möjligheter att åta sig beställningsuppdrag för folkbildnings- och utbildningsprogram som inte är avsedda för etersändning bör upphävas. De aktuella bestämmelserna återfinns i 1976 års beslut.

Skälen för mitt förslag: Jag anser att det bör prövas om UR i högre grad än för närvarande kan bära sina egna kostnader. Det är naturligt att i detta sammanhang undanröja hinder för denna utveckling.

5.6 Teknikresurser

Mitt förslag: Det bör ankomma på moderbolaget att bestämma huruvida UR:s tekniska resurser för TV bör avvecklas.

Bakgrund till mitt förslag: UR är för närvarande i praktiken självförsörjande när det gäller TV-teknik. UR-utredningen föreslår att utbildningsprogrammen i stället skall produceras med teknik köpt från Sveriges Television. Kostnadsbesparingen beräknas till ca 5 milj. kr. Mot förslaget reserverar sig UR:s representanter i utredningen.

Skälen för mitt förslag: Med den konstruktion som Sveriges Radio-koncernen får enligt mina förslag i det föregående anser jag det naturligt att denna fråga hänskjuts till moderbolaget.

5.7 Etersändning och annan distribution av utbildningsprogram

Mitt förslag: Moderbolaget bör fortlöpande pröva möjligheterna att i större utsträckning än vad som nu är möjligt göra UR:s verksamhet självfinansierande. Möjligheterna att ersätta eller komplettera etersändningen med kassettdistribution bör undersökas liksom möjligheterna att få avnämarna att bidra ekonomiskt även till den del av verksamheten som inte är beställningsproduktion.

Bakgrund till mitt förslag: Enligt riktlinjerna för UR skall programmen i första hand vara avsedda för etersändning. Därav följer att de i princip är en fri nyttighet.

UR-utredningen ifrågasätter inte principen om att programmen skall tillhandahållas kostnadsfritt och konstaterar att ingen avnämargrupp visat intresse för någon annan distributionsform.

Utbildningsradion framhåller i sin särskilda skrivelse att den stora fördelen med eterdistribution är att den gör det möjligt att nå ut till och söka upp de avsedda målgrupperna. Många målgrupper är också beroende av direktmottagning vid sändningstillfället.

Skälen för mitt förslag: Frågan om eterdistributionens omfattning, AV-centralernas roll och möjligheterna att ersätta nuvarande distributionssystem med markdistribution har varit uppe till diskussion flera gånger under senare år.

Jag utgår från att möjligheterna att åstadkomma besparingar genom övergång till kassettdistribution tas till vara. Kontinuerligt bör prövas om etersändningen kan ersättas med kassettdistribution när detta inte inverkar menligt på strävandena att nå ut till målgrupperna i fråga.

Vidare bör moderbolaget undersöka om användarna är villiga att ekonomiskt ersätta UR för den reguljära programverksamheten. Givetvis får en sådan ersättning inte innebära några möjligheter att påverka produktionen utöver dem som följer av det inflytande användarna har att utöva enligt vad jag anfört tidigare. Formerna för sådana bidrag bör föreslås av moderbolaget efter närmare kontakter med de berörda intressenterna. Regering och riksdag har sedan att ta ställning till önskemålen.

6 Särskilda frågor

6.1 Publikkontakter

Min bedömning: Programbolagen inom Sveriges Radio bör sträva efter att ha goda kontakter med allmänheten och med skilda publikgrupper. Någon särskild reglering av formerna för publikkontakter bör dock inte göras från statens sida.

Bakgrund till min bedömning: Kontakterna med publiken sker för närvarande på olika plan och i olika former. Riksradiion anordnar t. ex. regelbundet publikdagar i Stockholm och på vissa ställen i landet. Det finns också vissa program i radion där lyssnarna kan debattera programutbudet. Lokalradion har varierande former för publikkontakter som skiljer sig mycket från ett lokalradioområde till ett annat. På flera håll förekommer inofficiella lyssnarråd och olika typer av referensgrupper.

Utbildningsradions publikkontakter sker nu via de s. k. rådgivande kommittéerna varom bestämmelser finns intagna i avtalet med staten. Ledamöterna i kommittéerna utses av utbildningsradions styrelse på förslag av vissa utbildningsmyndigheter och folkbildningsorganisationer.

Sveriges Television, slutligen, har utvecklat olika kontaktvägar till publiken. Regelbundet arrangeras regionala publikdagar. Vidare arrangerar bolaget årligen såväl centralt som regionalt aktieägarträffar. Till dessa möten inbjuds företrädare för ägargrupperna. Olika typer av publikföra förekommer dessutom liksom program i vilka publiken inbjuds att delta och lägga synpunkter på programverksamheten.

Den form av aktieägarträffar för att diskutera programfrågor som rekom-

menderas i 1978 års proposition (s. 204 f.) har endast sporadiskt kommit till stånd.

Prop. 1985/86: 99

Skälen för min bedömning: I linje med vad jag förordat på andra områden, anser jag inte att formerna för publikkontakter bör närmare regleras av staten. Som har framgått av min behandling av utbildningsradion (avsnitt 5.3), har jag inte heller där ansett att regering och riksdag i fortsättningen bör reglera formerna för användarinflytandet. Som representanter för allmänheten får styrelseledamöterna antas stå för ett inflöde av synpunkter på programverksamheten. Jag utgår från att programbolagen strävar efter att på olika sätt få kontakt med publikens önskemål. Inte minst gäller detta särskilda publikgrupper, såsom invandrar- och minoritets-språksgrupper och olika grupper av handikappade.

6.2 Forskningsfrågor m. m.

Min bedömning: Moderbolaget bör redovisa om den forskningsverksamhet som bedrivs inom Sveriges Radio-koncernen kan delas upp i sådan forskning som är avsedd att tjäna som beslutsunderlag för koncernen och mera allmän forskning. Frågan bör därefter bli föremål för särskild utredning för att utröna om en av allmänna medel bekostad utrednings- och forskningsresurs behövs vid sidan av Sveriges Radio för att ta fram underlag för beslut i massmediefrågor.

Bakgrund till min bedömning: Sveriges Radio har en avdelning för publik- och programforskning (PUB) som har ca 45 tjänster varav 16,5 för forskare. PUB betjänar i första hand programbolagen men har även externa anslags- och uppdragsgivare. PUB är organiserad som en koncerngemensam forskningsavdelning, organisatoriskt placerad i moderbolaget.

Tidigare har man diskuterat möjligheten att från Sveriges Radio avskilja en del som närmast skulle vara egentlig forskningsverksamhet och som skulle göras fristående från Sveriges Radio-koncernen. Det har konstaterats att en sådan uppdelning är svår att göra, dvs. att det inte går att dra en klar gräns mellan den forsknings- och undersökningsverksamhet som faller under Sveriges Radios direkta ansvar och sådan verksamhet som kan och bör bedrivas vid andra institutioner utanför koncernen.

Skälen för min bedömning: Publik- och programforskningsavdelningen inom Sveriges Radio har som huvudsaklig uppgift att ge beslutsunderlag åt olika instanser inom koncernen. Som sådan är avdelningen en av de största forskningsinstitutionerna inom massmedieområdet.

I olika sammanhang har under senare år aktualiserats behov av en statlig utrednings- och forskningsresurs för att skaffa underlag för beslut i massmediefrågor. Frågan om samordning av utrednings- och forskningsresurser inom massmedieområdet är omfattande och kräver fortsatt beredning. Jag är inte beredd att nu lägga något förslag i denna fråga som berör Sveriges Radios publik- och programforskningsavdelning utan avser att återkomma till frågan när denna utretts närmare.

6.3 Arkiveringsfrågor

Min bedömning: Sveriges Radio-koncernen och arkivet för ljud och bild (ALB) bör sträva efter att samordna resurserna för arkivering av radio- och TV-program så att samhällsekonomiska vinster kan göras och dubbelarkivering undvikas. Även i fråga om katalogisering bör koncernen och ALB samarbeta.

Bakgrund till min bedömning: Arkivering av radio- och TV-program sker för närvarande både inom koncernens programbolag och den statliga myndigheten arkivet för ljud och bild. ALB har i uppdrag att bevara det material som i enlighet med lagen (1978: 487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar skall levereras för bevarande för forskningsändamål. Hit hör bl. a. program sända av Sveriges Radio-koncernens programbolag. Avtal mellan staten och programbolagen reglerar samarbetet med ALB. Arkivet har vidare i anslutning här till slutit uppföljningsavtal med bolagen.

Programbolagen arkiverar i princip endast sådana egenproducerade program som man avser att sända i repris. Det innebär bl. a. att Sveriges Televisions arkiv bevarar mycket litet av det utländska material som sänds inom ramen för bolagets verksamhet.

Kvaliteten på de upptagningar av TV- och radioprogram som ALB tog emot i början av arkivets verksamhet var fullt godtagbar för forskningsändamål men inte tillräckligt hög för att arkivbanden skulle kunna användas för återutsändning. Detta förhållande uppmärksammades av riksdagen i samband med att beslut togs om inrättandet av ALB. Mot bakgrund härav och på grundval av en utredning verkställd av ALB och Sveriges Television, beslöts i anslutning till förslagen i 1983 års budgetproposition (prop. 1982/83: 100 bil. 10, s. 74) att kvaliteten på hos ALB bevarade upptagningar av svenska TV-program borde höjas så att materialet kunde användas även för reprissändning. Sveriges Television delfinansierade övergången till det nya systemet som avsågs innebära påtagliga samhällsekonomiska vinster.

Jag avser att senare begära regeringens bemyndigande att tillkalla en särskild utredningsman för att göra en översyn av reglerna för bevarande av ljud- och bildupptagningar. Enligt min mening bör bl. a. omfattningen av dubbelarbete studeras när det gäller arkiveringen av radio- och TV-program.

Vid starten fick ALB inte några egna resurser för katalogisering. Det förutsattes att befintliga katalogiseringssystem inom bl. a. Sveriges Radio-koncernen skulle prövas, innan initiativ togs för att bygga upp en egen service inom ALB.

I 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86: 100 bil. 10 s. 491) har jag föreslagit att katalogiseringen av Sveriges Riksradios program i fortsättningen ombesörjs av ALB.

Skälen för min bedömning: Det är min förhoppning att i samband med översynen av pliktexemplarslagen möjligheterna kan undersökas att vidga

samarbetet mellan ALB och Sveriges Radios programbolag. Det gäller bl. a. själva arkiveringen, främst arkiveringen av radioprogram, där kvaliteten på de av ALB förvarade upptagningarna fortfarande är så låg, att de inte lämpar sig för återutsändning. Ytterligare en fråga som bör kunna belysas är huruvida ALB skulle kunna slutförvara originalmaterial. Av stor betydelse i sammanhanget är också hur katalogiseringen på sikt av radions och televisionens program löses. Jag utgår från att även dessa frågor kommer att tas upp till diskussion mellan ALB och Sveriges Radio-koncernen.

6.4 Försvarsfrågor

Min bedömning: Om landet befinner sig i krig skall de i koncernen ingående bolagen utgöra en självständig organisation i totalförsvaret och Sveriges Radio AB vara huvudman för rundradioverksamheten enligt avtal samt därvid lyda direkt under regeringen.

Bakgrund till min bedömning: Sveriges Radios ställning i krig eller vid krigsfara regleras genom det särskilda s. k. krigsavtalet mellan staten och moderbolaget, Sveriges Radio AB. Enligt detta skall de i koncernen ingående bolagen ingå som en självständig organisation i totalförsvaret om landet befinner sig i krig. Då Sveriges Radio krigsorganiserar sammanförs de olika bolagen till en enhet. Denna är direkt underställd regeringen. Om landet befinner sig i krigsfara kan regeringen besluta att Sveriges Radio skall krigsorganiserar.

I avtalet föreskrivs vidare att det åligger moderbolaget att utarbeta erforderliga beredskapsplaner och att ansvaret för att de i koncernen ingående bolagen håller erforderlig beredskap åvilar moderbolagets chef. Denne har vid sin sida en av regeringen utsedd nämnd på fyra personer, som för närvarande består av företrädare för televerket, försvarsstaben, styrelsen för psykologiskt försvar och civilförsvarsstyrelsen.

Skälen för min bedömning: Som jag tidigare har anfört (avsnitt 4.3.4) bör moderbolaget även i fortsättningen ansvara för beredskapsplaneringen inom koncernen. Då även annan verksamhet än den som bedrivs av bolagen inom koncernen kan utgöra rundradioverksamhet finner jag det angeläget att Sveriges Radio AB i krigsavtalet uttryckligen anges som huvudman för den rundradioverksamhet som regleras genom avtal mellan staten och Sveriges Radio-koncernen.

För riksdagens information vill jag även nämna att jag anser att den rådgivande nämnd som chefen för moderbolaget har vid sin sida bör utökas till fem personer. Därmed ges utrymme för att även den nya överstyrelsen för civil beredskap kan representeras i nämnden.

6.5 Sidoaktiviteter till sändningsverksamheten

Mitt förslag: I det nya avtalet med Sveriges Radio bör föreskrivas att sidoaktiviteter till sändningsverksamheten, t. ex. försäljning av kassetter av program från den allmänna programverksamheten, skall vara självbärande.

Bakgrund till mitt förslag: Programbolagen skall enligt sina nuvarande avtal med staten producera eller på annat sätt anskaffa program för etersändning. Vidare förutsätts utbildningsradion driva förlagsverksamhet och framställa trycksaker i anslutning till de etersända programmen. Om den förlagsverksamhet och andra sidoaktiviteter såsom videoverksamhet och utgivning av fonogram som sker i de andra programbolagen har däremot inga riktlinjer utfärdats av statsmakterna.

I 1982 års budgetproposition (prop. 1981/82: 100 bil. 12 s. 170) gjorde min företrädare ett uttalande av innebörd att Sveriges Radios program i videogramform skulle innebära ett viktigt och värdefullt tillskott till videogramutbudet över huvud taget, och att det skulle anses ingå i företagets uppgift att medverka härtill. I den filmpolitiska propositionen (prop. 1981/82: 111 s. 28) som lades senare samma år, återkom föredraganden till planerna inom Sveriges Television på en videoverksamhet. I sammanhanget uttalades att regering och riksdag borde få behandla frågan hur spridningen av videogrammen skulle bedrivas, innan verksamheten fick permanenta former.

Sveriges Television byggde, med start år 1982, upp en avdelning med uppgift att svara för förvärv och förvaltning av programvaror samt för exploatering av programrättigheter utöver etersändningar. Verksamhetens tyngdpunkt låg i videodistribution av televisionens program dels till institutionsmarknaden, dels till hushållen. Verksamheten har nu dragits ned. De ekonomiska riskerna har bedömts som stora med hänsyn till att efterfrågan på programmen i videoform inte varit så stor som man hade väntat sig.

Skälen för mitt förslag: Jag anser att vissa riktlinjer bör utfärdas beträffande sidoaktiviteter till Sveriges Radios huvudsakliga uppgift att producera eller på annat sätt anskaffa program för etersändning. Jag bortser i detta sammanhang från utbildningsradion för vilken särskilda bestämmelser gäller på detta område.

Enligt min mening är det värdefullt om de etersända programmen i viss utsträckning kan spridas även i andra former. Programbolagen bör emellertid inte engagera sig i projekt som kan medföra risk för förluster som måste täckas med avgiftsmedel. Liksom andra sidoaktiviteter, t. ex. förlagsverksamhet och utgivning av fonogram, bör distributionen av program i andra former än via etersändning vara självbärande.

6.6 Radionämnden

Min bedömning: Inga ändringar bör ske av radionämndens uppgifter, organisation eller verksamhetsformer. Om ett programföretag har avslagit en begäran om beriktigande av en uppgift men radionämnden funnit att beriktigandet bort ske, bör företaget redogöra för både nämndens slutsatser och skälen för dessa. Bestämmelser om att programföretagen skall sända sådana redogörelser bör tas in i avtalen mellan regeringen och företagen.

Bakgrund till min bedömning: I inledningen (avsnitt 1.8) har redogjorts för radionämndens organisation m. m.

Enligt nu gällande avtal skall varje programföretag beriktiga felaktig sakuppgift när det är påkallat. Vidare skall radionämnden genast underrättas om begäran om beriktigande som har framställts skriftligen hos företaget. Företagets beslut med anledning av en sådan begäran skall genast tillställas nämnden. Det åligger företaget att i program på lämpligt sätt redogöra för beslut av radionämnden enligt vilket företaget har brutit mot bestämmelserna i 6 § radiolagen eller avtalet.

Skälen för min bedömning: De ställningstaganden som radionämnden gjort vid sin granskning av programföretagens sätt att utöva sändningsrätten har med mycket få undantag accepterats av företagen. Också hos allmänheten har nämnden ett gott anseende för sitt sätt att sköta granskningen. Det finns därför inte anledning att ändra nämndens nuvarande uppgifter, organisation eller verksamhetsformer.

Jag vill dock erinra om att kulturutskottet (KrU 1982/83: 18 s. 8 f.) understrukt vikten av att radiolagens och avtalens bestämmelser efterlevs och att radionämndens beslut respekteras.

Det har i några fall förekommit att ett programföretag, som enligt nämnden bort beriktiga en uppgift, redogjort för nämndens beslut utan att beslutets sakliga innebörd klart framgått av redogörelsen. Med hänsyn till detta anser jag att det behövs ett förtydligande av nuvarande avtalsbestämmelse om att ett programföretag "på lämpligt sätt" skall redogöra för radionämndens beslut. Jag anser att det i programföretagens nya avtal uttryckligen bör anges att företaget skall redogöra för både radionämndens slutsatser och skälen till dessa när det är fråga om ett fällande beslut i ett beriktigandefall.

6.7 Avtalen mellan staten och företagen inom Sveriges Radio-koncernen

Mitt förslag: Frågor som rör sändningsrätt och innehållet i sändningarna bör regleras i avtal mellan regeringen och vart och ett av dotterbolagen. Frågor om organisation, administration, ekonomi o. d. bör regleras för hela koncernen i avtal mellan regeringen och moderbolaget.

Bakgrund till mitt förslag: Nuvarande avtalsreglering innebär att staten träffat separata avtal med var och ett av koncernens fem bolag.

Enligt de gällande avtalen har moderbolaget inte något övergripande ekonomiskt ansvar för hela koncernen utan är hänvisat till att sluta samarbetsavtal med dotterbolagen för att få till stånd nödvändig samordning mellan de olika bolagen.

I initiativskrivelsen från Sveriges Radio föreslås att koncernens ansvar gentemot staten i sina huvuddrag skall läggas fast i ett för koncernen gemensamt avtal som träffas mellan staten och Sveriges Radio AB i dess egenskap av moderbolag. Inom ramen för detta avtal skall sedan förhållandet mellan moderbolaget och dotterbolagen regleras i särskilda avtal mellan bolagen. Avtalsperioden föreslås bli sex år.

I initiativskrivelsen föreslås vidare att moderbolagets befogenheter skall vidgas så att det får ett ansvar gentemot staten för rationalitet och god hushållning i fråga om medel som ställs till koncernens förfogande. Ett sådant kan enligt skrivelsen inte förverkligas inom ramen för nuvarande avtalskonstruktion.

Skälen för mitt förslag: De nu gällande avtalen mellan staten och dotterbolagen inom Sveriges Radio-koncernen reglerar såväl själva programutbudet som interna förhållanden inom koncernen.

Radiolagen förutsätter att staten, i frågor som rör innehållet i sändningarna, träffar avtal direkt med de företag som faktiskt svarar för sändningsverksamheten. En ändring på den punkten skulle kräva ganska omfattande ändringar i lagstiftningen. Något krav på att också frågor om organisation, ekonomi, finansiering o. d. skall regleras i avtal mellan staten och programföretagen finns däremot inte.

De förändringar som jag tidigare föreslagit beträffande Sveriges Radios övergripande ansvar för verksamheten berör inte dotterbolagens direkta ansvar för programinnehållet. När det gäller detta ansvar bör dotterbolagen som hittills vara helt självständiga i förhållande till moderbolaget. Att så är fallet klargörs enligt min mening bäst genom att regeringen även för den kommande avtalsperioden träffar avtal direkt med dotterbolagen om sändningsrätt och regler för programutbudet.

Vad gäller övriga frågor delar jag Sveriges Radios bedömning att de lämpligen bör regleras genom avtal mellan regeringen och moderbolaget.

Den nuvarande avtalsregleringen är oklar och ger inte moderbolaget tillräckliga formella befogenheter att hävda det samordningsansvar som det har redan i dag. Detta beror enligt min bedömning till en del på utformningen av de avtal som dotterbolagen har med staten. Avtalen reglerar delvis samma frågor som avtalet mellan staten och moderbolaget och tolkas ibland olika av moderbolaget och programföretagen. Jag har i det föregående föreslagit att moderbolaget på vissa områden skall få sådana ökade befogenheter att det kan leva upp till ett övergripande ansvar för ekonomi och effektivitet inom koncernen. Detta måste få ett klart avtalsmässigt uttryck så att framtida tolkningstvister mellan bolagen om möjligt undviks. Dessa önskemål kan enligt min mening bäst tillgodoses om staten sluter avtal endast med moderbolaget beträffande dessa frågor.

7 Kostnader och finansiering

De med Sveriges Radios verksamhet förenade kostnaderna hänför sig till dels koncernens egna drifts- och investeringskostnader, dels televerkets kostnader för investeringar, drift och underhåll av sändarnät samt kostnader för avgiftsuppbörd, dels kostnader för uppförande av större radio- och TV-hus, en uppgift som ligger på byggnadsstyrelsen, dels, slutligen, kostnaderna för radionämndens verksamhet. Med undantag för utlandsprogramverksamheten finansieras Sveriges Radio-verksamheten helt med mottagaravgifter. Storleken av dessa fastställs av riksdagen. Riksdagen beslutar också om den årliga tilldelningen av avgiftsmedel till Sveriges Radio. Programverksamheten till utlandet finansieras över statsbudgeten via ett anslag uppfört under utrikesdepartementets huvudtitel. Intill föregående budgetår finansierades utbildningsprogramverksamheten med anslagsmedel anvisade under utbildningsdepartementets huvudtitel.

Som jag har anfört inledningsvis, förutsätter jag att finansieringssättet inte ändras när det gäller Sveriges Radios verksamhet. I fråga om verksamheten med utlandsprogram räknar jag med att ställning får tas till finansieringen i samband med beredningen av förslagen från den särskilde utredaren.

Riksdagens årliga medelsanvisning till Sveriges Radio innehåller mycket litet av detaljreglering. Inga bindande uttalanden har hittills förekommit utöver mycket allmänna riktlinjer rörande sändningstider, produktionsammansättning, regionaliseringsmål etc. Sedan budgetåret 1981/82 anvisas anslaget utan uppdelning i investerings- och driftsmedel.

Det är enligt min mening angeläget att upprätthålla dessa principer även under nästa avtalsperiod. På vissa punkter räknar jag dessutom med att koncernen får ett vidare spelrum, då en del av hittillsvarande av riksdag och regering utfärdade riktlinjer kommer att upphävas. Jag tänker då bl. a. på den frihet som koncernen kommer att få i fråga om sändningstider och regional organisation.

Den allmänt omfattade åsikten att Sveriges Radio skall ha en publicistiskt oberoende ställning utesluter inte att full insyn skall kunna ges i koncernens förvaltning, och att bedömningar av effektivitetsfrågor m. m. skall kunna göras. Regering och riksdag bör sålunda kunna kräva en redovisning av koncernens planer och utfallet av dessa, utan att för den skull Sveriges Radios integritet skall anses hotad.

Enligt avtalet med staten har moderbolaget att fördela tilldelade medel mellan programbolagen. I det nya avtalet kommer i enlighet med vad jag har föreslagit under avsnitt 4.3.4 moderbolaget att få ytterligare befogenheter när det gäller medelsfördelning, bl. a. i så måtto att det blir möjligt att omfördela medel mellan bolagen. Vidare föreslås moderbolaget få stärkta befogenheter när det gäller ekonomisk analys, medelsplanering m. m.

I detta sammanhang vill jag ta upp frågan om *ansvaret för lokalförsörjning*. Som moderbolaget anför i initiativskrivelsen finns det skäl att överväga om koncernen själv bör få ansvara för lokalförsörjning och fastighetsförvaltning. Jag anser att övervägande skäl talar för att nuvarande handläggningsordning (prop. 1978/79: 82, UbU 43, rskr. 410) upphävs. Moder-

bolaget får således beslutanderätten vad gäller investeringar, köp och förhyrningar m. m. även över två-miljonersgränsen. Det bör ankomma på moderbolaget att pröva i vad mån denna beslutanderätt kan delegeras till programbolagen. Riksdagens prövning i detta avseende bör begränsas till investeringsnivån som ett av flera utgiftsslag inom Sveriges Radios totala budget. Någon detaljerad prövning av enskilda byggnadsprojekt bör således normalt inte förekomma.

Ansvar för lokalförsörjningen bör i princip övergå till moderbolaget den 1 juli 1986. Av praktiska skäl bör dock grundragen i nuvarande ordning gälla under en övergångsperiod om högst tre år. Under denna period bör det ankomma på regeringen att besluta i frågor som rör koncernens lokalförsörjning och sådana byggnadsinvesteringar som kan komma att aktualiseras innan förändringarna genomförts. Regeringen bör således fr. o. m. den 1 juli 1986 få besluta om investeringsplaner i den form de hittills har underställt riksdagen. Investeringsplanens byggobjekt skall på samma sätt som hittills redovisas för regeringen till dess att de projekt som ryms inom den s. k. 90-miljonersramen är förverkligade.

Under övergångstiden skall koncernen utnyttja byggnadsstyrelsen för fortsatt service i form av projekt- och byggledning. Formerna för och innehållet i detta samarbete bör regleras i särskilt avtal som skall godkännas av regeringen. Frågan om fortsatt samarbete efter utgången av budgetåret 1988/89 får avgöras i ett senare skede.

Under övergångsperioden bör vidare system för budgetredovisning och rullande lokalförsörjningsplaner m. m. utarbetas inom moderbolaget så att dessa kan tjäna som underlag för den översiktliga prövning som jag nyss har förordat. Regeringen bör begära riksdagens bemyndigande att inom treårsperioden fullfölja nämnda förändring av handläggningsordningen.

När moderbolaget får fullt ansvar för sin lokalförsörjning är det rimligt att berörda fastigheter, byggnader, avtal etc. överförs från byggnadsstyrelsen till moderbolaget. En överföring så att Sveriges Radio även får *ansvaret för den förmögenhetsrättsliga fastighetsförvaltningen* bör ske vederlagsfritt i de fall fastigheterna (motsv.) har finansierats med radiofondsmedel. Överföringen bör i möjligaste mån ske redan under budgetåret 1986/87. Fastigheter (motsv.) bör fortsättningsvis ägas (motsv.) av moderbolaget som i sin tur upplåter lokaler till resp. verksamheter inom koncernen.

I initiativskrivelsen och anslagsframställningen för budgetåret 1986/87 föreslår moderbolaget att en fortsatt beredning sker av förutsättningarna för koncernen att vända sig till den öppna *lånemarknaden*. En lånefinansiering av investeringarna i förening med ändrade avskrivningsregler skulle medföra en mer realistisk prövning av behovet av fasta resurser, ett bättre ekonomiskt mått på deras användning och ett underlag för jämförelser mellan användning av interna och externa resurser. Moderbolaget anför att en ändring av finansieringsformen för investeringarna kan väntas bli påtagligt effektivitetsbefrämjande. Det är därför angeläget att en sådan förändring kan genomföras redan fr. o. m. nästa budgetår.

För egen del anser jag goda skäl tala för att Sveriges Radio-koncernen ges möjlighet att lånefinansiera byggnadsinvesteringar och i viss utsträckning även andra investeringar eller investeringsliknande anskaffningar.

När moderbolaget får ansvaret för fastighetsförvaltningen innebär det bl. a. en möjlighet för Sveriges Radio att med berörda fastigheter som säkerhet lånefinansiera byggnadsinvesteringar på den öppna kapitalmarknaden. Denna möjlighet anser jag bör prövas redan under nästa budgetår.

Lånefinansiering kan enligt min mening även vara ett praktiskt sätt att över tiden fördela kostnader för vissa andra anskaffningsbehov inom koncernen. Moderbolaget bör därför kunna använda lånefinansiering som en slags buffert, t. ex. för att inom koncernen kunna tidigarelägga en teknisk eller administrativ investering av lönsamhetsskäl eller köpa större programpaket på fördelaktiga villkor. Det sistnämnda exemplet kan ses som investering i immateriella rättigheter, om avtalstiden och varaktigheten av det inköpta värdet överstiger tre år. Eftersom dessa anskaffningsbehov skiljer sig väsentligt från behov av byggnadsinvesteringar är det enligt min mening viktigt att regeringen tillförsäkras en god bild av den totala upplåningen och dess betydelse för ekonomiska bindningar inom Sveriges Radios totala budget. Det ankommer på regeringen att pröva behovet av bestämmelser för denna typ av lånefinansiering, bl. a. behovet av att sätta ett tak för upplåning.

Kompensation till Sveriges Radio för automatiska *pris- och löneökningar* har i enlighet med 1978 års beslut bestämts av den allmänna kostnadsutvecklingen som den avspeglats i olika typer av index.

Utgångspunkten har varit konsumentprisindex (KPI). Under de första åren efter 1978 tillämpades konsumentprisindex. Därefter skedde en övergång till basbeloppsindex (BBI) som sedan i sin tur ändrades till en kombinerad löne- och omkostnadsindex. Vid ett par tillfällen (under budgetåret 1981/82 samt kalenderåret 1984) har kompensationen begränsats genom att ett tak fastställts för kompensationen, oavsett index.

Förändringarna av index har syftat till att anpassa modellen till Sveriges Radios egen kostnadssituation. Strävandena har varit att undvika en eventuell under- eller överkompensation.

För närvarande tillämpas KPI, som rensats från vissa komponenter, för 40% av de medel som tilldelats Sveriges Radio, medan återstoden (60%) som gäller löner, räknas upp med en index som utgår från på marknaden centralt träffade löneavtal.

I initiativskrivelsen konstaterar Sveriges Radio att en svaghet i indexkonstruktionen är att den inte beaktar framför allt internationellt betingade kostnadsökningar för programmaterial, för programverksamheten utomlands och för teknisk utrustning. Det anförs också att det finns risk för att utvecklingen av den justerade index som tillämpas för Sveriges Radio kan bli ryckig. Sveriges Radio framhåller vikten av att man i fortsättningen undviker att ändra sammansättningen av index som skett vid ett par tillfällen under avtalsperioden. Det är enligt koncernen omöjligt att få fram en index som fullständigt stämmer överens med kostnadsutvecklingen. På några års sikt torde dock eventuella avvikelser jämnas ut varandra. När sådana avvikelser kan konstateras, bör det ankomma på koncernen att svara för utjämning under åren.

För egen del får jag anföra följande. Den modell för kompensation för automatiska lönekostnadsökningar som infördes enligt 1978 års beslut har

– även med beaktande av de erinringar som Sveriges Radio framfört – på det hela taget medfört en kraftig förbättring av planeringsförutsättningarna inom koncernen. Jämfört med myndigheter har Sveriges Radio ett betydligt bättre utgångsläge. Strävan bör givetvis vara att få en index som så nära som möjligt ansluter till den speciella kostnadsstrukturen för Sveriges Radio.

Jag räknar inte nu med någon ändring av nuvarande indexkonstruktion och är inte heller beredd att föreslå en ordning som innebär att koncernen själv får utjämna eventuell över- eller underkompensation. Den tillämpade modellen för kostnadskompensation synes för närvarande och genomsnittligt sett stämma väl överens med den verkliga utvecklingen. Sveriges Radio bör dock fortlopande följa och i den årliga anslagsframställningen redovisa hur kompensationsystemet slår för att därmed ge ett underlag för regeringens bedömningar av om det bör justeras.

Gällande *planeringsförutsättningar* angavs i budgetpropositionen år 1980 (prop. 1980/81: 100 bil. 12 s. 83 f.). De reforminsatser som stakades ut i 1978 års proposition avsågs enligt uttalandet i sistnämnda budgetproposition vara genomförda vid utgången av budgetåret 1988/89. Vidare utgick föredraganden från ett årligt påslag om 2,3 %, vilket skulle möjliggöra ett genomförande av det i 1978 års proposition angivna reformprogrammet. Om statens avtal med Sveriges Radio och dess programbolag skulle komma att förlängas efter budgetåret 1985/86 skulle enligt uttalandet företaget kunna räkna med motsvarande reformtillskott för perioden fram t. o. m. budgetåret 1988/89. I samma budgetproposition fastställdes ett årligt rationaliseringskrav om 2 % att gälla tills vidare.

Inom stora delar av koncernen har ett omfattande rationaliseringsarbete genomförts under de år som förflutit sedan 1981 års beslut. I praktiken har reformprogrammet kunnat finansieras på detta sätt. Rationaliseringsplanerna har syftat till att dra ner de fasta kostnaderna, i första hand personalkostnaderna. Besparingseffekterna innebär på kort sikt att de rörliga programmedlen minskat (jämför avsnitt 3.6). I Sveriges Radios anslagsframställning framhålls att den genomgripande karaktären av rationaliseringsåtgärderna innebär att genomförandet måste etableras i fasta former. Samtliga programföretag anser att en fortsatt tillämpning av ett rationaliseringskrav på 2 % efter budgetåret 1985/86 mycket negativt skulle återverka på programproduktionen.

Kostnadsbilden för Sveriges Radio påverkas bl. a. av kraftiga prisstegringar på vissa utländska programtyper. Jag anser att kostnadstrycket måste mötas med en fortsatt översyn av verksamheten. Strävandena mot ökad effektivitet och rationaliseringsarbetet i övrigt får alltså inte avstanna nu, utan ett rationaliseringskrav bör åvila Sveriges Radio även under kommande år. Jag vill i sammanhanget erinra om att den samhällsekonomiska situationen över huvud taget gör att ett rationaliseringskrav fortfarande tillämpas även för den offentliga förvaltningen.

De planeringsförutsättningar som således enligt min bedömning bör gälla för Sveriges Radio-koncernen under avtalsperioden 1986/87–1991/92 kan sammanfattas på följande sätt. I enlighet med det tidigare refererade beslutet från år 1981 skall koncernen t. o. m. budgetåret 1988/89 kunna räkna

med ett årligt reformpåslag i storleksordningen 2,3%. Under denna treårsperiod bör vidare tillämpas ett sammanlagt rationaliseringskrav om 5%, fördelat med vardera 2% över de två första budgetåren och med 1% under budgetåret 1988/89.

Under de tre år som sedan återstår av avtalsperioden har jag inte räknat med något reformpåslag. Jag utgår i stället från att de medel, som frigörs genom besparingar i det fortsatta rationaliseringsarbetet och genom de strukturella förändringar som koncernen kan initiera, kan tillföras koncernen. Sveriges Radio har själv anfört att ändringar av programsättningsprinciperna i TV kan ge samordningsfördelar varigenom resurser för programproduktion kan frigöras.

I initiativskrivelsen föreslår Sveriges Radio att frågan om ett samlat övergripande ansvar för rundradiofonden övervägs. Fonden i vid mening omfattar tillgångar på ca 5 miljarder kronor fördelade på tre institutioner (Sveriges Radio, televerket och byggnadsstyrelsen) och ett årligt inkomstinflöde i storleken 2,4 miljarder kronor med därmed sammanhängande medelsförvaltning. Sveriges Radio anser det naturligt att förvaltningsansvar för fonden skall åvila koncernen under nästa avtalsperiod.

I denna fråga – som i initiativskrivelsen redovisats mycket skissartat – är jag inte beredd att ta ställning för närvarande. Först bör utfallet avvakas av överföringen av lokalförvaltningen från byggnadsstyrelsen till Sveriges Radio. Sveriges Radio bör återkomma med ett mera detaljerat förslag. Vidare bör mer ingående prövas hur förvaltningen av medlen bäst kan organiseras som alternativ till den nuvarande ordningen.

8 Hemställen

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen *dels* föreslår riksdagen att godkänna att de allmänna riktlinjerna för Sveriges Radio-koncernens organisation och verksamhet ändras och kompletteras i enlighet med vad jag föreslagit om

1. sändningstidens längd och förläggning i radio och TV (avsnitt 3.2),
2. programsättningsprinciper i TV (avsnitt 3.3.1),
3. ett fjärde FM-nät för ljudradiosändning (avsnitt 3.3.2),
4. ansvaret för folkbildningen (avsnitt 3.4),
5. svenskt programutbud i radio och TV (avsnitt 3.5),
6. frilansmedverkan i radio och TV och om produktionsutläggning i TV (avsnitt 3.6),
7. regionala nyhetssändningar i TV (avsnitt 3.8),
8. sändningar på invandrar- och minoritetsspråk i radio och TV (avsnitt 3.10),
9. program om och för handikappade (avsnitt 3.11),
10. språkvård (avsnitt 3.13),
11. moderbolagets ansvar för att verksamheten i hela Sveriges Radio-koncernen bedrivs rationellt och med beaktande av god hushållning (avsnitt 4.3.4),

12. rätten att besluta i frågor som rör programföretagens regionala och lokala organisation (avsnitt 4.3.5),

13. möjligheter till samordningsvinster beträffande vissa delar av utbildningsradions verksamhet samt om utbildningsradions uppgift att göra det allmänna programutbudet tillgängligt för utbildningsändamål (avsnitt 5.2),

14. användarinflytande över utbildningsradions verksamhet (avsnitt 5.3),

15. utbildningsradions förlagsverksamhet (avsnitt 5.4),

16. beställningsproduktion inom utbildningsradion (avsnitt 5.5),

17. utbildningsradions tekniska resurser för TV (avsnitt 5.6),

18. prövning av möjligheterna till ökad självfinansiering av utbildningsradions verksamhet (avsnitt 5.7),

19. finansieringen av sidoaktiviteter till sändningsverksamheten (avsnitt 6.5),

dels föreslå riksdagen att godkänna vad jag har förordat om

20. avtal mellan staten och företagen inom koncernen (avsnitt 6.7),

21. planeringsförutsättningarna för Sveriges Radio-koncernen (avsnitt 7),

dels föreslå riksdagen att bemyndiga regeringen att

22. under perioden fram till utgången av budgetåret 1988/89 genomföra en förändring av handläggningsordningen för Sveriges Radios lokalförsörjning (avsnitt 7),

23. besluta i frågor som rör Sveriges Radio-koncernens byggnadsärenden enligt de riktlinjer som jag har förordat (avsnitt 7),

dels bereda riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om

24. regional produktion av program till rikssändningar i radio och TV (avsnitt 3.7),

25. samarbete mellan riksradiation och lokalradiation (avsnitt 3.9),

26. Sveriges Radio-koncernens roll i det nordiska radio- och TV-samarbetet med sändningar via Tele-X-satelliten (avsnitt 3.14),

27. samordning av arkivresurserna hos Sveriges Radio-koncernen och arkivet för ljud och bild (avsnitt 6.3),

28. programföretagens redogörelser för radionämndens beslut i vissa fall (avsnitt 6.6),

29. lånefinansiering av byggnadsinvesteringar och vissa andra anskaffningar (avsnitt 7).

9 Medelsberäkningar för budgetåret 1986/87

I 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86: 100 bil. 10 s. 528) redovisades att en ny avtalsperiod för Sveriges Radio-koncernen förbereddes och att en särskild proposition om verksamheten vid Sveriges Radio m. m. skulle läggas fram under innevarande riksmöte. Förslag till medelsanvisningar för den avgiftsfinansierade delen av verksamheten kan nu föreläggas riksdagen.

Kostnader för budgetåret 1984/85 för den avgiftsfinansierade verksamheten

För ljudradio- och televisionsverksamheten togs 2 497,6 milj. kr. av avgiftsmedel i anspråk under budgetåret 1984/85. Sveriges Radio- koncernen disponerade 2 003,1 milj. kr. för programverksamheten i sin helhet med undantag av utbildnings- och utlandsradioverksamheterna, vilka finansierades över statsbudgeten. Televerket utnyttjade totalt 359,7 milj. kr., varav 266,5 milj. kr. för programdistribution och avgiftsuppbörd samt 93,2 milj. kr. för avskrivning av investeringar. Kostnaderna för radionämndens verksamhet var 1,6 milj. kr. Byggnadsstyrelsens investeringskostnader uppgick till 120,7 milj. kr. Under året belastade 133,0 milj. kr. fonden, varav 12,3 milj. kr. avsåg kvarvarande utgifter från budgetåret 1983/84.

Under budgetåret 1984/85 uppgick de totala intäkterna i form av mottagaravgifter och räntor på dessa till 2 341,1 milj. kr., vilket i förhållande till de avgiftsmedel som togs i anspråk innebär ett underskott på 156,5 milj. kr. Behållningen i rundradiofonden per den 30 juni 1985 var 22,4 milj. kr.

Den allmänna mottagaravgiften är 648 kr. per år sedan den 1 juli 1985 och tilläggsavgiften för färg-TV är 160 kr. per år. Antalet allmänna avgifter uppgick den 1 juli 1984 till drygt 3,2 miljoner och antalet tilläggsavgifter för färg-TV till nästan 3,0 miljoner.

Televerket

Investeringar

För innevarande budgetår har 95,3 milj. kr. anvisats för investeringar i rundradioanläggningar. Därav har 1,4 milj. kr. balanserats från budgetåret 1984/85 i enlighet med det bemyndigande televerket givits att föra högst 5 milj. kr. mellan budgetåren som skuld resp. tillgodohavande.

För budgetåret 1986/87 har televerket i likhet med tidigare år erhållit ett beställningsbemyndigande om 30 milj. kr.

Disponeringen av medlen för budgetåret 1986/87 framgår av tabellen i det följande. Tabellen anger också kostnaderna för beräknade investeringar (utbyggnad och reinvesteringar) under femårsperioden 1986/87–1990/91. Denna motsvarar den av riksdagen våren 1985 godkända planen framräknad med ett år och uppräknad till aktuell kostnadsnivå. Därutöver har en mindre ökning lagts till för det femte året och medel inräknats för ett fjärde FM-nät.

	Disposition av erhållna medel för 1985/86 (milj. kr., 1985/86 års kostnadsnivå)	Beräknat investeringsmedelsbehov under femårsperioden 1986/87–1990/91 (milj. kr.)				
		86/87	87/88	88/89	89/90	90/91
Utbyggnad av sändarstationer för ljudradio och TV	28,6	18,9	10,7	10,2	8,7	6,9
Reinvestering för sändarstationer för ljudradio och TV	31,6	47,1	48,1	35,1	42,0	43,9
Radiolänklinjer och OB-utrustning	30,4	25,2	28,6	36,4	34,2	47,3
Radiodrift- och rundradiocentraler	3,3	7,4	11,2	16,9	13,7	8,4
Ett fjärde FM-nät	–	18,7	18,7	18,7	–	–
Summa	93,9¹	117,3	117,3	117,3	98,6	106,5

¹ Exkl. 1,4 milj. kr. som förbrukats under budgetåret 1984/85.

Också efter ett eventuellt införande av satellit-TV kommer tyngdpunkten i rundradiodistributionen under lång tid att ligga på de nuvarande markbundna näten på grund av att detta ger möjligheter till regionala och lokala sändningar och mobil mottagning samt på grund av nätens betydelse från beredskapssynpunkt.

Återanskaffningsvärdet för FM-TV-nätens anläggningar beräknas uppgå till ca 3000 milj. kr. Riskerna för överbelastning av masterna har ökat till följd av att ytterligare utrustning installerats. I värsta fall måste därför master bytas, vilket tidigare skett i ett par fall. Som regel kan dock andra åtgärder vidtas. Under den kommande tioårsperioden behöver reinvesteringarna i TV 1-sändarna slutföras och FM-sändarutrustningarna bytas. Ett reinvesteringsbehov för TV 2-nätet börjar uppkomma omkring år 1990. Radiolänknätet behöver successivt moderniseras. En mindre ökning av investeringsnivån har därför inräknats för det femte året.

Ljudradio

Vid en internationell konferens hösten 1984 erhöll Sverige frekvenstilldelningar för ett fjärde FM-nät i det nya delbandet 100–104 MHz samt för ett femte kommunuppdelat FM-nät i det nya delbandet 104–108 MHz. Frekvensplanen träder i kraft den 1 juli 1987, men delbandet för FM 4 bedöms kunna tas i bruk tidigare. Delbandet för det femte FM-nätet kan tas i bruk först år 1996.

I samråd med Sveriges Radio har en utbyggnadsplan utarbetats för det fjärde FM-nätet där utbyggnaden är uppdelad i fem etapper under ca 2,5 år med början hösten 1986. Kostnaden för nätet uppgår till 56,1 milj. kr., fördelad lika på de tre budgetåren 1986/87, 1987/88 och 1988/89. Tillkommande driftskostnader uppgår till 1, 3 resp. 6 milj. kr. under de tre åren och efter införandet av FM 4 till ca 8 milj. kr. per budgetår.

Möjligheterna till önskvärda förbättringar av ljudkvaliteten och bilradio-

mottagningen vad gäller de befintliga FM-näten har i huvudsak kunnat tillgodoses i den nya FM-frekvensplanen.

Vissa utbyggnader och reinvesteringar såsom utbyten av äldre FM-sändarantennar och FM-sändare behöver genomföras under femårsperioden. Utbyggnads- och reinvesteringsåtgärderna samordnas i möjligaste mån med FM 4-utbyggnaden vilket medför rationaliseringsvinster.

RDS-systemet (Radio Data System), kan användas för att underlätta inställning av önskat radioprogram eller för att automatiskt koppla på vissa typer av program (trafikinformation, nyheter m.m.). Hösten 1985 införs fast märkning av sändarna i FM 3-nätet med stationsnamn, nättillhörighet och sändningsfrekvenser. Införande i de övriga FM-näten följer därefter.

Beträffande sändarstationerna för AM är landets lång- och mellanvågsstationer främst inriktade på att ge täckning utanför landet. Den nya stationen Sölvesborg MV täcker en stor del av Europa, särskilt under dygnets mörka del. Av de äldre lång- och mellanvågsstationerna återstår endast Motala LV, som modifierats för att täcka närområdet kring Sverige. För täckning av områden på större avstånd finns kortvågsstationerna i Hörby och Karlsborg.

I den år 1975 i Genève fastställda frekvensplanen för lång- och mellanvågsbanden finns förutom Gotland LV (som används för Motala LV) och Sölvesborg MV (tidigare benämnd Skåne MV) ytterligare sex tilldelningar (en på långvåg och fem på mellanvåg) som inte används. Då denna plan upphör att gälla år 1989 måste man, enligt televerket, räkna med risken att de sistnämnda sex tilldelningarna därefter inte kan bibehållas om de inte används för svenska sändare. Starka krav kan nämligen uppkomma från andra länder att ta dem i anspråk. Det är därför angeläget att klargöra om ytterligare utbyggnad ska ske. Nu begärs inga medel för femårsperioden.

För utbyggnad under budgetåret 1986/87 erfordras 3,1 milj. kr. för förbättrad täckning i befintliga FM-nät. Reinvesteringarna under året kräver 23,1 milj. kr. För de två första etapperna i den treåriga utbyggnaden av ett fjärde FM-nät erfordras 18,7 milj. kr.

Television

En översyn av frekvensplaneringen för TV-sändare på UHF-banden pågår. Televerket bedömer att man i dessa band kan inrymma nya TV-nät, såväl ett tredje som ett fjärde nät. TV-sändaren i Stockholm för utsändning av finländska program finansieras genom ett särskilt statsbudgetanslag.

En utbyggnad av mindre TV-stationer för förbättrad TV-täckning erfordras. Ett trettiotal nya stationer per budgetår, flertalet med förenklat utförande, planeras därför för de närmaste åren.

De tre större stationer som ännu inte försetts med reservsändare för TV 2 erhåller sådana under femårsperioden. Dessutom förses vissa mindre stationer med reservsändare för TV 2.

Vid starten av regional-TV för Mellansvenska distriktet våren 1986 kommer Södermanlands län att försörjas med program från två regio-

nal-TV områden. Televerket har i enlighet med vad som uttalades i prop. 1984/85: 100 (bil. 10 s. 573) närmare utrett frågan om täckningen av Södermanlands län i samarbete med Sveriges Television. En komplettering av sändarnätet så att hela Södermanlands län täcks av ett och samma regional-TV-program kostar ca 10,5 milj. kr. Inga medel för eventuella åtgärder begärs.

Brister i regional-TV-täckningen finns på många orter i landet, vilket beror på bristande överensstämmelse mellan regiongränser och sändarnas täckningsområden. Inga medel för detta begärs för femårsperioden.

Flertalet befintliga TV 1-sändaranläggningar, har nu varit i bruk i ca 25 år och börjar bli förslitna. Fortsatta reinvesteringar behöver därför göras. Mot slutet av femårsperioden börjar ett reinvesteringsbehov uppkomma för TV 2-anläggningarna. Åtgärder för att minska riskerna för masthaverier måste också vidtas vid vissa stationer.

För budgetåret 1986/87 erfordras 15,8 milj. kr. för anskaffning av TV 2-reservsändare, slutförandet av FM-TV-stationen i Uppsala och anläggning av ett trettiotal mindre TV-stationer. För reinvesteringar erfordras 24,0 milj. kr.

Radiolänklinjer och OB-utrustning

Behovet under femårsperioden av utbyggnad av radiolänklinjer och OB-utrustning avser främst digitala förbindelser, förbindelser till några större TV-stationer som nu relämatas, fortsatt utökning av nätets flexibilitet samt anskaffning av utrustning för viss utökning av OB-verksamheten.

Successivt uppnår det nuvarande landstäckande rundradiolänknätet en ålder av 20 år. Nätet behöver successivt moderniseras varvid en övergång till digital teknik förutses.

Uppbyggnaden av radiolänklinjer och OB-utrustning beräknas kosta 7,6 milj. kr. under budgetåret 1986/87. För reinvesteringar krävs 17,6 milj. kr.

Försliten utrustning för OB-verksamheten behöver ersättas.

Radiodriftcentraler- och rundradiocentraler

En successiv modernisering av den tekniska utrustningen vid radiodrift- och rundradiocentralerna pågår.

Kaknäsanläggningen måste inom de närmaste åren börja anpassas till ny teknik och till de förutsättningar som nu gäller för verksamheten. Arbetet kompliceras av att anläggningen är i kontinuerlig drift. Bl. a. av detta skäl är en mindre tillbyggnad nödvändig.

Under budgetåret 1986/87 krävs 7,4 milj. kr. för i huvudsak en modernisering av Kaknäs rundradiocentral.

Driftskostnader

Programdistribution inkl. programinsamling

För budgetåret 1985/86 har 226,0 milj. kr. anvisats av avgiftsmedel för televerkets kostnader för programdistribution m. m. För nästa budgetår

beräknas driftskostnaderna uppgå till sammanlagt 241,6 milj. kr., varav 8,2 milj. kr. bör finansieras över statsbudgeten och anslaget för utlandsprogramverksamheten.

Utgångspunkten för beräkningarna har varit dels att en fem-procentig rationalisering tas ut under tre år med 3% under det första året, dels en prisomräkning motsvarande 5% inflation och dels en mindre volymökning. Dessutom har 1 milj. kr. för driftskostnader för FM 4 räknats in.

Avgiftsinkassering och avgiftskontroll

För innevarande budgetår har 78,0 milj. kr. anvisats för televerkets kostnader för avgiftsinkassering och avgiftskontroll. För nästa budgetår räknar televerket med att 81,2 milj. kr. behövs, varav 64,4 milj. kr. avser debitering och uppbörd och 16,8 milj. kr. kontrollverksamhet. Kostnadsförändringen jämfört med föregående år hänför sig dels till en prisomräkning motsvarande 5% inflation, dels en rationalisering motsvarande 2% och dels en mindre volymökning.

Televerket förutsätter att de intensifierade kampanjerna mot avgiftsskolk skall fortsätta med samma uppläggning och inriktning som hittills. Under innevarande budgetår har 3,5 milj. kr. avsatts härför. Resultatet av dessa insatser samt pejlingsverksamheten har varit mycket gott. Regeringens förordning om kontroll med pejling upphör dock att gälla den 30 juni 1986.

Ökningen av antalet allmänna mottagaravgifter tenderar nu att avta. Andelen färg-TV-innehavare ökar dock fortfarande relativt snabbt. Den sistnämnda kategorin uppgår i dag till 91% och kommer enligt beräkningar att utgöra 95% av antalet allmänna mottagaravgifter budgetåret 1988/89. Televerket har vid denna skattning inte tagit hänsyn till konsekvenserna av en eventuell förändring av avgiftsuppbördens organisation.

Medelsbehovet för televerkets kostnader för rundradioverksamheten budgetåret 1986/87

Televerket hemställer att

1. till televisions- och ljudradioanläggningar för Sveriges Radios program för budgetåret 1986/87 anvisas investeringsmedel om 117,3 milj. kr.,

2. televerket för uppförande av televisions- och ljudradioanläggningar under budgetåret 1987/88 för distribution av Sveriges Radios program beviljas ett beställningsbemyndigande om 30 milj. kr.,

3. televerket vid behov får utnyttja upp till 5 milj. kr. av nästkommande budgetårs förbrukning av investeringsmedel för att avbalansera det löpande årets förbrukning samt rätt att intill 5 milj. kr. få utnyttja under ett budgetår icke ianspråktaga medel det nästkommande budgetåret,

4. för televerkets andel i rundradioverksamhetens driftskostnader av avgiftsmedel under budgetåret 1986/87 få ta i anspråk ett belopp av högst 314,6 milj. kr.

Byggnadsstyrelsen

För budgetåret 1985/86 har 100 milj. kr. av televisionsavgiftsmedel tilldelats byggnadsstyrelsen för byggnadsarbeten. Byggnadsstyrelsen har i anslagsframställningen beräknat medelsbehovet för projektering och uppförande av radio- och TV-byggnader under budgetåret 1986/87 till 110 milj. kr., men senare justerat detta belopp till 84 milj. kr. Beloppet avser huvudsakligen den snart avslutade om- och tillbyggnaden inom kvarteret Förrådsbacken i Stockholm. Härutöver ingår bl. a. ombyggnad av restauranger i samma kvarter samt förvärv av TV-lokaler i Falun.

Sveriges Radio

Reformåtgärderna under budgetåren 1978/79–1985/86

Utbyggnaden av radio- och TV-verksamheten enligt riksdagens beslut år 1978 har pågått i åtta budgetår. Reformprogrammet, som skall vara genomfört vid utgången av budgetåret 1988/89, har hittills i löpande priser krävt 355 milj. kr.

Regionaliseringsinsatserna har under perioden kostat 144 milj. kr.

Huvuddelen av den planerade *vidgade regionaliseringen* av riksprogramproduktionen har kunnat genomföras. Riksradiion har ökat distriktens riksprogramproduktion från 62 till 98 timmar per vecka, dvs. en ökning med 36 veckotimmar. Televisionens distrikt planeras under innevarande budgetår producera 611 timmar riksprogram. Regionaliseringsmålet 640 timmar (40 % av egenproduktionen) beräknas nås budgetåret 1987/88.

Regional-TV-verksamheten har fått fastare form i de fyra ursprungliga försöksområdena. Norrköping startade regional-TV-sändningar i början av år 1980 och Växjö startade sådana sändningar över Småland som sjätte regional-TV-distrikt våren 1983. I mars 1986 börjar sändning av regionalnyheter över Örebro och Karlstad.

Lokalradion har gjort väsentliga insatser för att konsolidera verksamheten och genomföra utvecklingsplanerna för basstationer, glesbygd och storstäder. Detta har bl. a. inneburit en väsentlig decentralisering av verksamheten. Lokalradion har nu 44 lokalredaktioner utanför huvudorterna. Kommunradiosändningarna uppgick föregående budgetår till drygt 1000 timmar. Lokalradion genomförde vidare våren 1985 ett s. k. fullskaleförsök i Göteborg, Malmö och Örebro.

Stora insatser har gjorts för kvalitetsförbättringar i programverksamheten. Sammanlagt har över åren 142 milj. kr. använts för detta ändamål, dvs. ungefär lika mycket som utnyttjats för de samlade regionaliseringsåtgärderna.

Utbudet i TV av svensk levande teater, musik och underhållning har ökat kraftigt och en egen teaterensemble har tillkommit. En uppgång i frilansproduktionen redovisas (jfr. avsnitt 3.6).

Riksradiion har ökat den levande musiken. Berwaldhallen har inneburit ett väsentligt tillskott. Riksradiions utrikesbevakning har förbättrats.

Lokalradions insatser har haft en klart kvalitetshöjande effekt. Stationerna har engagerat sig i teaterproduktioner och utnyttjandet av frilansare har ökat. Medel för dagliga väderprognoser har avsatts.

En påtaglig satsning har gjorts på minoritetsspråken. Riksradions sändningstider har fördubblats under perioden. Sändningar på polska startas under innevarande budgetår. Televisionen sänder i dag program på sju minoritetsspråk och lokalradion program på tio språk.

TV har ökat de textade programmen för hörselhandikappade. Repriserna, avsedda för bl. a. personer med avvikande arbetstider, har ökat.

Hur resurstillskotten (milj. kr. i löpande priser) under reformperioden har fördelats på de olika ändamålen och på programföretagen framgår av följande sammanställning.

	Total användning	därav		
		lokalradion	riksradion	televisionen
Vidgad regionalisering	65,2	—	23,8	41,4
Regional-TV, lokalradio	78,6	57,7	—	20,9
Kvalitetsförbättringar	142,4	—	37,2	105,2
Minoritetsspråk m. m.	16,7	5,1	5,8	5,8
Övrigt	51,6	—	15,8	35,8
	354,5	62,8	82,6	209,1

Utbildningsradion har tillförts medel för reformåtgärder endast för budgetåren 1979/80 och 1980/81. Åtgärderna har inriktats på kvalitetsförbättringar, minoritetsspråk och regionalisering.

Insatserna inom ramen för 1978 års reformprogram och fram t. o. m. innevarande budgetår innebär att regionaliseringen av riksprogramproduktionen i radio och TV i praktiken har genomförts, att regional-TV-verksamhet har etablerats i hela landet utom i ABC-län, att lokalradion är uppbyggd och att minoritetsspråkverksamheten har en godtagbar omfattning. De återstående reforminsatserna gäller kvalitetshöjningar i programproduktionen.

Reformprogrammet tillsammans med rationaliseringskraven har medfört en obalans mellan fasta och rörliga resurser. Planeringen av det fortsatta reformarbetet är därför inriktat på att höja andelen rörliga programmedel. På TV-sidan har minskningen av programmedlen blivit särskilt kännbar till följd av starkt ökade kostnader för inköpta program och utländska sportevenemang.

Investeringarna under reformperioden

Under perioden 1978/79–1985/86 har programföretagen investerat i teknisk utrustning, administrativa inventarier och egen byggnads- och inredningsverksamhet till ett belopp av 840 milj. kr. i löpande priser. Härtill kommer byggnadsstyrelsens investeringar.

Ca 80 % av medlen har använts för återanskaffningar och investeringar

för löpande verksamhet, främst byggnads- och inredningsprojekt. Ca 20% har avsett utbyggnadsinvesteringar. 70% därav faller på regionaliseringsåtgärder av olika slag.

Investeringsbehoven inom koncernen kommer att ändra karaktär. Behoven torde kräva en fortsatt hög investeringsnivå men de enskilda objektens livslängd blir kortare och gränsen mellan utrustning som anskaffas eller förhyrs blir oklarare.

Rationaliseringar och besparingar

Ett rationaliseringskrav på 2% har gällt för den avgiftsfinansierade verksamheten fr. o. m. budgetåret 1981/82 och för Sveriges Utbildningsradio fr. o. m. budgetåret 1979/80. Det innebär enligt moderbolaget att den avgiftsfinansierade verksamheten budgetåret 1985/86 har en 10% lägre medeltilldelning för oförändrad verksamhetsnivå. För utbildningsradion är nivå-sänkningen 14%.

Härutöver har verksamheten drabbats av kostnadsökningar som inte omfattats av kompen-sationssystemet. Detta gäller verkningar av 1982 års devalvering, lokalkostnadsökningar, ökade kostnader för programrätter m. m.

Nettoeffekten av reformtillskottet och rationaliseringskravet på medeltilldelningen har inneburit en ökning av medelsramen om 4–5 milj. kr. årligen. Moderbolaget påpekar att detta har inneburit att reformverksamheten i allt väsentligt har självfinansierats och att medelnivån reallt sett har minskat. För att kunna kompensera detta har programföretagen utarbetat rationaliseringsplaner vilka innebär omstruktureringar av verksamheten i olika avseenden. Dessa har främst utmynnat i neddragning av de fasta kostnaderna, i första hand personalkostnaderna. Besparingseffekterna inträder därför med fördröjning i förhållande till medelsminskningen, vilket innebär att främst programmedlen, särskilt medlen för utomstående medverkan, drabbats av neddragningar under mellantiden.

Den nu löpande rationaliseringsplanen avser för riksradians del perioden t. o. m. budgetåret 1986/87. För Sveriges Televisions del varar den t. o. m. 1987/88 men inkluderar då även en rationalisering som ianspråktagandet av byggnaderna på Förrådsbacken möjliggör.

Planeringen av det fortsatta reformarbetet är inriktat på att höja de rörliga programmedlen. En fortsatt tillämpning av rationaliseringskravet under budgetåret 1986/87 kommer att återverka negativt på dessa och programproduktionen.

Ett fjärde FM-nät

Sverige har tilldelats frekvenser för ett fjärde FM-nät. I initiativskrivelsen har Sveriges Radio föreslagit att nätet i allt väsentligt ställs till lokalradions förfogande.

I en skrivelse i januari 1986 har moderbolaget föreslagit att ett principbeslut fattas om att låta bygga ett fjärde FM-nät och att det i allt väsentligt ställs till lokalradions disposition, samt att anläggningen av nätet påbörjas

under budgetåret 1987/88. Företaget påpekar att det finns anledning att inom koncernen göra noggranna och förutsättningslösa bedömningar av radiokanalernas struktur. Moderbolaget avser att i anslagsframställningen för budgetåret 1987/88 framlägga kostnadsberäkningar för de olika strukturella alternativ som kan tänkas i samband med att FM 4-nätet etableras.

Medelsbehovet för budgetåret 1986/87

Sveriges Radio-koncernen har för innevarande budgetår för den avgiftsfinansierade verksamheten tilldelats 1 952,3 milj. kr. Detta motsvarar 2 114,5 milj. kr. i 1984/85 års prisläge.

I sin planering för verksamheten för budgetåret 1986/87 såsom den kommer till uttryck i Sveriges Radios anslagsframställning förutsätter moderbolaget att reformarbetet enligt 1978 års beslut skall fortsättas och genomföras t. o. m. 1988/89 med ett årligt resurstillskott härför om 2,3%. Detta motsvarar för nästa budgetår 48,6 milj. kr.

I övrigt är förutsättningarna osäkra på väsentliga punkter eftersom dessa diskuteras av den parlamentariska beredningen. Den aktiva verksamhetsplaneringen innefattar dock genomförandet av de rationaliseringsplaner som utarbetats som en följd av de besparingskrav som ställts på koncernen t. o. m. budgetåret 1985/86 men som får effekter även följande år.

Några besparingar har inte beräknats för nästa budgetår.

Medelsbehovet för nästa budgetår blir därmed 2 163,1 milj. kr. i 1984/85 års prisläge.

Sveriges Radio hemställer att

1. företaget för den avgiftsfinansierade verksamheten för budgetåret 1986/87 i genomsnittligt prisläge 1984/85 tilldelas 2 163 100 000 kr.,

2. företaget för täckande av oförutsedda kostnader för den allmänna programverksamheten budgetåret 1986/87 får rätt att ur rundradiorelsens fond rekvirera sammanlagt 30 milj. kr. med skyldighet för företaget att av de medel som kommer att ställas till förfogande under följande budgetår återställa utnyttjade belopp.

Mottagaravgiften

I sin anslagsframställning räknar moderbolaget att behållningen i radiofonden vid ingången av budgetåret 1985/86 skall uppgå till 110 milj. kr. Det sammanlagda medelsbehovet för rundradioverksamheten kräver under denna förutsättning och vid oförändrat penningvärde att den allmänna mottagaravgiften höjs med 24 kr. fr. o. m. den 1 juli 1986.

Därutöver påverkas mottagaravgiftens storlek av inflationen framför allt som den kommer till uttryck i Sveriges Radios kompensationsindex. Vid exempelvis 5% inflation under såväl budgetåret 1985/86 som 1986/87 behöver mottagaravgiften höjas med ytterligare 97 kr., dvs. sammanlagt 121 kr.

Moderbolaget understryker vikten av att den kompensation som koncernen får för kostnadsutvecklingen blir tillräcklig för att vidmakthålla de reala resurserna för programverksamheten.

Granskningsverksamhetens omfattning har ökat sedan år 1978. Under perioden 1978–1981 ökade antalet anmälningar kraftigt. Under åren därefter skedde en successiv nedgång, vilket bl. a. möjliggjorde en ökning av antalet initiativärenden. Mätt i antalet beslut ökade verksamheten från 387 år 1978 till 641 år 1981 och minskade sedan till 460 år 1984. Av radionämndens verksamhetsberättelse för år 1985 framgår att antalet anmälningar nu åter ökat. 500 beslut fattades av radionämnden under det året. Därav utgjordes 78 % av s. k. direktörsbeslut. 42 beslut var fällande eller kritiserande.

Medelsanvisningen för radionämnden för innevarande budgetår uppgår till 1 752 000 kr., varav högst 1 404 000 kr. avser medel för lönekostnader och 132 000 kr. medel för lokalkostnader. För budgetåret 1985/86 har nämnden inte beräknat någon besparing. Organisationen är så liten och medlen för de förvaltningskostnader som inte är personalkostnader så små att några nedskärningar knappast är möjliga. Nämnden begär dels medel som gör det möjligt att behålla nuvarande personalstyrka, dels en prisökningskompensation om 36 000 kr. (ca 8%). Lokalkostnaderna beräknas minska med 11 000 kr. (+25 000 kr.).

Radionämnden hemställer

att 1 777 000 kr. samt medel för lönekostnadsökningar anvisas för nämndens verksamhet under budgetåret 1986/87.

Föredragandens överväganden

Televerket

I 1981 års budgetproposition (prop. 1980/81: 100 bil. 12 s. 92) angavs en plan för televerkets investeringar i rundradioanläggningar fram till budgetåret 1985/86. Denna plan förlängdes genom riksdagens beslut i anslutning till förslag i 1983 års budgetproposition (prop. 1982/83: 100 bil. 10 s. 151–152), gjordes rullande och kom att omfatta de fem närmast följande budgetåren. Planen bör nu förlängas med ett år t. o. m. budgetåret 1990/91 under förutsättning att avtal mellan staten och Sveriges Radio träffas för en ny period.

Televerket har med anledning av att behovet av reinvesteringar kommer att börja öka under 1990-talet föreslagit en uppskrivning av investeringsnivån med 7,9 milj. kr. för planens femte år. Jag är dock inte beredd att nu göra en sådan justering.

Beträffande frågan om komplettering av sändarnätet så att Södermanlands län täcks av samma regionala sändning hänvisar jag till vad jag har anfört i det föregående om lokal och regional indelning (avsnitt 4.3.5). Där tar jag också upp frågan om kostnadskonsekvenser för televerket av en ändrad indelning. Den frågan återkommer jag till i det följande i samband med mitt förslag till medelsanvisning för Sveriges Radios verksamhet.

Televerket har i sin anslagsframställning i investeringsplanen fört upp kostnaderna för ett fjärde FM-nät. Som jag redovisat i avsnitt 3.3.2 anser jag att FM 4-nätet skall kunna börja byggas ut budgetåret 1987/88. Detta

innebär att kostnaderna för det fjärde nätet förskjuts i investeringsplanen så att de belastar budgetåren 1987/88–1989/90. Investeringsnivån för nästa budgetår stannar därmed vid $(117,3 - 18,7 =) 98,6$ milj. kr. I detta mitt förslag till medelsanvisning ingår kompensation för kostnadsökningar.

Regeringen bör bemyndigas att av konjunkturmässiga eller andra skäl anvisa ytterligare högst 10% av nu föreslagna totala investeringsmedel till televerket.

Televerket bör även fortsättningsvis pröva om det finns anledning att revidera investeringsplanerna med hänsyn till utvecklingen, t. ex. vad gäller satellit- och kabeltekniken.

Jag förordar vidare att regeringen i likhet med tidigare år föreslår riksdagen att regeringen, eller efter beslut av regeringen televerket, bemyndigas att föra högst 5 milj. kr. av investeringsmedlen mellan budgetåren 1986/87 och 1987/88 som skuld resp. tillgodohavande, samt att medge att regeringen lämnar televerket ett beställningsbemyndigande om 30 milj. kr. avseende investeringsändamål för budgetåret 1987/88.

Vid mina beräkningar av medel för nästa budgetår för televerkets driftskostnader har jag räknat med en kompensation för kostnadsökningar. För programdistribution inkl. programinsamling har jag i enlighet med televerkets förslag räknat med en rationalisering motsvarande 3% men, i konsekvens med mitt förslag till investeringsplan, inte inräknat några driftsmedel för FM 4.

I likhet med vad som gällt tidigare (jfr. prop. 1981/82: 100 bil. 12 s. 172) bör kostnader därutöver bestridas med överföring av medel från Sveriges Radio.

Beträffande avgiftsinkassering och avgiftskontroll har jag, förutom kompensation för kostnadsökningar, räknat med en 2-procentig rationalisering i enlighet med televerkets förslag.

Medelsanvisningen för televerkets driftskostnader bör därmed uppgå till $(232,5 + 81,2 =) 313,7$ milj. kr. för budgetåret 1986/87.

Mitt förslag till medelsanvisning innebär att jag anser att försöksverksamheten med avgiftskontroll med elektroniska mätinstrument, s.k. pejling, bör fortsätta. Enligt vad jag har erfårit har de intensifierade kampanjerna mot avgiftsskolk inkl. pejlingsverksamheten under innevarande treåriga försöksperiod fortsatt att ge god utdelning i antal nyanmälda TV-innehav. Förutsättningarna har förbättrats under det senaste året, under vilket en ny förbättrad utrustning tagits i bruk.

En rätt att använda pejling som kompletterande hjälpmedel vid avgiftskontroller bör således ges även inför den kommande treårsperioden. Jag avser att senare föreslå regeringen att förordningen (1980: 287) om försöksverksamhet med särskild kontroll av innehav av televisionsmottagare förlängs t. o. m. den 30 juni 1989. Televerket bör i sin anslagsframställning för budgetåret 1989/90 redovisa de samlade erfarenheterna av de senaste årens kampanjer mot avgiftsskolk samt lämna förslag om en eventuell fortsatt verksamhet.

Som jag tidigare har nämnt avser jag att behandla frågan om avgiftsuppbördens organisation i ett senare sammanhang.

Mitt förslag till medelstilleddning för Sveriges Radio-koncernen för nästa budgetår baseras på följande förutsättningar. Jag hänvisar därvid till vad jag har anfört i avsnitt 7.

Kompensation för kostnadsutvecklingen bör ges på samma grunder som nu, dvs. den del av kostnaderna som gäller löner (60%) skall räknas upp med genomsnittspåslaget enligt slutet avtal för hela SAF/PTK-området medan den del som gäller priser (40%) beräknas enligt konsumentprisindex med effekterna av livsmedels- och boendekostnader frånräknade.

Vid min medelsberäkning har jag förutsatt ett reformtillskott om 2,3% och en rationalisering motsvarande 2%.

Mina förslag i det föregående (avsnitt 4.3.5) innebär att Sveriges Radio i fortsättningen själv skall kunna besluta om lokal och regional indelning. Denna delegering av beslutanderätten får inte innebära en ökad belastning på radiofonden. Det sagda innebär också att televerket inte till följd av beslut inom Sveriges Radio får drabbas av kostnadsökningar för en anpassning av sändarnätet. I de fall sådana kostnadsökningar inte kan klaras av televerket genom omfördelningar i samma syfte bör Sveriges Radio bestrida dem inom ramen för av sig tilldelade medel.

Beslut om kostnadsökningar för televerket som skall betalas av Sveriges Radio bör fattas av dem gemensamt. Jag förutsätter att eventuella medelsöverföringar som gjorts redovisas i Sveriges Radios och televerkets anslagsframställningar.

Jag erinrar i detta sammanhang om att även kostnader utöver det huvudförslag som gäller för televerkets programdistribution enligt tidigare beslut skall bestridas med överföring av medel från Sveriges Radio.

Beträffande Sveriges Radios byggnadsinvesteringar har jag i det föregående (avsnitt 7) föreslagit att moderbolaget fr. o. m. den 1 juli 1986 skall få besluta om sin lokalförsörjning. Riksdagens prövning bör i framtiden begränsas till investeringsnivån och regeringens till beslut om investeringsplaner m. m.

För riksdagens information vill jag dock redovisa den investeringsplan som ligger till grund för mina medelsberäkningar för nästa budgetår:

Byggnadsobjekt	Kostnadsram (tkr)		Medelsförbrukning (tkr)			Byggstart år – månad	Färdigställ- ande år – månad
	84-01-01	85-01-01	Faktisk t. o. m. 85-06-30	Beräknad för 1985/86 1986/87			
Objekt färdigställda eller förvärvade före 1984-07-01 men ännu ej slutredovisade	33 425	33 875	31 187	1 538			
Utbyggnad inom kv. Förrådsbacken i Stockholm	324 000	314 000	162 543	83 000	49 000	83-08	87-06
Ombyggnad av restauranger inom kv. Förrådsbacken i Stockholm	12 200	13 600	187	3 000	7 000	86-01	86-11
Ombyggnad av radiohuset i Stockholm		14 500	174	700	4 000	86-09	87-09
Tillbyggnad av radio- och TV-huset i Norrköping	8 600	8 500 ¹	4 593	3 200	800	84-10	85-09
Kontorshus i Malmö	14 900	15 700	10 160	4 000	2 000	84-08	85-09
Om- och tillbyggnad av radio- och TV-huset i Örebro	7 600	8 130		4 000	4 000	85-10	86-08
Om- och tillbyggnad av radio- och TV-huset i Göteborg		43 500 ²	1 050	1 000	3 500	87-04	88-10
Förvärv av TV-lokaler i Falun	13 000	13 800			13 800		
Summa	413 725	465 605	209 894	100 438	84 100		
Beräknat medelsbehov				100 000	84 000		

¹ Av beloppet bestrids 1 900 tkr med Sveriges Televisions investeringsmedel

² Preliminär ram

Investeringsplanen innebär en medelsförbrukning om 84 milj. kr. för nästa budgetår. Huvuddelen av detta belopp avser utbyggnaden för TV inom kvarteret Förrådsbacken i Stockholm. Vidare ingår medel för inlösen av förhyrd OB-studio med tillbyggnad på Lugnet i Falun. Därmed är byggkvoten inom den s. k. 90-miljonersramen fylld. Investeringsplanen innehåller slutligen också den planerade om- och tillbyggnaden av radio- och TV-huset i Göteborg.

Som jag har redovisat i det föregående anser jag att de nämnda byggnadsinvesteringarna bör kunna lånefinansieras mot säkerhet i de till Sveriges Radio överförda fastigheterna. Jag har därför vid beräkningen av medelsbehovet vad avser investeringar tagit upp endast medel motsvarande skäligen kapitalkostnader, dvs. 16,8 milj. kr. Detta belopp skall inte

räknas upp på det sätt som i övrigt sker beträffande de medel som anvisas koncernen.

När det gäller lånefinansiering av andra investeringar än för byggnader bör kostnaderna för sådana klaras utan särskilda medel för kapitalkostnader.

Regeringen bör vidare bemyndigas att av konjunkturen eller andra skäl besluta om byggnadsinvesteringar motsvarande ytterligare högst 10 % av den föreslagna investeringsvolymen samt att anvisa medel motsvarande skäliga kapitalkostnader för dessa investeringar till Sveriges Radio.

Medelstilldelningen till Sveriges Radio AB bör för budgetåret 1986/87 uppgå till 2 125,3 milj. kr. i 1984/85 års prisläge. Jag har därvid räknat med att en rationalisering motsvarande 11,4 milj. kr. (i samma prisläge) skall vara möjlig under året genom att de nya lokalerna på Förrådsbacken då börjar tas i bruk (jfr prop. 1982/83: 100 bil. 10 s. 154).

Moderbolaget bör som nu ha möjlighet att i kostnadsutjämnande syfte från rundradiofonden rekvirera medel med skyldighet att under nästföljande budgetår återbetala motsvarande belopp. Denna dragningsrätt skall avse kortare tidsperiod. De medel som erhålls genom utnyttjande av dragningsrätten får inte behållas som ett permanent lån till koncernen. Regeringen, eller efter beslut av regeringen moderbolaget, bör ges ett bemyndigande att i kostnadsutjämnande syfte från rundradiofonden rekvirera högst 30 milj. kr.

Moderbolaget har på regeringens uppdrag redovisat en verksamhetsplan för perioden 1986/87–1990/91 för Sveriges Radio-koncernens försvarsberedskap. Planen följer de riktlinjer som angavs i den proposition om säkerhetspolitiken och totalförsvaret (prop. 1981/82: 102, FöU 18, rskr. 374) som, vad beträffar Sveriges Radio-koncernens verksamhet, antogs av riksdagen våren 1982. I medelsberäkningarna för den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten har hänsyn tagits till kostnader för beredskapsåtgärder.

Radionämnden

Mina uttalanden i det föregående angående radionämnden (avsnitt 6.6) innebär inga förändringar för nämndens verksamhet eller medelsbehov. Vid mina beräkningar har jag därför tagit hänsyn enbart till kända löneökningar och till prisutvecklingen. Huvudförslaget har inte tillämpats. Min medelsberäkning för budgetåret 1986/87 uppgår därmed till 1 805 000 kr. Därav utgör medlen för lönekostnader högst 1 440 000 kr.

Mottagaravgiften

Mina förslag till medelstilldelning för den med mottagaravgifter finansierade radio- och TV-verksamheten under nästa budgetår framgår av följande sammanställning. Beloppen anges i milj. kr.

	Beräknat för 1985/86	Förslag för 1986/87	
		Sveriges Radio, televerket, byggnadsstyrel- sen, radionäm- nden	Före- dragande
<i>Televerket</i>			
Investeringskostnader	95,3	117,3	98,6
Driftskostnader	304,0	314,6	313,7
<i>Byggnadsstyrelsen</i>			
	100,0	84,0	—
<i>Sveriges Radio</i>			
Drifts- och investerings- kostnader (prisläge 1984/85)	1 952,3	2 163,1	2 125,3
<i>Radionämnden</i>			
	1,752	1,777 +löneomräkning	1,805

För att täcka det underskott i radiofonden som beräknas föreligga vid utgången av innevarande budgetår samt kostnaderna för radio- och TV-verksamheten under nästa budgetår skulle en mycket kraftig ökning av mottagaravgiften krävas. Jag anser dock det mera lämpligt med en successiv uppbyggnad av fonden. För budgetåret 1986/87 bör den allmänna mottagaravgiften höjas med 60 kr. till 708 kr. Färgtillägget bör vara oförändrat, 160 kr. Med den föreslagna höjningen beräknas underskottet i fonden vid budgetårets slut ha minskat med ca 50 milj. kr.

Mitt förslag om höjning av den allmänna mottagaravgiften förutsätter att lagen (1978:478) om avgift för innehav av televisionsmottagare ändras. Förslag härtill har upprättats inom utbildningsdepartementet och bör fogas till protokollet i detta ärende.

Lagförslaget torde röra sådant ämne som avses i 8 kap. 18 § andra stycket regeringsformen. Enligt min mening är emellertid lagändringen av den arten att lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Lagrådets yttrande har därför inte inhämtats.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningarna hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. anta förslaget till lag om ändring i lagen (1978:478) om avgift för innehav av televisionsmottagare,
2. godkänna förlängningen av televerkets investeringsplan med ett år,
3. godkänna vad jag har förordat beträffande finansieringen av televerkets kostnader för ändrad lokal och regional indelning,
4. godkänna mitt förslag till medelsberäkning för televerkets investeringar,
5. bemyndiga regeringen att av konjunkturmässiga eller andra

skäl anvisa ytterligare högst 10% av föreslagna totala investeringsmedel till televerket,

6. bemyndiga regeringen, eller efter beslut av regeringen televerket, att föra högst 5 000 000 kr. av investeringsmedlen mellan budgetåren 1986/87 och 1987/88 som skuld resp. tillgodohavande,

7. medge att regeringen lämnar televerket det beställningsbemyndigande om 30 000 000 kr. avseende investeringsändamål för budgetåret 1986/87 som jag har förordat,

8. godkänna mitt förslag till medelsberäkning för televerkets driftskostnader,

9. bemyndiga regeringen att av konjunkturmässiga eller andra skäl besluta om byggnadsinvesteringar motsvarande ytterligare högst 10% av den investeringsvolym jag förordat samt att till Sveriges Radio anvisa medel motsvarande skäligena kapitalkostnader för dessa investeringar,

10. godkänna mitt förslag till medelsberäkning för den avgiftsfinansierade verksamheten inom Sveriges Radio-koncernen,

11. bemyndiga regeringen, eller efter beslut av regeringen Sveriges Radio AB, att rekvirera högst 30 000 000 kr. från rundradiofonden i kostnadsutjämnande syfte,

12. godkänna mitt förslag till medelsberäkning för radionämndens verksamhet.

10 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden har anfört för de åtgärder och de ändamål som föredraganden har hemställt om.

	Sida
Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	3
Utdrag ur regeringsprotokollet den 27 februari 1986	4
1 Inledning	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Historik	5
1.3 Radiolagen	6
1.4 Radioansvarighetslagen	7
1.5 Nuvarande avtal	7
1.6 Rundradiatorörelsen	9
1.7 Sveriges Radios organisation	9
1.8 Radionämnden	10
1.9 Finansiering	10
1.10 Verksamhetens omfattning	13
1.11 Radio- och TV-publiken	19
1.12 Sveriges Radios omvärld	21
1.13 Initiativskrivelsen	21
2 Utgångspunkter	23
3 Programverksamheten	28
3.1 Inledande synpunkter	28
3.2 Sändningstider	30
3.3 Programsättningsprinciper	30
3.3.1 Television	30
3.3.2 Ljudradio	33
3.4 Folkbildningsansvaret	34
3.5 Svenska och utländska program	35
3.6 Utomstående medverkan, produktionsutläggning	36
3.7 Regionalt producerade program i televisionens och radions rikssändningar	38
3.8 Regionala TV-sändningar	40
3.9 Samarbetet mellan riks- och lokalradion	40
3.10 Verksamhet på invandrar- och minoritetsspråk	42
3.11 Handikappfrågor	44
3.12 Samspelet med kulturlivet	48
3.13 Ansvaret för språkvård	49
3.14 Nordiskt radio- och TV-samarbete	49
4 Organisationen	51
4.1 Inledning	51
4.2 Rundradiatorörelsen	51
4.3 Sveriges Radios organisation	52
4.3.1 Ägarstruktur och associationsform	52
4.3.2 Styrelsernas roll	55
4.3.3 Koncernbildningen	55
4.3.4 Moderbolagets befogenheter	57
4.3.5 Lokal och regional indelning	59
5 Utbildningsradion – ställning och verksamhet	60
5.1 Inledning	60
5.2 Verksamhetens inriktning	63

5.3	Användarinflytande	64
5.4	Förlagsverksamhet	64
5.5	Beställningsproduktion	65
5.6	Teknikresurser	65
5.7	Etersändning m. m.	65
6	Särskilda frågor	66
6.1	Publikkontakter	66
6.2	Forskningsfrågor m. m.	67
6.3	Arkiveringsfrågor	68
6.4	Försvarsfrågor	69
6.5	Sidoaktiviteter	70
6.6	Radionämnden	71
6.7	De nya avtalen	71
7	Kostnader och finansiering	73
8	Hemställan	77
9	Medelsberäkningar för budgetåret 1986/87	78
10	Beslut	94